

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2005. június 28.*

Tartalomjegyzék

I — Jogi háttér	I - 5495
Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény	I - 5495
A 17. rendelet	I - 5495
Az iránymutatás	I - 5497
Az engedékenységi közlemény	I - 5498
II — A jogvita alapját képező tényállás	I - 5499
III — Az Elsőfokú Bíróság előtti keresetek és a megtámadott ítéletek	I - 5508
IV — A fellebbezési eljárásban részt vevő felek kérelmei	I - 5512
V — A megtámadott ítéletek hatályon kívül helyezése érdekében felhozott jogalapok	I - 5517
VI — A fellebbezésekről	I - 5525
A — Az eljárási jogalapokról	I - 5525
1. Az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 68. cikke (1) §-ának megsértésére alapított jogalapról, miszerint az Elsőfokú Bíróság elutasította a Henss/Isoplus-csoportnak bizonyos tanúk bizonyításfelvétel címén történő kihallgatására vonatkozó indítványát	I - 5525
2. Az ABB által felhozott, az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 44. cikke 1. §-a c) pontjának és 48. cikke 2. §-ának megsértésére alapított jogalapról, miszerint az Elsőfokú Bíróság elutasította a válaszhoz mellékelt jogi vélemény figyelembevételét	I - 5531

* Az eljárás nyelvei: dán, német és angol.

B — A jogsértés betudhatóságára vonatkozó érdemi jogalapokról	I - 5537
1. A Szerződés 85. cikke (1) bekezdésének megsértése alapított jogalapról, miszerint néhány vállalkozást a Henss/Isoplus-csoportba soroltak, és a rendelkezés értelmében a jogsértést e csoportnak mint „vállalkozásnak” tulajdonították	I - 5538
2. A Szerződés 85. cikke (1) bekezdésének megsértésére alapított jogalapokról miszerint a versenyszabályok megsértését a versenyellenes célú találkozón való részvételük miatt a Henss/Isoplus-csoportnak és a Bruggnak tulajdonították	I - 5545
C — A bírságok összegének megállapítására vonatkozó érdemi jogalapokról	I - 5551
1. A bizalomvédelem elvének és a visszaható hatály tilalmának megsértésére alapított jogalapokról, miszerint a Bizottság alkalmazta az iránymutatást a kérdéses jogsértésekre	I - 5551
a) A bizalomvédelem elvének megsértésére alapított jogalapokról	I - 5552
b) A visszaható hatály tilalmának megsértésére alapított jogalapokról	I - 5563
2. A bírságszámításnak az iránymutatásban megfogalmazott, illetve a vitatott határozatban alkalmazott módszerének a jogszerűségére vonatkozó jogalapokról	I - 5572
a) A 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének a vitatott határozatban az iránymutatás által előírt számítási módszer szerinti bírságösszeg-megállapítás során való megsértésére alapított jogalapokról	I - 5573
b) Az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének a bírság összegének az iránymutatásban előírt számítási módszer alapján a vitatott határozatban történő meghatározása során való megsértésére alapított jogalapokról	I - 5591
	I - 5489

- c) A Henss/Isoplus-csoport által felhozott, a védelemhez való jognak a súlyosító körülmények értékelésekor történt megsértésére alapított jogalapokról I - 5605
- d) Az LR A/S által felhozott, az enyhítő körülmények figyelembevételének hiányára alapított jogalapról I - 5608
- e) A Henss/Isoplus-csoport és az LR A/S által a közigazgatási eljárás során az együttműködésük figyelembevételének hiányára, illetve nem kellő mértékére alapított jogalapokról I - 5611

D — A meghallgatáshoz való jogra, illetve az indokolási kötelezettségre alapított jogalapokról I - 5622

1. A meghallgatáshoz való jog megsértésére alapított jogalapokról I - 5622

2. A bírságszámításra vonatkozó indokolási kötelezettség megsértésére alapított jogalapokról I - 5630

VII — A költségekről I - 5635

A C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz. egyesített ügyekben,

a **Dansk Rørindustri A/S** (székhelye: Fredericia [Dánia], képviselik: K. Dyekjær-Hansen és K. Høegh advokaterne) (C-189/02. P. sz. ügy),

az **Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH** (székhelye: Rosenheim [Németország]),

az **Isoplus Fernwärmetechnik Gesellschaft mbH** (székhelye: Hohenberg [Ausztria]),

I - 5490

az **Isoplus Fernwärmetechnik GmbH** (székhelye: Sondershausen [Németország])

(képviseli őket: P. Krömer Rechtsanwalt, kézbesítési cím: Luxembourg)
(C-202/02. P. sz. ügy),

a **KE KELIT Kunststoffwerk GmbH** (székhelye: Linz [Ausztria], képviseli: W. Löbl
Rechtsanwalt, kézbesítési cím: Luxembourg) (C-205/02. P. sz. ügy),

az **LR af 1998 A/S**, korábban: Løgstør Rør A/S (székhelye: Løgstør [Dánia],
képviselik: D. Waelbroeck ügyvéd és H. Peytz advokat) (C-206/02. P. sz. ügy),

a **Brugg Rohrsysteme GmbH** (székhelye: Wunstorf [Németország], képviselik:
T. Jestaedt, H.-C. Salger és M. Sura Rechtsanwälte, kézbesítési cím: Luxembourg)
(C-207/02. P. sz. ügy),

az **LR af 1998 (Deutschland) GmbH**, korábban: Løgstør Rør (Deutschland) GmbH
(székhelye: Fulda [Németország], képviseli: H.-J. Hellmann Rechtsanwalt, kézbesítési
cím: Luxembourg) (C-208/02. P. sz. ügy),

az **ABB Asea Brown Boveri Ltd** (székhelye: Zürich [Svájc], képviselik: A. Weitbrecht Rechtsanwalt, J. Ruiz Calzado abogado és M. Bay avvocato, kézbesítési cím: Luxembourg) (C-213/02. P. sz. ügy)

fellebbezőknek

a Bíróság EK-alapokmányának 49. cikke alapján 2002. május 17-én az első ügyben, 2002. május 29-én a második ügyben, 2002. június 3-án a következő négy ügyben, 2002. június 5-én az utolsó ügyben benyújtott fellebbezése tárgyában,

a többi fél az eljárásban:

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviselek: W. Mölls, P. Oliver és H. Støvlbæk, meghatalmazotti minőségben, segítők: A. Böhlke Rechtsanwalt [C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P. és C-208/02. P. sz. ügy], valamint R. Thompson QC [C-206/02. P. és C-213/02. P. sz. ügy], kézbesítési cím: Luxembourg)

alperes az elsőfokú eljárásban,

a **HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH & Co. KG**,

a **HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH Verwaltungsgesellschaft**

(képviselek őket: P. Krömer Rechtsanwalt, kézbesítési cím: Luxembourg [C-202/02. P. sz. ügy])

felperesek az elsőfokú eljárásban,

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: V. Skouris elnök, P. Jann, C. W. A. Timmermans (előadó) és R. Silva de Lapuerta tanácselnökök, C. Gulmann, R. Schintgen, N. Colneric, S. von Bahr és J. N. Cunha Rodrigues bírák,

főtanácsnok: A. Tizzano,

hivatalvezető: H. von Holstein hivatalvezető-helyettes, és M.-F. Contet főtanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2004. március 16-i tárgyalásra,

a főtanácsnok indítványának a 2004. július 8-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

- 1 E fellebbezéseket a Dansk Rørindustri A/S (a továbbiakban: Dansk Rørindustri) (C-189/02. P.), az Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH, az Isoplus Fernwärmetechnik Gesellschaft mbH és az Isoplus Fernwärmetechnik GmbH (a

továbbiakban együtt: Henss/Isoplus-csoport) (C-202/02. P.), a KE KELIT Kunststoffwerk GmbH (a továbbiakban: KE KELIT) (C-205/02. P.), az LR af 1998 A/S, korábban: Løgstør Rør A/S (a továbbiakban: LR A/S) (C-206/02. P.), a Brugg Rohrsysteme GmbH (a továbbiakban: Brugg) (C-207/02. P.), az LR af 1998 (Németország) GmbH, korábban Løgstør Rør (Németország) GmbH (a továbbiakban: LR GmbH) (C-208/02. P.), valamint az ABB Asea Brown Boveri Ltd (a továbbiakban: ABB) (C-213/02. P.) vállalkozások nyújtották be.

- 2 Fellebbezéseikben a vállalkozások az Európai Közösségek Elsőfokú Bírósága 2002. március 20-án hozott, rájuk vonatkozó ítéleteinek, vagyis a T-21/99. sz., Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., II-1681. o.), a T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., II-1487. o.), a T-17/99. sz., KE KELIT kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., II-1647. o.), a T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., II-1705. o.), a T-15/99. sz., Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., II-1613. o.), a T-16/99. sz., Løgstør Rør kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., II-1633. o.) és a T-31/99. sz., ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., II-1881. o.) hatályon kívül helyezését kérték (a továbbiakban például ezen ítéletek valamelyikére hivatkozva: a Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet, vagy a fent említett valamennyi ítéletre hivatkozva: megtámadott ítéletek).

- 3 A megtámadott ítéletekben az Elsőfokú Bíróság csökkentette az ABB-re az EK-Szerződés 85. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/35.691/E-4. sz., „előszigetelt csövek”-ügy) 1998. október 21-én hozott 1999/60/EK bizottsági határozattal (HL L 24., 1. o.; a továbbiakban: vitatott határozat) kiszabott bírságot, és lényegében elutasította az e határozat ellen benyújtott megsemmisítés iránti kereseteket.

I — Jogi hÆttér

Az emberi jogok æs alapvetõ szabadsÆgok vÃ©delmÃ©rõl szõlõ eurõpai egyezmÃ©ny

- 4 Az emberi jogok æs alapvetõ szabadsÆgok vÃ©delmÃ©rõl szõlõ, Rómában 1950. november 4-én kelt egyezmÃ©ny (a tovÆbbiakban: az EgyezmÃ©ny) „Büntetés kiszabásának tilalma törvényi rendelkezés nélkül” címû 7. cikkének (1) bekezdése így rendelkezik:

„Senkit sem szabad elítÃ©lni olyan cselekmÃ©nyért vagy mulasztásért, amely elkövetése idején a hazai vagy nemzetközi jog alapján nem volt bûncselekmÃ©ny. Ugyancsak nem lehet a bûncselekmÃ©ny elkövetése idején alkalmazható büntetésnél súlyosabb büntetést kiszabni.”

A 17. rendelet

- 5 A Szerzõdés 85. æs 86. cikkének végrehajtásáról szõlõ elsõ, 1962. február 6-i 17. tanÆcsi rendelet (HL 1962. L 13., 204. o.; magyar nyelvû különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 15. cikke az alÆbbiak szerint rendelkezik:

„(1) A BizottsÆg határozattal 100-tól 5000 elszámolási egységig terjedõ összegû bírsÆgot szabhat ki a vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira, ha szándÃ©kosan vagy gondatlansÆgból:

[...]

- b) a 11. cikk (3) vagy (5) bekezdése [...] szerinti kérésre helytelen információt szolgáltatnak

[...].

(2) A Bizottság határozattal 1000-tól 1 000 000 elszámolási egységig terjedő, vagy annál nagyobb összegű bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira, de a bírság mértéke nem haladhatja meg a jogsértésben részt vevő egyes vállalkozások megelőző éves üzleti forgalmának 10%-át, ha a vállalkozások szándékosan vagy gondatlanságból:

- a) megsértik a Szerződés 85. cikkének (1) bekezdését vagy 86. cikkét; [...].

[...]

A bírság összegének megállapításakor a jogsértés súlyát és időtartamát is figyelembe kell venni.”

Az iránymutatás

- 6 A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló bizottsági iránymutatás, amelyet az *Európai Közösségek Hivatalos Lapjában* 1998. január 14-én tettek közzé (HL C 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.; a továbbiakban: az iránymutatás), preambulumban a következőket írja elő:

„A [...] felvázolt elveknek biztosítaniuk kell, hogy a Bizottság határozatai a vállalkozások és a Bíróság előtt átláthatóak és pártatlanok legyenek, ugyanakkor fenn kell tartaniuk a vonatkozó jogszabályok alapján a bírságok kiszabása tekintetében a teljes forgalom 10%-ának korlátain belül a Bizottságra ruházott mérlegelési jogkört. E mérlegelésnek azonban egységes és megkülönböztetéstől mentes, a versenyszabályok megsértésének büntetése terén kitűzött célokkal összhangban álló politikát kell követnie.

A bírság összegének meghatározásánál alkalmazandó új módszer — amelyik a súlyosító, illetve az enyhítő körülmények figyelembevételével megfelelően növelt, illetve csökkentett alapösszegeből indul ki — a következő szabályokat követi.”

Az engedékenységi közlemény

- 7 A kartellügyek esetében a pénzbírságok alóli mentességről és a pénzbírságok csökkentéséről szóló közleményében — amelyet az *Európai Közösségek Hivatalos Lapjában* 1996. július 18-án tettek közzé (HL C 207., 4. o.; a továbbiakban: az engedékenységi közlemény), amelynek a tervezetét 1995. december 19-én tették közzé (HL C 341., 13. o.; a továbbiakban: az engedékenységi közlemény tervezete) — a Bizottság, amint az a közlemény A. szakaszának 3. pontjából következik, meghatározta azokat a feltételeket, amelyek esetén a vizsgálat során a Bizottsággal együttműködő vállalkozásokat mentesíteni lehet a bírság megfizetése alól, illetve az egyébként rájuk kiszabandó bírságot csökkenteni lehet.

- 8 A fent említett közlemény A. szakaszának 5. pontja értelmében:

„A vállalkozásnak a Bizottsággal való együttműködése csak egyike azon tényezőknak, amelyeket a Bizottság figyelembe vesz a bírság összegének megállapítása során. [...]”

- 9 A fent említett közlemény eljárásra vonatkozó E. szakaszának 3. pontja többek között kimondja:

„[A] Bizottság tisztában van azzal, hogy e közlemény jogos elvárásokat teremt, amelyekre a vállalkozások számítanak, amikor egy kartell fennállásáról tájékoztatják a Bizottságot.”

II — A jogvita alapját képező tényállás

- 10 Az a tényállás, amely az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott keresetek alapját képezi, és amint azt a megtámadott ítéletekben ismertették, a jelen ítéletben a következőképpen összegezhető.
- 11 A fellebbezők a távfűtési ágazatban működő társaságok. Előszigetelt csöveket gyártanak és értékesítenek ezen ágazat számára.
- 12 A svéd Powerpipe AB vállalkozás (a továbbiakban: Powerpipe) által 1995. január 18-án benyújtott panaszt követően a Bizottság és az érintett tagállamok versenyzhetőségainak képviselői 1995. június 28-án a 17. rendelet 14. cikke alapján helyszíni vizsgálatot végeztek tíz, a távfűtési ágazatban működő vállalkozásnál, illetve társulásnál, ideértve a felpereseket, valamint néhány, hozzájuk tartozó létesítménynél.

- 13 A 17. rendelet 11. cikke alapján a Bizottság információkérését intézett a vitatott tényállás által érintett vállalkozások többségéhez.
- 14 A Bizottság a 17. rendelet 19. cikkének (1) és (2) bekezdésében előírt meghallgatásról szóló, 1963. július 25-i 99/63/EGK bizottsági rendelet (HL 127., 2268. o.) 2. cikke (1) bekezdésének megfelelően 1997. március 20-án kifogásközlést küldött a felperesek némelyikének és más érintett vállalkozásoknak.
- 15 1997. november 24-én és 25-én meghallgatták az érintett vállalkozásokat.
- 16 A Bizottság 1998. október 21-én elfogadta a vitatott határozatot, amelyben megállapította, hogy több vállalkozás, különösen a fellebbezők némelyike az EK-Szerződés 85. cikkének (1) bekezdése (jelenleg az EK 81. cikk (1) bekezdése) értelmében vett megállapodásokban és összehangolt magatartásban (a továbbiakban: kartell) vett részt.
- 17 E határozat szerint a távhővezetékek négy dán gyártója az 1990-es évek végén megállapodást kötött a nemzeti piacukon való általános együttműködés elvéről. E megállapodásban részt vett az ABB IC Møller A/S, az ABB dán leányvállalata, a Starpipe-ként is ismert Dansk Rørindustri, az LR A/S és a Tarco Energi A/S (a továbbiakban: Tarco; a négy társaság pedig együttesen: dán gyártók).

- 18 Az első intézkedések egyikének lényege az áremelések összehangolása volt, mind a dán, mind az exportpiacokon. A dán piac felosztása érdekében az érintett vállalkozások értékesítéséért felelős személyekből álló kapcsolattartó csoport rögzítette, majd alkalmazta és ellenőrizte a kvótákat.
- 19 A vitatott határozat szerint két német gyártó, a Henss/Isoplus-csoport és a Pan-Isovit GmbH (később: Løgstør Rør [Németország] GmbH, majd LR GmbH) 1991 őszétől részt vett a dán gyártók rendszeres találkozóin. A német piac felosztására vonatkozó tárgyalások e találkozók keretében zajlottak. Ez utóbbiak 1993 augusztusában az eladási kvótákat valamennyi részt vevő vállalkozás számára rögzítő megállapodásokhoz vezettek.
- 20 A határozat szerint 1994-ben e gyártók megállapodtak az európai piac egészére vonatkozó kvóták rögzítésében. Ez a közösségi szintű kartell kétszintű volt. Az igazgatók klubja, amely a kartellben részt vevő vállalkozások ügyvezető igazgatóiból vagy vezérigazgatóiból állt, valamennyi vállalkozás számára, meghatározta a kvótákat, mind a piac egészére, mind az egyes nemzeti piacokra — nevezetesen a dán, a német, az olasz, a holland, az osztrák, a finn és a svéd piacra — nézve. Bizonyos nemzeti piacokon kapcsolattartó csoportot hoztak létre, amely a helyi értékesítési menedzserekből állt, akiknek az volt a feladata, hogy a projektek kiosztása és a felhívásokra tett ajánlattételek egyeztetése révén kezeljék a megállapodásokat.
- 21 Ami a német piacot illeti, a vitatott határozat megemlíti, hogy a hat vezető európai gyártó, mégpedig az ABB, a Dansk Rørindustri, a Henss/Isoplus-csoport, az LR A/S,

az LR GmbH és a Tarco, valamint a Brugg 1994. augusztus 18-i találkozóját követően a németországi kapcsolattartó csoport 1994. október 7-én megtartotta első találkozóját. E csoport találkozóit a Bizottság 1995. június végi vizsgálatait követően is még hosszú ideig folytatódtak, jóllehet ettől az időponttól fogva az Európai Unión kívül, Zürichben (Svájc) tartották a találkozókat. A Zürichben tartott találkozók 1996. március 25-ig folytatódtak, azaz néhány nappal az azt követő időpontig, hogy e vállalkozások közül néhány megkapta a Bizottság által kiküldött információkérését.

22 Az említett határozat a kartell elemeként hozza fel különösen azoknak az összehangolt intézkedéseknek az elfogadását és végrehajtását, amelyek célja a kartellben részt nem vevő egyetlen jelentős vállalkozás, a Powerpipe kizorítása volt. A Bizottság kifejti, hogy a kartell néhány résztvevője alkalmazta e társaság „kulcspozíciót betöltő” munkavállalóit, és megértette a társasággal, hogy ki kell vonulnia a német piacról.

23 Miután a Powerpipe-nak egy jelentősebb német projektet kapott, 1995 márciusában találkozót tartottak Düsseldorfban (Németország), amelyen részt vett az a hét vállalkozás, amely 1994. augusztus 18-án találkozott. A találkozón elhatározták, hogy közösen bojkottálják a Powerpipe vevőit és szállítóit. Ezt követően végrehajtották ezt a bojkottot.

24 A Bizottság a vitatott határozatban ismerteti azokat az okokat, amelyek miatt nemcsak a dán gyártók között 1990 végén kötött, kifejezett piacfelosztó megállapodások, hanem az 1991 októberétől kötött megállapodások is — együttesen — a Szerződés 85. cikkének (1) bekezdése által tiltott megállapodásnak tekinthetők.

- 25 A Bizottság továbbá hangsúlyozza, hogy a dániai és a közösségi szintű kartell csupán ugyanannak a kartellnek a kifejeződései, amely Dániában jött létre, de amelynek a hosszú távú célja már a kezdetektől az volt, hogy a résztvevők ellenőrzését kiterjessze a teljes közös piacra. A Bizottság szerint a gyártók közötti folyamatos megállapodás érezhető hatással volt a tagállamok közötti kereskedelemre.
- 26 A megtámadott ítéletekben az Elsőfokú Bíróság rámutatott arra, hogy nem vitatott, hogy a bírság összegét az iránymutatásban előírt módszer alapján számították ki a vitatott határozatban, amint az különösen az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 222. és 275. pontjából következik.
- 27 Az sem vitatott, hogy a vitatott határozat egyáltalán nem hivatkozik az iránymutatásra, továbbá hogy a vállalkozásokat nem tájékoztatták a közigazgatási eljárás során arról, hogy az iránymutatás által előírt módszereket velük kapcsolatban alkalmazzák, és hogy az említett módszereket sem a kifogásközlésben, sem a vállalkozások meghallgatása során nem említették meg.
- 28 Arra is rá kell mutatni, hogy a Bizottság — a Henss/Isoplus-csoport kivételével — a vitatott határozattal érintett valamennyi vállalkozás bírságát mérsékelte az engedékenységi közlemény alapján. Ezt a mérséklést — amelyet az elvileg kifizetendő bírság összegére alkalmazott százalék formájában kaptak — a közigazgatási eljárás során nyújtott együttműködésért cserébe jutatta nekik. Ez az együttműködés abból állt, hogy e vállalkozások lemondtak arról, hogy vitassák a jogsértés lényegi elemeit, illetve — különböző mértékben — hozzájárultak a jogsértés bizonyításához.

29 A vitatott határozat a következő rendelkezéseket tartalmazza:

„1. cikk

Az ABB [...], a Brugg [...], a Dansk Rørindustri [...], a Henss/Isoplus-csoport, [a KE KELIT], az Oy KWH Tech AB, a Løgstør Rør A/S, a Pan-Isovit GmbH, a Sigma Technologie di rivestimento Srl és a Tarco [...] megsértették a Szerződés 85. cikkének (1) bekezdését azzal, hogy az indokolásban ismertetett módon és mértékben részt vettek olyan megállapodásokban és összehangolt magatartásban, amely 1990 novembere vagy decembere körül jött létre négy dán gyártó között, amelyet aztán más nemzeti piacokra is kiterjesztettek, amelyhez csatlakozott a Pan-Isovit és a Henss/Isoplus, és amely végül 1994 végén a közös piac egész területére kiterjedő, általános kartell létrehozását eredményezte.

A jogsértés időtartama a következő volt:

- az ABB, a Dansk Rør[industri], a Løgstør, a Pan-Isovit [...] esetében: többé-kevésbé 1990 november-decemberétől legalább 1996 márciusáig vagy áprilisáig,

- a Henss/Isoplus [csoport] esetében: többé-kevésbé 1991 októberétől ugyanaddig az időpontig,

- a Brugg esetében: körülbelül 1994 augusztusától ugyanaddig az időpontig,

- [a KE KELIT] esetében: többé-kevésbé 1995 januárjától ugyanaddig az időpontig

[...].

A kartell fő jellemzői:

- a kvótarendszernek köszönhetően a különböző nemzeti piacoknak, majd az egész európai piacnak a gyártók közötti felosztása,

- a nemzeti piacok meghatározott gyártók közötti felosztása, és a többi gyártó kivonulásának megszervezése,

- a termékek és az egyes projektek árának rögzítése,

- a projekteknek e célra kijelölt gyártók számára történő odaítélése, és az ajánlattételi eljárások manipulálása annak érdekében, hogy az érintett szerződések e gyártóknak ítéljék oda,

- a kartellnek a kartellben részt nem vevő egyetlen jelentős vállalkozással, a Powerpipe-pal való versennyel szembeni védelme [...], olyan összehangolt intézkedések elfogadása és végrehajtása, amelyek e társaságot akadályozzák a kereskedelmi tevékenységében, ártanak a jó üzletmenetének, vagy egész egyszerűen kiszorítják a Powerpipe-ot a piacról.

[...]

3. cikk

Az 1. cikkben meghatározott vállalkozások tekintetében az említett cikkben megállapított jogsértés miatt a következő bírságokat szabták ki:

a) az ABB [...] tekintetében a bírság összege: 70 000 000 ECU;

b) a Brugg [...] tekintetében a bírság összege: 925 000 ECU;

- c) a Dansk Rørindustri [...] tekintetében a bírság összege: 1 475 000 ECU;
- d) a Henss/Isoplus-csoport tekintetében a bírság összege: 4 950 000 ECU, amelyért egyetemlegesen felelnek a következő vállalkozások:

a HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH & Co. KG,

— a HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH
Verwaltungsgesellschaft,

— az Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH (korábban: Dipl.-
Kfm Walter Henss GmbH Rosenheim),

— az Isoplus Fernwärmetechnik GmbH, Sondershausen,

— az Isoplus Fernwärmetechnik Ges.mbH — stille Gesellschaft,

— az Isoplus Fernwärmetechnik Ges.mbH, Hohenberg;

e) [a KE KELIT] tekintetében a bírság összege: 360 000 ECU;

[...]

g) a Løgstør Rør A/S tekintetében a bírság összege: 8 900 000 ECU;

h) a Pan-Isovit GmbH tekintetében a bírság összege: 1 500 000 ECU;

[...].”

III — Az Elsőfokú Bíróság előtti keresetek és a megtámadott ítéletek

30 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalához benyújtott keresetlevelekkel a vitatott határozattal megbüntetett tíz vállalkozás közül nyolc — köztük a jelen fellebbezési eljárás hét

fellebbezője — keresetet indított az e határozat teljes egészében vagy részben való megsemmisítése, másodlagosan pedig a kiszabott bírság megsemmisítése vagy mérséklése iránt.

31 A Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítéletben az Elsőfokú Bíróság:

— megsemmisítette a fent említett határozat 1. cikkét annyiban, amennyiben az megállapította a Dansk Rørindustri jogsértésben való részvételét az 1994 áprilisától augusztusáig terjedő időszakra nézve;

— a keresetet ezt meghaladó részében elutasította;

— kötelezte a Dansk Rørindustri-t a saját költségei és a Bizottságnál felmerült költségek 90%-ának viselésére;

— kötelezte a Bizottságot saját költségei 10%-ának viselésére.

32

A HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítéletben az Elsőfokú Bíróság:

- megsemmisítette a vitatott határozat 3. cikkének d) pontját és 5. cikkének d) pontját, a HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH & Co. KG és a HFB Holding für Fernwärmetechnik Beteiligungsgesellschaft mbH Verwaltungsgesellschaft vonatkozásában;
- a keresetet ezt meghaladó részében elutasította;
- kötelezte a csoportot alkotó vállalkozásokat a saját költségeik viselésére, ideértve azokat, amelyek az ideiglenes intézkedés iránti eljárással kapcsolatosak, valamint a Bizottságnál felmerült költségek 80%-ának viselésére, ideértve azokat, amelyek az ideiglenes intézkedés iránti eljárással kapcsolatosak;
- kötelezte a Bizottságot a saját költségei 20%-ának viselésére, ideértve azokat, amelyek az ideiglenes intézkedés iránti eljárással kapcsolatosak.

33

A KE KELIT kontra Bizottság, az LR AF 1998 kontra Bizottság, a Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság és a Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítéletekben az Elsőfokú Bíróság:

- elutasította a kereseteket;

— kötelezte az érintett felpereseket a költségek viselésére.

34 Az ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítéletben az Elsőfokú Bíróság:

— 65 millió euróra csökkentette a vitatott határozat 3. cikkében az ABB-re kiszabott bírság összegét;

— a keresetet ezt meghaladó részében elutasította;

— kötelezte a felperest a saját költségeinek, valamint a Bizottságnál felmerült költségek 90%-ának viselésére;

— kötelezte a Bizottságot a saját költségei 10%-ának viselésére.

IV — A fellebbezési eljárásban részt vevő felek kérelmei

35 A Dansk Rørindustri azt kéri, hogy a Bíróság:

- csökkentse a vitatott határozatban rá kiszabott bírság összegét;

- másodlagosan: helyezze hatályon kívül a Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítéletet, és utalja vissza az ügyet az Elsőfokú Bírósághoz, hogy ez utóbbi újból határozzon a bírság összegéről;

- kötelezze a Bizottságot a fent említett fellebbezőnél az Elsőfokú Bíróság és Bíróság előtti eljárásban felmerült költségek viselésére.

36 A Henss/Isoplus-csoport azt kéri, hogy a Bíróság:

- helyezze hatályon kívül a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítéletet, kivéve a rendelkező rész első pontját, továbbá semmisítse meg a vitatott határozatot;

- mÆsodlagosan: helyezze hatÆlyon kÆvÆl a megtÆmadott ÅtÆletet, kivÆve a rendelkezÆr rÆsz elso pontjÆt, æs utalja vissza az Ågyet az ElsÆfokÆ BÆrÆsÆghoz, hogy ez utÆbbi fejezze be az eljÆrÆst, æs hozzon Åj ÅtÆletet;

- harmadlagosan: helyezze hatÆlyon kÆvÆl a megtÆmadott ÅtÆletet a rendelkezÆr rÆsz mÆsodik pontjÆban, æs csÆkkentse a bÆrsÆg ÅsszegÆt, amelyet a vitatott hatÆrozatban szabtak ki a csoportba tartozÆ tÆrsasÆgokra;

- kÆtelezze a BizottsÆgot e tÆrsasÆgoknak az ElsÆfokÆ BÆrÆsÆg æs BÆrÆsÆg elÆtti eljÆrÆsban felmerÆlt kÆltsÆgeinek a viselÆsÆre.

37 A KE KELIT azt kÆri, hogy a BÆrÆsÆg:

- helyezze hatÆlyon kÆvÆl a KE KELIT kontra BizottsÆg Ågyben hozott, kÆsÆbb megtÆmadott ÅtÆletet;

- mÆsodlagosan: helyezze hatÆlyon kÆvÆl a fent emlÆtett ÅtÆletet, æs Åjabb vizsgÆlatra utalja vissza az Ågyet az ElsÆfokÆ BÆrÆsÆghoz;

- harmadlagosan: csÆkkentse a bÆrsÆg ÅsszegÆt, amelyet a vitatott hatÆrozatban szabtak ki rÆ;

- mindenképpen kötelezze a Bizottságot a fent említett fellebbezőnél az Elsőfokú Bíróság és Bíróság előtti eljárásban felmerült költségek viselésére.

38 Az LR A/S azt kéri, hogy a Bíróság:

- helyezze hatályon kívül az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítéletet;

- semmisítse meg a vitatott határozatot, amely bírságot szabott ki rá, vagy legalábbis lényegesen csökkentse ez utóbbi összegét, vagy másodlagosan utalja vissza az ügyet az Elsőfokú Bírósághoz;

- az EK-Szerződés 184. cikke (jelenleg EK 241. cikk) alapján nyilvánítsa jogellenesnek az iránymutatást;

- kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére.

39 A Brugg azt kéri, hogy a Bíróság:

- helyezze hatályon kívül a Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítéletet, valamint semmisítse meg a vitatott határozat 1. és 3. cikkét;

- másodlagosan: csökkentse a bírság összegét, amelyet a fent említett határozattal szabtak ki rá;

- mindenképpen a Bizottságot kötelezze a fent említett fellebbezőnél az Elsőfokú Bíróság és a Bíróság előtti eljárásban felmerült költségek viselésére.

40 Az LR GmbH azt kéri, hogy a Bíróság:

- helyezze hatályon kívül a Lögstör Rør kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítéletet, és döntsön véglegesen a következőképpen: semmisítse meg a vitatott határozatot annyiban, amennyiben az a fent említett fellebbezőt érinti, vagy másodlagosan: csökkentse a kiszabott bírság összegét, és kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére;

- harmadlagosan: helyezze hatályon kívül e megtámadott ítéletet, és utalja vissza az ügyet az Elsőfokú Bírósághoz, hogy az döntsön.

41 Az ABB azt kéri, hogy a Bíróság:

- helyezze hatályon kívül az ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet rendelkező részének 2. és 3. pontját;

- semmisítse meg a vitatott határozat 3. cikkét annyiban, amennyiben az a fent említett fellebbezőt érinti;

- csökkentse még tovább a bírság összegét, amelyet a vitatott határozatban szabtak ki rá;

- másodlagosan: utalja vissza az ügyet az Elsőfokú Bírósághoz, hogy az a Bíróság ítéletének megfelelően döntsön;

- kötelezze a Bizottságot valamennyi eljárás költségének viselésére, ideértve az ABB-nél a fellebbezési eljárás során felmerült költségeket.

42 A Bizottság valamennyi esetben azt kéri, hogy a Bíróság:

- hagyja helyben a megtámadott ítéleteket;
- kötelezze a fellebbezőket az eljárás költségeinek viselésére.

V — A megtámadott ítéletek hatályon kívül helyezése érdekében felhozott jogalapok

43 A Dansk Rørindustri a hatályon kívül helyezés érdekében három jogalapot terjeszt elő:

- a 17. rendelet megsértése, valamint az arányosság, illetve az egyenlő bánásmód elvének megsértése annyiban, amennyiben az Elsőfokú Bíróság nem büntette azt a tényt, hogy az e fellebbezőre kiszabott bírság összege nem áll arányban az elkövetett jogsértéssel;

— a 17. rendelet megsértése, valamint és a bizalomvédelem elvének, illetve a visszaható hatály tilalmának megsértése annyiban, amennyiben az Elsőfokú Bíróság nem büntette azt a tényt, hogy az e fellebbezőre kiszabott bírság összegét az iránymutatás elvei alapján rögzítették, amikor ez utóbbiak észrevehetően eltértek a kifogásolt aktus, a kifogásközlés és a meghallgatás időpontjában hatályban lévő elvektől;

— a védelemhez való jog megsértése annyiban, amennyiben az Elsőfokú Bíróság nem büntette azt a tényt, hogy a közigazgatási eljárás során a Dansk Rørindustrinak nem volt lehetősége arra, hogy kifejtse véleményét az iránymutatás által — a Bizottságnak a versenyszabályok megsértéséért kiszabott bírságok tárgyában kialakított gyakorlatába — bevezetett változásokról.

44 A Henss/Isoplus-csoport a hatályon kívül helyezés érdekében hét jogalapot terjeszt elő, amelyek némelyike több részből áll:

— az iránymutatások jogellenessége az alábbiak miatt:

— a Bizottság hatáskörének hiánya;

- az egyenlõ bÆnÆsmõd elvÆnek megsÆrtÆse;

- a vÆdelemhez valõ jog megsÆrtÆse;

- a visszahatõ hatÆly tilalmÆnak megsÆrtÆse;

- az irÆnymutatÆs alkalmazÆsÆval kapcsolatban a meghallgatÆshoz valõ jognak a bÆrsÆgok összegnÆk megÆllapÆtÆsa sorÆn tõrtÆnt megsÆrtÆse;

- a 17. rÆndelet 15. cikke (2) bekezdÆsÆnek a bÆrsÆgok összegnÆk megÆllapÆtÆsa sorÆn tõrtÆnt megsÆrtÆse, az alÆbbiak miatt:
 - az engedÆkenysÆgi kõzlemÆny alkalmazÆsÆnak elmulasztÆsa az Ærintett tÆrsasÆgok vonatkozÆsÆban;

 - a sÆlyõsitõ kõrÆlmÆnyek ÆrtÆkelÆsekor a vÆdelemhez valõ jog — mint alapjog — megsÆrtÆse;

- a Szerződés 85. cikke (1) bekezdésének az érintett társaságok versenyellenes célú találkozózn való részvételéből levont következtetések miatti megsértése;

- a Szerződés 85. cikke (1) bekezdésének megsértése amiatt, hogy az érintett társaságokat a Henss/Isoplus-csoportba sorolták, és a jogsértést e csoportnak mint „vállalkozásnak” tulajdonították;

- eljárási hiba amiatt, hogy az Elsőfokú Bíróság megtagadta a tanúk bizonyítás-felvétel címén történő kihallgatásának elrendelését, ahogy azt a fellebbező indítványozta;

- eljárási hiba, a megtámadott ítélet és az iratok közötti ellentmondások miatt.

45 A KE KELIT a hatályon kívül helyezés érdekében öt joglapot terjeszt elő:

- az egyenlő bánásmód és a bizalomvédelem elvének a bíróság iránymutatás szerinti meghatározása miatti megsértése;

- az egyenlő bánásmód elvének megsértése a jogsértés időtartamát illetően;

- a visszaható hatály tilalmának megsértése;

- a védelemhez való jog megsértése;

- az indokolási kötelezettség megsértése.

46 Az LR A/S a hatályon kívül helyezés érdekében négy jogalapot terjeszt elő:

- az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének, valamint a 17. rendeletnek a bírság túlzott mértéke és megkülönböztető jellege miatti megsértése, másodlagosan: az iránymutatás jogellenessége;

- a bizalomvédelem elvének és a visszaható hatály tilalmának, valamint az EK-Szerződés 190. cikkének (jelenleg EK 253. cikk) megsértése amiatt, hogy a Bizottság helytelenül eltért az együttműködés tárgyában kialakított korábbi gyakorlatától, és visszaható hatállyal alkalmazta az iránymutatást, valamint visszaható hatállyal szigorúbb engedékenységi szabályzatot alkalmazott, de legalábbis az ilyen visszaható hatállyal való alkalmazás indokolásának elmulasztása miatt;

— az érintett fellebbezőre alkalmazandó enyhítő körülmények nem megfelelő figyelembevétele;

— e fellebbező együttműködésének nem megfelelő figyelembevétele.

47 A Brugg a hatályon kívül helyezés érdekében felhozott öt jogalapot terjeszt elő:

— a visszaható hatály tilalmának, a bizalomvédelem és a gondos ügyintézés elvének megsértése amiatt, hogy az iránymutatást alkalmazták a bírság összegének meghatározásához;

— a bizalomvédelem elvének megsértése amiatt, hogy az érintett fellebbező együttműködését követően megváltoztatták a bírságszámítási módszert;

— a védelemhez való jog megsértése amiatt, hogy az iránymutatást a fellebbező meghallgatása nélkül alkalmazták;

- az egyenlő bánásmód elvének megsértése amiatt, hogy nem mérsékeltek a Bruggra kiszabott bírság alapösszegét;
- a Szerződés 85. cikke (1) bekezdésének alkalmazásában elkövetett hiba, az érintett fellebbezőnek a Powerpipe bojkottálásában való részvételét illetően.

48 Az LR GmbH a hatályon kívül helyezés érdekében négy jogalapot terjeszt elő:

- a visszaható hatály tilalmának és a bizalomvédelem elvének az iránymutatás visszaható hatállyal történt alkalmazása miatti megsértése;
- a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének és a közigazgatási eljárás jogszerűségének megsértése amiatt, hogy a Bizottság a mérlegelési jogkörének gyakorlása során megsértette a fent említett rendelkezésben előírt jogkör gyakorlásának korlátait; valamint e jogkör téves gyakorlása amiatt, hogy a jelen esetben ugyanezen rendelkezés alkalmazása során megsértették az arányosság és az egyenlő bánásmód elvét az LR GmbH-val szemben;
- a Szerződés 190. cikke szerinti indokolási kötelezettség megsértése annyiban, amennyiben a vitatott határozat nem tartalmaz az iránymutatás visszaható hatállyal való alkalmazására vonatkozó indokolást;

- a védelemhez való jog megsértése miatt, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a fent említett fellebbezőnek az iránymutatás visszaható hatállyal való alkalmazásával kapcsolatos meghallgatásához való jogát.

49 Az ABB a hatályon kívül helyezés érdekében három jogalapot terjeszt elő:

- az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 44. cikk 1. §-a c) pontjának és 48. cikke 2. §-ának megsértése miatt, hogy az Elsőfokú Bíróság úgy döntött, hogy a válaszhoz mellékelt jogi véleményt — mint elfogadhatatlant — elutasítja;

- a bizalomvédelem elvének megsértése annyiban, amennyiben az érintett fellebbező többek között az engedékenységi közlemény vonatkozásában joggal bízhatott abban, hogy a Bizottság nem tér el önkényesen a bírságszámítás tárgyában kialakított gyakorlatától;

- a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének megsértése miatt, hogy az Elsőfokú Bíróság helybenhagyta a Bizottság által meghatározott, az ABB által elkövetett jogsértés súlyát, anélkül hogy figyelembe vette volna az ABB-nek az érintett piacon bonyolított forgalmát.

VI — A fellebbezésekrõl

- 50 A felek æs a fõtanácsnok e kérdésben történt meghallgatását követõen a jelen ügyeket a közöttük lévõ összefüggés miatt az ítélethozatal céljából a Bíróság eljárási szabályzata 43. cikkének megfelelően egyesíteni kell.

A — Az eljárási jogalapokról

- 51 Elõször a Henss/Isoplus-csoport, valamint az ABB által felhozott, az Elsõfokú Bíróság eljárási szabályzatának megsértésére vonatkozó jogalapokat kell tárgyalni.

1. Az Elsõfokú Bíróság eljárási szabályzata 68. cikke (1) §-ának megsértésére alapított jogalapról, miszerint az Elsõfokú Bíróság elutasította a Henss/Isoplus-csoportnak bizonyos tanúk bizonyításfelvétel címén történõ kihallgatására vonatkozó indítványát

- 52 A hatodik jogalapjával a Henss/Isoplus-csoport azt sérelmezi, hogy az Elsõfokú Bíróság a HFB æs társai kontra Bizottság ügyben hozott, késõbb megtámadott ítélet

36–38. pontjában elutasította Boysen, B. Hansen, N. Hansen, Hybschmann, Jespersen és Vollandt urak tanúként való kihallgatásának az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 68. cikke 1. §-ának megfelelő elrendelésére vonatkozó indítványát. E pontok — a csoport szerint — eljárási hibát tartalmaznak.

53 A fent említett ítélet 37. pontjával ellentétben a hat érintett személy kihallgatására irányuló indítvány világosan megemlítette azokat a tényeket, amelyeknek megfelelően a tanúbizonyítást el kellett volna rendelni. A Henss/Isoplus-csoport Elsőfokú Bírósághoz benyújtott keresetlevelének 72. pontjában feltüntette, hogy ezt az indítványt annak bizonyítása végett nyújtotta be, hogy a csoport vállalkozásai 1994 októbere előtt nem vettek részt a kartellben.

54 Ezt a jogalapot el kell utasítani.

55 A megtámadott ítéletnek a 34. pontjából következik, hogy az Elsőfokú Bíróság tudomásul vette, hogy azért indítványozták e kihallgatást, hogy „bizonyítsák, hogy a fellebbezők vagy a Henss/Isoplus-csoport 1994 októbere előtt nem vettek részt jogellenes gyakorlatban/intézkedésben vagy más hasonló, a Szerződés 85. cikkének (1) bekezdése értelmében vett magatartásban [...]”.

56 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 36. pontjában mégis rámutatott arra, hogy az eljárási szabályzata 68. cikke 1. §-ának utolsó albekezdése szerint a fél által előterjesztett, tanúkihallgatásra irányuló indítványnak pontosan meg kell jelölnie, hogy mely tényekre vonatkozóan és milyen okokból szükséges a tanút kihallgatni.

- 57 Ezen ítélet következő pontjában az Elsőfokú Bíróság rámutatott arra, hogy különösen a keresetlevél 20., 40., 50., 66–71., 94., 96., 125. és 142. pontjában megemlítenek néhány személyt, akik tanúkként léphetnek fel az érintett pontok némelyikében ismertetett tényeket illetően, de a hat személy neve, akiknek az Elsőfokú Bíróság előtti vallomástételét kifejezetten kérték, nem szerepelt e pontokban. Az Elsőfokú Bíróság ezért megállapította, hogy e hat személyt illetően a Henss/Isoplus-csoport valamilyen módon elmulasztotta pontosítani azokat a tényeket, amelyekre hivatkozva a tanúk alapján történő bizonyítást el kellett volna rendelni.
- 58 Az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 38. pontjában megállapította, hogy nem adhatott helyt a tanúkihallgatásra irányuló indítványnak anélkül, hogy megvizsgálta volna, szükséges-e az említett hat személy kihallgatása.
- 59 Meg kell állapítani, hogy az Elsőfokú Bíróság egyrészt jelentős mennyiségű ténnyel szembesült, amelyekre vonatkozóan a Henss/Isoplus-csoport a keresetében felajánlotta, hogy néhány személy lehetséges kihallgatása útján bizonyítékokat szolgáltat; másrészt az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 68. cikke 1. §-ának megfelelően további hat személy tanúként való kihallgatásának kifejezett — szintén a keresetben megfogalmazott — indítványával szembesült, amely annak bizonyítására irányult, hogy a fent említett csoport érintett vállalkozásai 1994 októbere előtt nem vettek részt a kartellben, mindazonáltal a kereset nem hivatkozott azokra a meghatározott tényekre, amelyekhez a bizonyítékokat felajánlották.
- 60 A terjedelmes keresetlevél világosságának e ponton fennálló nyilvánvaló hiányával szemben az Elsőfokú Bíróság helyesen úgy ítélte meg, hogy az érintett hat személy kihallgatására irányuló indítvány nem jelölte meg pontosan, hogy mely tényekre vonatkozóan szükséges a tanúkat kihallgatni.

- 61 A Henss/Isoplus-csoport továbbá előadja, hogy a fent említett hat személyen kívüli személyek kihallgatását nem úgy kellett felfogni, mint a bizonyíték egyszerű felajánlását, hanem mint az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 68. cikkének 1. §-a szerinti, tanúkihallgatásra irányuló indítványt.
- 62 Ezzel a kifogással Henss/Isoplus-csoport azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság e ponton elferdítette a keresetlevele tartalmát.
- 63 Ez a kifogás megalapozatlan.
- 64 Ugyanis e keresetlevélből az következik — különösen annak 145. pontjából, amelyre egyébként az érintett fellebbező különösen hivatkozik —, hogy ez utóbbi maga is megkülönböztette az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 44. cikkének 1. §-a alapján felajánlott bizonyítékait és a bizonyításfelvétel iránti formális indítványát, amely az eljárási szabályzat 68. cikkének 1. §-a alapján a hat személy tanúként történő kihallgatására irányul. Ennélfogva az elferdítés ezen a ponton nem bizonyított.
- 65 Másodlagosan a Henss/Isoplus-csoport szerint még ha feltételezzük is, hogy az érintett személyek tanúként való kihallgatására irányuló indítványt nem a fent említett 68. cikk 1. §-ának megfelelően nyújtották be, az Elsőfokú Bíróságnak hivatalból mindenképpen el kellett volna rendelnie a kihallgatást.

- 66 Mivel a versenyjog alapján kiszabott bírságokat az Egyezmény értelmében „büntető”-nek kell minősíteni, az Elsőfokú Bíróság e rendelkezés (3) bekezdésének és a tisztességes eljáráshoz való jog általános közösségi jogelvének megfelelően mindenképpen köteles idézni és kihallgatni az alperes által név szerint megjelölt mentő tanúkat.
- 67 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy egyedül az Elsőfokú Bíróság dönthet az előtte folyamatban lévő ügygel kapcsolatban a rendelkezésére álló információk kiegészítésének esetleges szükségességéről (lásd különösen a C-57/00. P. és C-61/00. P. sz., Freistaat Sachsen és társai kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-9975. o.] 47. pontját, valamint a C-136/02. P. sz., Mag Instrument kontra OHIM ügyben 2004. október 7-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-9165. o.] 76. pontját).
- 68 Ráadásul — amint arról a Bíróság egy versenyjogi ügyben döntött — még ha a keresetlevélben megfogalmazott, tanúkihallgatásra irányuló indítvány pontosan megjelöli is, hogy mely tényekre vonatkozóan, illetve milyen okokból szükséges a tanút vagy tanúkat kihallgatni, a jogvita tárgyát és a megnevezett tanúk kihallgatásának szükségességét illetően az Elsőfokú Bíróságnak kell értékelnie az indítvány helytállóságát (a C-185/95. P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítélet [EBHT 1998., I-8417. o.] 70. pontja).
- 69 Az Elsőfokú Bíróság e tekintetben meglévő mérlegelési jogköre nem vitatható a Henss/Isoplus-csoport által hivatkozott, az Egyezmény 6. cikkének (1) bekezdésén alapuló általános közösségi jogelv alapján, amely szerint mindenkinek joga van a

tisztességes eljáráshoz, és különösen ugyanezen cikk (3) bekezdésének d) pontjából következő jogelv alapján, amely szerint minden vádlottnak joga van — ugyanolyan feltételekkel, mint a terhelő tanúk esetében — a mentő tanúk idézéséhez és kihallgatásához; ez az alapelv a tisztességes eljáráshoz való jog egyik különös jellemzője.

70 Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatából következik, hogy ez utóbbi rendelkezés nem ismeri el a vádlottnak a tanúk bíróság elé idézéséhez való feltétlen jogát, és elvileg a nemzeti bíróságnak kell határoznia a tanú idézésének szükségességéről és lehetőségéről (lásd különösen az EJEB 2000. július 27-i, Pisano kontra Olaszország ítéletének [az *Ítéletek és Határozatok Tárában* nem tették közzé] 21. §-át; a 2002. július 2-i, S.N. kontra Svédország ítéletének [*Ítéletek és Határozatok Tára* 2002-V] 43. §-át és a 2004. május 18-i, Destreheim kontra Franciaország ítéletének [az *Ítéletek és Határozatok Tárában* még nem tették közzé] 39. §-át).

71 Ezen ítélkezési gyakorlat szerint az Egyezmény 6. cikkének (3) bekezdése nem írja elő valamennyi tanú idézését, de a teljes fegyveregyenlőségre törekszik, amely biztosítja, hogy a vitatott eljárás — egészében véve — megfelelő és elegendő lehetőséget nyújtson a vádlottnak arra, hogy a vele kapcsolatban felmerült gyanút vitassa (lásd különösen a fent hivatkozott, Pisano kontra Olaszország ítélet 21. §-át).

72 A jelen esetben nem vitatott — amint az a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 21. pontjából következik —, hogy az Elsőfokú Bíróság pervezető intézkedések címén felszólította a Henss/Isoplus-csoportot, hogy válaszoljon az írásbeli kérdésekre, valamint mutasson be bizonyos okiratokat, továbbá az sem vitatott, hogy a felek teljesítették e kéréseket. Ilyen módon az Elsőfokú Bíróság nem vádolható azzal, hogy megsértette a tények megvizsgálására irányuló kötelezettségét (lásd e tekintetben a Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 76. pontját).

- 73 Meg kell állapítani, hogy a megtámadott ítélet 137–181. pontjában az Elsőfokú Bíróság megvizsgálta az iratokhoz csatolt okiratokat, és megállapította, hogy a Bizottság helyesen állapította meg, hogy a Henss/Isoplus-csoport 1991 októbere és 1994 októbere között részt vett a kartellben.
- 74 Ebből következik, hogy az érintett fellebbezőnek bőven volt alkalma bizonyítani azt, hogy az őt képező vállalkozások 1994 októbere előtt nem vettek részt a kartellben.
- 75 Következésképpen — ellentétben e fellebbező állításával — az Elsőfokú Bíróság nem volt köteles hivatalból elrendelni az érintett mentő tanúk kihallgatását.
- 76 Az előzőekre tekintettel a vizsgált jogalapot el kell utasítani.
2. Az ABB által felhozott, az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 44. cikke 1. §-a c) pontjának és 48. cikke 2. §-ának megsértésére alapított jogalapról, miszerint az Elsőfokú Bíróság elutasította a válaszhoz mellékelt jogi vélemény figyelembevételét
- 77 Az első jogalapjával az ABB azt állítja, hogy mivel az Elsőfokú Bíróság az ABB kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 112–114. pontjában úgy

határozott, hogy J. Schwarze professzor jogi véleménye, amelyet mellékeltek az ABB által az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott válaszhoz (a továbbiakban: jogi vélemény) teljes egészében vagy részben nem vehető figyelembe, az Elsőfokú Bíróság megsértette az eljárási szabályzata 44. cikke 1. §-ának c) pontját és 48. cikkének 2. §-át.

78 E jogalap első részében az ABB azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot, mivel a megtámadott ítélet 112. pontjában úgy ítélte meg, hogy az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 48. cikke 2. §-ának megfelelően a jogi vélemény bemutatása nem fogadható el, mivel ez a vélemény néhány olyan általános elvet tartalmaz, amelyek az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott keresetlevélben fel nem hozott jogalapokat támasztanak alá.

79 Mivel a megtámadott ítélet 115–136. pontja csak a bizalomvédelem elvét tárgyalja, az Elsőfokú Bíróság e tekintetben arra a feltételezésre támaszkodott, hogy a fent említett jogalap csak ezen az elven nyugszik, így a jogi véleményben elemzett összes többi közigazgatási jogi elv új jogalapot képez, és következésképpen az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 48. cikke 2. §-a értelmében elfogadhatatlan.

80 Márpedig az ABB szerint a jogi vélemény — amely többek között néhány közigazgatási jogi elvre hivatkozik — csak azokat az érveket fejt ki, amelyek megvilágítják a pontos jogi alapot, és főleg a bizalomvédelem elvének tartalmát. Ezek az érvek alapvetően annak bemutatására irányulnak, hogy a bíróság összegének megállapítása során a Bizottság mérlegelési jogköre ezen ügy körülményei között korlátozott volt.

- 81 A jogi vélemény tehát csak a hivatkozott érveket tartalmazza az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott keresetlevélben már felhozott jogalap alátámasztására, de új jogalapot nem.
- 82 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a fent említett jogi vélemény, amely összesen 101 bekezdést tartalmaz, többek között hat közösségi jogi elvet fejt ki, nevezetesen a bizalomvédelem elvét, a közigazgatás önkorlátozásának elvét („self-binding”), az *estoppel* elvét, a tisztességes közigazgatás elvét, a „*venire contra factum proprium*” elvét és a tisztességes eljáráshoz való jogot, valamint a védelemhez való jog védelmét.
- 83 A jogi vélemény 19. bekezdéséből következik, hogy ezeket az elveket megvizsgálták annak bizonyítása végett, hogy a közösségi jog tartalmaz-e olyan szabályokat, amelyek a Bizottság versenyjog területén történő bírságkiszabására vonatkozó mérlegelési jogkörét korlátozzák, és amelyek megakadályozzák, hogy a Bizottság megváltoztassa a bírságok összegének meghatározása tárgyában kialakított gyakorlatát, és alkalmazza az új gyakorlatot olyan esetben, mint a jelenlegi.
- 84 A vélemény 43. bekezdése közli, hogy ezen elvek mindegyike — eltérő szempontból és esetleg különböző mértékben — korlátozhatja a Bizottság fent említett mérlegelési jogkörét.
- 85 A jogi vélemény 44–96. pontja valamennyi fent említett elvet külön elemezte, és alkalmazta a jelen esetre.

86 A vélemény 97–101. pontja azt a következtetést vonta le, hogy a Bizottság mérlegelési jogköre a jelen esetben ténylegesen korlátozott e tekintetben, így a Bizottság nem térhetett el a korábbi gyakorlatától.

87 A vélemény 98. pontja közli, hogy ezek az elvek — amennyiben kötelező jellegűek — hasonlóak.

88 A jogi vélemény szerkezetéből és tartalmából következik, hogy bár van bizonyos egyezés az e véleményben előadott közigazgatási jogi elvek és a keresetlevélben felhozott jogalapok között, a vélemény egyértelműen nem korlátozódik azoknak az érveknek az ismertetésére, amelyek megvilágítják vagy részletezik a bizalomvédelemre vonatkozó jogalapot, amint azt az ABB állítja, hanem önálló elvek kifejtéséből áll, amelyek célja annak bemutatása, hogy a jelen esetben a Bizottság nem térhetett el a bíróság összegének meghatározása tárgyában kialakított korábbi gyakorlatától. E tekintetben meg kell állapítani, hogy a bizalomvédelem elve csupán a hat kifejtett elv egyikét képezi.

89 Következésképpen — amint azt a Bizottság állítja — a jogi vélemény megfogalmazásából következik, hogy a vélemény először az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott keresetlevélben fel nem hozott elvekre kívánt hivatkozni.

90 Az előzőekre tekintettel az ABB által felhozott első jogalap első részét el kell utasítani.

- 91 Az első jogalap mÆsodik rÆszÆben a fellebbez azt állítja, hogy az Elsőfokú BírsÆg tÆvesen alkalmazta a jogot, mivel az ABB kontra BizottsÆg űgyben hozott, kÆsbb megtÆmadott ítélet 113. pontjÆban űgy ítélt meg, hogy a jogi vÆlemény teljes egészÆben vagy rÆszben nem vehető figyelembe, mivel az Elsőfokú BírsÆg eljÆrÆsi szabÆlyzata 44. cikke 1. §-Ænak c) pontja értelmÆben a keresetlevÆlnek tartalmaznia kell a jogvita tÆrgyÆt æs a hivatkozott jogalapok összefoglalÆsÆt.
- 92 Az ABB szerint Elsőfokú BírsÆg nem állapított meg semmilyen olyan hiÆnyossÆgot a keresetlevÆlben vagy a vÆlaszban, amely igazolnÆ a fent említett rendelkezÆs alkalmazÆsÆt. KvetkezÆskÆppen helytelenűl hatÆrozott űgy, hogy az ABB a jogi vÆleményre való általÆnos utalÆssal akarta pótolni az elÆgtelen jogalapjÆt. TovÆbbÆ nincs arra alap, hogy analógia űtjÆn hivatkozzanak az Elsőfokú BírsÆg eljÆrÆsi szabÆlyzatÆnak fent említett rendelkezÆsÆre, amint azt Elsőfokú BírsÆg a megtÆmadott ítélet 113. pontjÆban tette.
- 93 E tekintetben fel kell vÆzolni az Elsőfokú BírsÆg által az ABB kontra BizottsÆg űgyben hozott, kÆsbb megtÆmadott ítélet 113. pontjÆban követett okfejtÆst.
- 94 Az Elsőfokú BírsÆg rÆmutatott arra, hogy az eljÆrÆsi szabÆlyzata 44. cikke 1. §-Ænak c) pontjÆból következik, hogy azoknak a jogi vagy tÆnybeli elemeknek, amelyeken a kereset alapul, legalÆbb összefoglaló jelleggel magÆbl a keresetlevÆl szvegÆbl kell kvetkezniűk, æs nem elÆg tÆhÆt, hogy a keresetlevÆlben utaljanak a keresetlevÆlhez csatolt mellÆkletben szereplő ilyen elemre.

- 95 Az Elsőfokú Bíróság többek között hivatkozott a Bíróságnak a Bizottság azon kötelezettségére vonatkozó állandó ítélkezési gyakorlatára, hogy az EK 226. cikk alapján benyújtott egész keresetlevelében jelölje meg azokat a pontos kifogásokat, amelyekről a Bíróságnak határoznia kell, valamint legalább összefoglaló jelleggel azokat a jogi vagy ténybeli elemeket, amelyekeken ezek a kifogások alapulnak.
- 96 E tekintetben ténylegesen ezen ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a Bizottság nem tesz eleget ennek a kötelezettségnek, ha a kifogásai csak a felszólító levélben és az indokolással ellátott véleményben hivatkozott indokolásra való egyszerű utalásként vagy a keresetlevél jogi háttérnek szánt részében szerepelnek a keresetlevelben (e tekintetben lásd különösen a C-52/90. sz., Bizottság kontra Dánia ügyben 1992. március 31-én hozott ítélet [EBHT 1992., I-2187. o.] 17. és 18. pontját; a C-375/95. sz., Bizottság kontra Görögország ügyben 1997. október 23-án hozott ítélet [EBHT 1997., I-5981. o.] 35. pontját, valamint a C-202/99. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 2001. november 29-én hozott ítélet [EBHT 2001., I-9319. o.] 20. és 21. pontját).
- 97 Az Elsőfokú Bíróság arra is rámutatott, hogy nem neki kell a mellékletekben megkeresnie és azonosítania azokat a jogalapokat, amelyeket a kereset alapját képezhetnek; mivel e mellékleteknek tisztán bizonyító és kiegészítő szerepük van.
- 98 Ezen elemekre figyelemmel az Elsőfokú Bíróság úgy határozott, hogy ennek megfelelően — tekintettel arra, hogy a jogi vélemény egy részét nem lehet tekintetbe venni — bizonyára nem neki kell megkeresni és azonosítani a véleményben azokat a részleteket, amelyeket olyan mellékletként lehet figyelembe venni, amelyek az egyes pontokon alátámasztják és kiegészítik az ABB beadványát.

- 99 A megelőző indokolásra tekintettel e következtetést úgy kell tekinteni, hogy a mellékletek tisztán bizonyító és kiegészítő szerepe azt jelenti — amennyiben a jogi vélemény tartalmazza az új és ennél fogva elfogadhatatlan jogalapokon kívül azokat a jogi elemeket, amelyekre néhány, a keresetlevélben foglalt jogalap támaszkodik —, hogy az ilyen elemeket fel kell tüntetni annak a válasznak a szövegében, amelyhez e véleményt csatolták, vagy ezeknek az elemeknek legalább kellően azonosíthatónak kell lenniük a válaszban.
- 100 Megállapítva e szempontokat, és úgy ítélvén, hogy a jelen esetben ezek nem állnak fenn, az Elsőfokú Bíróság semmiképp nem alkalmazta tévesen a jogot.
- 101 Ráadásul az Elsőfokú Bíróság e tekintetben nem fordította el a hozzá benyújtott válasz tartalmát. Meg kell ugyanis állapítani, hogy a fent említett beadvány 31. pontja a jogi véleményre való általános utalásra korlátozódik. Továbbá az ABB által felhozott azon tény, hogy a beadvány bizonyos pontjaiban — lábjegyzet formájában — utalásokat tartalmaz a jogi vélemény néhány részletére, nem olyan jellegű, amely megkérdőjelezi azt a következtetést, amelyre az Elsőfokú Bíróság e ponton jutott.
- 102 Ilyen körülmények között a vizsgált jogalapot el kell utasítani.

B — A jogsértés betudhatóságára vonatkozó érdemi jogalapokról

- 103 Másodszor meg kell vizsgálni a Henss/Isoplus-csoport és a Brugg által felhozott érdemi jogalapokat, amelyek szerint e fellebbezők vitatják a megtámadott ítéleteket,

amelyek azon jogsértés betudhatóságára vonatkozó ponton érintik őket, amelyet a vitatott határozatban felröptak nekik, és amelyet az Elsőfokú Bíróság megerősített.

1. A Szerződés 85. cikke (1) bekezdésének megsértése alapított jomalapról, miszerint néhány vállalkozást a Henss/Isoplus-csoportba soroltak, és a rendelkezés értelmében a jogsértést e csoportnak mint „vállalkozásnak” tulajdonították

104 Ötödik jomalapjával a Henss/Isoplus-csoport azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 54–68. pontjában úgy ítélte meg, hogy a Bizottság a vitatott határozatban helyesen sorolt néhány vállalkozást a Henss/Isoplus-csoportba, és helyesen tulajdonította a jogsértést e csoportnak.

105 Az érintett fellebbező először is azt állítja, hogy a megtámadott ítélet 66. pontjában az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot, mivel elutasította azt az érvét, amely szerint a Szerződés versenyre vonatkozó rendelkezései értelmében a vállalkozásnak szükségszerűen jogi személyiséggel kell rendelkeznie.

106 Márpedig ez sem a „Henss/Isoplus”-csoport esetében — feltételezve, hogy gazdasági egységet képez —, sem Henss úr — mint e megtámadott ítélet szerint az említett csoporthoz tartozó különböző vállalkozásokat irányító személy — esetében nem áll fenn.

- 107 A Henss/Isoplus-csoport hangsúlyozza, hogy a feltevése az Európai Gazdasági Térségről szóló, 1992. május 2-i megállapodáshoz csatolt 22. jegyzőkönyv 1. cikkén alapul (HL 1994. L 1., 3. o.), amelyből az következik, hogy a „vállalkozás”-nak a Szerződés versenyjogi rendelkezései értelmében vett fogalma magában foglalja az összes olyan személyt (a német változatban „Rechtssubjekt”), aki kereskedelmi vagy gazdasági jellegű tevékenységet végez.
- 108 Ezt különösen megerősíti a Bíróságnak az ESZAK-Szerződés versenyjogi rendelkezéseire vonatkozó ítélkezési gyakorlata (a 17/61. és 20/61. sz., Klöckner-Werke és Hoesch kontra Főhatóság egyesített ügyekben 1962. július 13-án hozott ítélet [EBHT 1962., 617. o.] és a 19/61. sz., Mannesmann kontra Főhatóság ügyben 1962. július 13-án hozott ítélet [EBHT 1962., 675. o.]).
- 109 Egyéb — többek között az Elsőfokú Bíróság által e megtámadott ítélet 66. pontjában hivatkozott — ítéletekben a Bíróság még nem döntötte el végérvényesen hogy a versenyjogi értelemben vett vállalkozásnak való minősítés minden körülmények között megköveteli-e, hogy az érintett jogalany jogi személyiséggel rendelkezék (a 48/69. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítélet [EBHT 1972., 619. o.]; a 6/72. sz., Europemballage és Continental Can kontra Bizottság ügyben 1973. február 21-én hozott ítélet [EBHT 1973., 215. o.]; a 170/83. sz., Hydrotherm ügyben 1984. július 12-én hozott ítélet [EBHT 1984., 2999. o.] és a C-41/90. sz., Höfner és Elser ügyben 1991. április 23-án hozott ítélet [EBHT 1991., I-1979. o.]).
- 110 Még ha igaz is a fellebbező állítása, miszerint a saját jogi személyiséggel rendelkező vállalkozás által elkövetett jogsértés az anyavállalatnak tudható be — vagyis egy holdingtársaságnak, amikor ez utóbbi irányítja a vállalkozást, és ennél fogva ugyanarról a gazdasági egységről van szó — (lásd különösen az ICI kontra Bizottság, valamint az Europemballage és Continental Can kontra Bizottság ügyekben hozott, fent hivatkozott ítéleteket), ez azt feltételezi, hogy az irányító jogalany maga is jogi személy.

- 111 Márpedig természetes személyt — mint a jelen esetben Henss urat — nem lehet pusztán tagsági vagy részvényesi minősége miatt a Szerződés 85. cikkének (1) bekezdése értelmében vett vállalkozásnak minősíteni. Következésképpen ez az ítélkezési gyakorlat ebben az esetben nem helytálló.
- 112 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a vállalkozás fogalma — versenyjogi összefüggésben — valamennyi jogalanyt magában foglalja, aki gazdasági tevékenységet folytat, a jogalany jogállásától és finanszírozásának módjától függetlenül (lásd különösen a C-309/99. sz., Wouters és társai ügyben 2002. február 19-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-1577. o.] 46. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 113 Ezen ítélkezési gyakorlatból világosan következik, hogy a vállalkozásnak a Szerződés versenyjogra vonatkozó rendelkezéseinek értelmében vett fogalma nem követeli meg, hogy az érintett gazdasági egység jogi személyiséggel rendelkezzen. A Henss/Isoplus-csoport állításával ellentétben nem olyan értelmezésről van szó, amely az olyan esetekre korlátozódik, amelyekben a Bíróság ítéletet hozott — mint például a Hydrotherm vagy a Höfner és Elser ügyben hozott, fent hivatkozott ítéletek —, hanem általános értelmezésről.
- 114 Az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodás 22. jegyzőkönyve 1. cikkének német változatából vett érv és különösen az abban szereplő „jogalany” fogalma nem teszi lehetővé ennek az értelmezésnek a megkérdőjelezését.

- 115 A „jogalany” fogalma nem feltétlenül zárja ki a természetes személyeket. Mindenesetre ez a fogalom hiányzik a többi nyelvi változatból, amelyben csak a „személy” fordul elő.
- 116 Ezt követően a Henss/Isoplus-csoport azt állítja, hogy azok a vállalkozások, amelyek sem a tőke, sem a társasági jog szempontjából nem kapcsolódnak egymáshoz, és amelyek ennél fogva nem függenek az irányító vállalkozástól, csupán a természetes személyek — amelyek nem vállalkozások — közötti esetleges kapcsolat megléte miatt nem válnak csoporttá.
- 117 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a vállalkozás versenyellenes magatartásáért meg lehet állapítani valamely másik vállalkozás felelősségét, amikor a vállalkozás nem önálló módon határozza meg saját piaci magatartását, hanem lényegében ez utóbbi utasításait követi, különösen az őket összekötő gazdasági és jogi kapcsolatokra tekintettel (lásd különösen a C-294/98. P. sz., Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-10065. o.] 27. pontját).
- 118 Az a körülmény, hogy a két különböző kereskedelmi társaság jegyzett tőkéje ugyanazé a személyé, illetve ugyanazé a családé, önmagában nem elegendő annak bizonyításához, hogy e két társaság gazdasági egységet képez, és ez a közösségi versenyjog értelmében azt eredményezi, hogy az egyik cselekményei a másiknak tudhatók be, valamint hogy az első kötelezhető a másik bírságának megfizetésére (a C-196/99. P. sz., Aristrain kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-11005. o.] 99. pontja).

- 119 Mindenesetre a jelen esetben az Elsőfokú Bíróság nem csupán abból a tényből vezette le a Henss/Isoplus-csoport által képezett gazdasági egység létezését, hogy az érintett vállalkozásokat jegyzett tőkéjük szempontjából egyetlen személy — a jelen esetben Henss úr — irányítja.
- 120 A HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 55–64. pontjából következik, hogy azon elemek alapján, amelyek igazolják, hogy az érintett társaságokat Henss úr irányítja, így — azon túl, hogy a társasági részesedés egészét vagy közel egészét közvetve vagy közvetlenül Henss úr vagy felesége birtokolja — az, hogy e társaságok igazgatási szerveiben a kulcsszerepeket Henss úr látja el, valamint az a tény, hogy az igazgatók klubjának ülésein ő képviselte a különböző vállalkozásokat — amint az ezen ítélet 20. pontjában szerepel —, és hogy ez utóbbiak kartellenként csak egy kvótát kaptak, az Elsőfokú Bíróság megállapította a fent említett gazdasági egység létezését.
- 121 A Henss/Isoplus-csoport végül másodlagosan azt állítja, hogy különböző vállalkozások, amelyeket a Bizottság csoportosított, nem ugyanahhoz a gazdasági egységhez tartoznak, mivel nem fosztották meg őket önállóságuktól, és nem függenek külső utasításoktól. Ezzel az érvel a fellebbező azt állítja, hogy az érintett vállalkozások nem álltak semmilyen módon Henss *de facto* irányítása alatt.
- 122 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az olyan szempontok, mint amelyeket az Elsőfokú Bíróság a HFB kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 56–64. pontjában megállapított, és amelyek a gazdasági egységet akarják alátámasztani, ténybeli megállapításon alapulnak, amelyeket nem lehet a fellebbezés

keretében megvitatni, kivéve az Elsőfokú Bíróság elé terjesztett releváns tények vagy a bizonyítékok elferdítése esetében, illetve olyankor, amikor az Elsőfokú Bíróság megállapításainak tárgyi tévedései az iratokhoz csatolt okiratokból következnek (lásd e tekintetben a Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 37. pontját, és a Mag Instrument kontra OHMI ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 39. és 76. pontját).

¹²³ Ami a megtámadott ítélet 57. pontját illeti, az Elsőfokú Bíróság nem határozott úgy — amint azt a Henss/Isoplus-csoport állítja —, hogy a tárgyidőszak, tehát a Bizottság által megállapított jogsértési időtartam alatt, nevezetesen 1991 októberétől 1996 március/áprilisáig Henss az Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH-nak nem csupán az igazgatója, hanem a részvényese is volt. Ezen a ponton nincs semmilyen ellentmondás az iratokkal, így a fent említett fellebbező által felhozott eljárási hibát — mint a hetedik jogalapja részét — el kell utasítani.

¹²⁴ E megtámadott ítélet 58. pontját illetően az Elsőfokú Bíróság nem határozott úgy — mint azt a fellebbező állítja —, hogy a tárgyidőszak alatt Henss úr az Isoplus Fernwärmetechnik Gesellschaft mbH részvényeinek többségét megbízott közvetítőn keresztül birtokolta, de soha nem gyakorolta az igazgatói teendőket.

¹²⁵ Meg kell tehát állapítani, hogy a megtámadott ítélet 57. és 58. pontjának sajátos kritikája egyáltalán nem támasztja alá a releváns tények vagy bizonyítékok Elsőfokú

Bíróság által történt bármiféle elferdítését, és nem igazolja az Elsőfokú Bíróság által tett, az iratokhoz csatolt okiratokból következő megállapítások tárgyi tévedéseit.

126 Ami az Isoplus Fernwärmetechnik GmbH-t illeti, a Henss/Isoplus-csoport azt állítja, hogy Henss úr és a Papsdorf házaspár soha nem voltak igazgatók, és hogy a tárgyidőszak alatt e társaság részesedését többen birtokolták: az Isoplus Fernwärmetechnik Gesellschaft mbH a saját nevében egy harmadik személy javára, a Papsdorf házaspár a nevezett társaság közvetítése útján, amely megbízottként járt el egy harmadik személy javára, valamint egyéb természetes személyek szintén az említett megbízó közvetítése útján egy harmadik személy javára.

127 Ezek a tények megegyeznek az Elsőfokú Bíróság által e megtámadott ítélet 59. pontjában megállapított tényekkel, így a releváns tények és bizonyítékok elferdítése nem bizonyított e ponton. Egyébként az Elsőfokú Bíróság megállapításainak semmiféle tárgyi tévedése nem következik az iratokhoz csatolt okiratokból.

128 A Henss/Isoplus-csoport szerint e tényekből az következik, hogy az Isoplus Fernwärmetechnik GmbH mind Henss úr, mind a Papsdorf házaspár befolyásán kívül esett.

129 Ez a kifogás nem fogadható el, mivel felveti azt a kérdést, hogy a jelen esetben valóban fennálltak-e a gazdasági egység létezésének körülményei. Ugyanis a tények

értékelésén alapuló vizsgálat, mint olyan, nem vitatható a fellebbezés keretében (lásd a Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 30. pontját).

- 130 Ilyen körülmények között nem kifogásolható, hogy az Elsőfokú Bíróság a ténybeli adatok összességének átfogó és elvileg független értékelése alapján határozott úgy, hogy a Henss/Isoplus-csoportot alkotó különböző vállalkozásokat úgy kell tekinteni, mint amelyek egyetlen gazdasági egységhez tartoznak.
- 131 Következésképpen e jogalapot el kell utasítani.

2. A Szerződés 85. cikke (1) bekezdésének megsértésére alapított jogalapokról miszerint a versenyszabályok megsértését a versenyellenes célú találkozáson való részvételük miatt a Henss/Isoplus-csoportnak és a Bruggnak tulajdonították

- 132 A Henss/Isoplus-csoport a negyedik jogalapjával, a Brugg pedig az ötödik jogalapjával azt sérelmezi — mindegyik a rá vonatkozó részben —, hogy az Elsőfokú Bíróság a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 223–227. pontjában, illetve a Brugg kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 52–66. pontjában úgy ítélte meg, hogy a vitatott határozatban a Bizottság helyesen tulajdonította nekik a jogsértést vagy annak egy részét, mert részt vettek a versenyellenes célú találkozáson.

- 133 A Henss/Isoplus-csoport vitatja, hogy Henss úrnak a versenyellenes célú találkozón való, 1994 októbere előtti részvétele igazolja azt a következtetést, hogy ezt a csoportot úgy kell tekinteni, mint amely részt vett az 1991 októberétől 1994 októberéig terjedő időszakban tartott találkozók eredményeként létrejött kartellben.
- 134 A Brugg azt állítja, hogy az 1995. március 24-i találkozón való részvételéből — amelyen a Powerpipe bojkottálását tárgyalták meg — az Elsőfokú Bíróság tévesen vezette le a fent említett bojkottálásban való tényleges részvételének bizonyítékát.
- 135 A Henss/Isoplus-csoport analógia útján arra az ítélkezési gyakorlatra támaszkodik, amely szerint a Bizottság visszautasíthatja a bizonyos iratokba való betekintést, annak okán, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás megtorló intézkedéseket fogadhat el a Bizottság intézkedéseivel együttműködő vállalkozás ellen (a Bíróság C-310/93. P. sz., BPB Industries és British Gypsum kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., I-865. o.] 26. és 27. pontja, valamint az Elsőfokú Bíróság T-65/89. sz., BPB Industries és British Gypsum kontra Bizottság ügyben 1993. április 1-jén hozott ítéletének [EBHT 1993., II-389. o.] 33. pontja).
- 136 A fellebbező szerint ebből következik, még ha a gazdaságilag gyenge vállalkozások nem határolódnak is el nyilvánosan azoknak a találkozóknak a tartalmától, amelyek célja nyilvánvalóan versenyellenes, és amelyekre az erőfölényben lévő vagy a gazdaságilag náluk erősebb vállalkozás hívja meg őket, e vállalkozások mentesülnek a jogellenes kartellben való részvétel felelőssége alól, ha nem hajtják végre az e találkozókhoz hozott döntéseket.

- 137 Ebben az esetben a Henss/Isoplus-csoport nem jelentette azoknak a talÆlkozónak a tartalmÆt, amelyeken jelen volt, többek között az erőfölényben lévő ABB-nek és a csoportnÆl jval erősebb LR A/S-nek a kartellben való rszvtele miatt.
- 138 Mindenesetre a Henss/Isoplus-csoport nem hajtotta végre a talÆlkozkon hozott döntéseket, ami kimutatható az előszigetelt csövek piacÆra jellemző árak 1991 októbere és 1994 októbere közötti folyamatos csökkenésével.
- 139 A Brugg hangsúlyozza, hogy az érintett termékek egyszerű kereskedjeknt nem volt képes bojkott vgrehajtÆsÆra.
- 140 RÆadÆsul a Brugg kontra BizottsÆg ügyben hozott, később megtÆmadott ítélet 62. pontjÆban az Elsőfokú BrsÆg helytelenl vélte úgy, hogy amennyiben a Powerpipe a Brugg közvetlen versenytÆrsa a német piacon, ez utóbbinak érdekében állt a kartell többi rsztvje által a Powerpipe-pal szemben alkalmazott bÆrmilyen bojkottintzkds.
- 141 Az Elsőfokú BrsÆg azonban helyesen elutasította e kifogÆsokat.
- 142 Az Ålland ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis az adott vÆllalkozÆs kartellben való részvételének kellő bizonytÆsÆhoz elegendő, ha a BizottsÆg bizonyítja, hogy az érintett vÆllalkozÆs részt vett olyan talÆlkozkon, amelyek sorÆn versenykorlÆtoz

megállapodásokat kötöttek anélkül, hogy a vállalkozás ezt nyilvánvalóan ellenezte volna. Ha megállapítható, hogy a vállalkozás részt vett ilyen találkozón, a vállalkozás feladata olyan bizonyítékok előterjesztése, amelyek bizonyítják azt, hogy a részvétele bármiféle versenykorlátozó szándéktól mentes volt, és bizonyítják, hogy jelezte versenytársainak, hogy a találkozón más szempontok miatt vett részt (lásd különösen a C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-123. o.] 81. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

143 E tekintetben a jogellenes kezdeményezés hallgatóságos jóváhagyása — anélkül, hogy az érintett vállalkozás nyilvánosan elhatárolódna annak tartalmától, és azt bejelentené a közigazgatási szerveknek — a jogsértés folytatására való buzdítással jár, és megakadályozza annak felfedezését. Ez a részesség a jogsértésben való részvétel passzív módját valósítja meg, és ezért a vállalkozás felelősségét vonja maga után (lásd az Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 84. pontját).

144 Ráadásul az a körülmény, hogy egy vállalkozás nem a versenyellenes célú találkozó eredményeinek megfelelően cselekszik, nem hátrítja el a kartellben való részvételéből adódó felelősségét, kivéve, ha a társaság nyilvánosan elhatárolódott annak tartalmától (lásd az Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 85. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

145 A Szerződés 85. cikke (1) bekezdésének alkalmazása érdekében elegendő az, hogy a megállapodás célja a verseny korlátozása, megakadályozása vagy torzítása legyen, a megállapodás konkrét hatásaitól függetlenül. Következésképpen olyan megállapodások esetében, amelyeket versenytárs vállalkozások közötti találkozók során kötnek, e rendelkezést akkor sértik meg, ha e találkozónak ilyen célja van, és a találkozók így a piac működésének mesterséges szervezésére irányulnak. Ilyen esetben az adott vállalkozás jogsértés miatti felelősségét akkor állapítják meg

helyesen, ha bizonyított, hogy részt vett e találkozókön, és ismeri azok tárgyát, még akkor is, ha ezt követően nem hajtotta végre az ott elfogadott intézkedések valamelyikét. A vállalkozásnak a találkozókön való többé-kevésbé rendszeres részvétele, valamint az elfogadott intézkedések többé-kevésbé teljes végrehajtása nem a magára a felelősségre van hatással, hanem a felelősség kiterjedésére, és így a szankció szintjére (lásd a C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-8375. o.] 508–510. pontját).

¹⁴⁶ Ebből következik, hogy a Brugg által felhozott körülmény, miszerint a Brugg nem hajtotta végre, és különben nem is hajthatta végre az 1995. március 24-i találkozón elfogadott bojkottintézkedést, nem hártja el az e rendelkezésben való részvételéből adódó felelősségét, kivéve, ha a Brugg nyilvánosan elhatárolódott annak tartalmától, erre azonban nem hivatkozott.

¹⁴⁷ Igaz — amint azt a Brugg állítja, ellentétben azzal, amit az Elsőfokú Bíróság a Brugg kontra Bizottság ügyben hozott, később megítáradott ítélet 62. pontjában határozott —, hogy e tekintetben nincs jelentősége annak, hogy e fellebbezőnek érdekében álltak a kartell többi résztvevője által az egyik közvetlen versenytárral szemben alkalmazott bojkottintézkedések (lásd e tekintetben az Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 335. pontját).

¹⁴⁸ Mindenesetre az ezen ítélet tárgyhoz nem tartozó egyik indokolás ellen irányuló kifogásról van szó, amely nem vonja maga után az ítélet hatályon kívül helyezését, és

így nincs jelentősége (lásd különösen a C-184/01. P. sz., Hirschfeldt kontra AEE ügyben 2002. november 7-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-10173. o.] 48. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

149 A Brugg esetében egyébként a vitatott határozatból következik, hogy — ellentétben azzal, amit e fellebbező állít — a Bizottság nem tartotta a Powerpipe elleni bojkottban való részvételét súlyosító körülménynek, mivel az egyetlen neki felrótt súlyosító körülmény a jogsértésnek a vizsgálatokat követő folytatására vonatkozik.

150 Ugyanígy a jelen ítélet 142–145. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatra tekintettel a Henss/Isoplus-csoport által felhozott, a többi határozottan gyengébb vállalkozás elleni megtorló intézkedések meghozatalára képes, erőfölényben lévő vagy különösen erős vállalkozások kartellben való részvételének körülménye — abban az esetben, ha a gyengébb vállalkozások nyilvánosan elhatárolódnak a versenyellenes célú találkozókat tartalmától — nincs hatással e vállalkozásoknak a versenyellenes intézkedésben való részvétele miatti felelősségére, hanem adott esetben a szankció szintjének megállapítását illetően lehetnek következményei.

151 Amint arra a Bizottság pontosan rámutatott: az ellenkező feltevés nem fogadható el, mivel a Szerződés 85. cikke (1) bekezdését a vállalkozások mérete szerint eltérően alkalmazzák, még hozzá a gyengébb vállalkozásoknak kedvezve.

152 Az előzőekre tekintettel a vizsgált jogalapokat el kell utasítani.

C — A bíróságok összegének megállapítására vonatkozó érdemi jogalapokról

153 Valamennyi fellebbező vitatja a megtámadott ítéleteket, a rájuk kiszabott bírság összegének kiszámítása kapcsán.

154 A Bíróság először azokat a kifogásokat fogja megvizsgálni, amelyek szerint bizonyos jogelvek sérültek, mert a Bizottság az iránymutatást olyan jogsértésekre alkalmazta, mint amelyek a jelen esetben felmerültek, másodszor pedig azokat vizsgálja, amelyek a bírságszámításnak az iránymutatásban meghatározott vagy a vitatott határozatban alkalmazott módszerének a jogszerűségére vonatkoznak.

1. A bizalomvédelem elvének és a visszaható hatály tilalmának megsértésére alapított jogalapokról, miszerint a Bizottság alkalmazta az iránymutatást a kérdéses jogsértésekre

155 A fellebbezők többsége sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy a Bizottság nem sértette meg a bizalomvédelem elvét és a visszaható hatály tilalmát, amikor a vitatott határozatban az adott esetre alkalmazta az iránymutatást.

a) A bizalomvédelem elvének megsértésére alapított jogalapokról

- 156 Az egyes jogalapjaikkal a Dansk Rørindustri (második jogalap), a KE KELIT (első jogalap), az LR A/S (második jogalap), a Brugg (első és második jogalap), az LR GmbH (az első jogalap második része) és az ABB (második jogalap) lényegében azt hangsúlyozza, hogy jogos bizalmat alapíthattak a Bizottságnak a bírságszámítás tárgyában kialakított korábbi határozathozatali gyakorlatára, ahogy az a jogsértések elkövetése idején kialakult.
- 157 A fellebbezők arra az egységes és régóta tartó gyakorlatra hivatkoznak, amely szerint a Bizottság a bírság összegét az adott termékkel az érintett földrajzi piacon megvalósított forgalom alapján számítja ki (a továbbiakban: releváns forgalom), amely összeg egyébként semmilyen esetben sem haladhatja meg a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése szerinti bírság legnagyobb összegét, nevezetesen a vállalkozásnak minden termékére vonatkozó világméretű forgalmának 10%-át (a továbbiakban: teljes forgalom).
- 158 E gyakorlatból következik az is, hogy a bírság legnagyobb összege nem haladhatja meg a releváns forgalom 10%-át.
- 159 Az érintett fellebbezők szerint a Bizottság a korábbi gyakorlatba vetett jogos bizalmuk megsértése nélkül nem alkalmazhatta velük szemben a — jogsértések

megtörténtét és a meghallgatásokat, azaz a Bizottság előtti közigazgatási eljárás utolsó szakaszát követően elfogadott — iránymutatásban meghatározott számítási módszert, mivel ez az eljárás teljesen új.

160 E módszer új jellege a fellebbezők szerint főként abban áll, hogy a bírságszámítás kiindulópontjaként bizonyos előre meghatározott alapösszegeket vesz figyelembe, amelyek a jogsértés súlyát tükrözik, és amelyeknek alapján véve nincs kapcsolatuk a releváns forgalommal; ez az alapösszeg ezt követően a jogsértés időtartamának és az esetleges súlyosító körülményeknek megfelelően felfelé vagy lefelé módosítható, és végső soron a Bizottsággal a közigazgatási eljárás során való esetleges együttműködés címén csökkenthető is.

161 A fellebbezők kifejtik, hogy a Bizottság önkényesen nem térhetett el a korábbi határozathozatali gyakorlatától, vagy legalábbis kellő időben figyelmeztetni kellett volna őket e módosításról, illetve kifejezetten indokolnia kellett volna az új módszer alkalmazását.

162 A fellebbezők továbbá fenntartják, hogy a Bizottságnak a bírságszámítás tárgyában kialakított korábbi határozathozatali gyakorlatára alapított bizalom annál is inkább jogos volt, mivel az a döntésük, hogy együttműködnek a Bizottsággal, szükség-szerűen e gyakorlaton alapult, és különösen azokon az előnyökön, amelyeket e gyakorlat alapján az együttműködésüktől reméltek.

- 163 E közlemény saját megfogalmazása értelmében az engedékenységi közleményre alapított jogos bizalom kiterjed a bíróság összegének kiszámítására, amely a számítás alapjául szolgál; ez az az összeg, amelyre nézve ezután százalékos alapon alkalmazzák az együttműködés címén megítélt mérséklést.
- 164 Mindenekelőtt a Dansk Rørindustri és a KE KELIT által a bizalomvédelem elvének megsértésére alapított jogalapokat — mint elfogadhatatlanokat — el kell utasítani.
- 165 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis ha valamely félnek megengednék, hogy először a Bíróság előtt hozzon fel olyan jogalapot, amelyet az Elsőfokú Bíróságnál nem terjesztett elő, az azt jelentené, hogy e fél az Elsőfokú Bíróság által eldöntött jogvitán túlterjedő jogvitával fordulhatna a Bírósághoz, amelynek hatásköre a fellebbezési eljárásban korlátozott. A fellebbezési eljárás keretében tehát a Bíróság hatásköre az Elsőfokú Bíróság előtt megvitatott jogalapokról hozott jogi döntés megítélésére korlátozódik (lásd különösen a C-458/98. P. sz., *Industrie des poudres sphériques* kontra Tanács ügyben 2000. október 3-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-8147. o.] 74. pontját).
- 166 Meg kell azonban állapítani, hogy a Dansk Rørindustri és a KE KELIT az Elsőfokú Bíróság előtt nem hozták fel a bizalomvédelem elvének az iránymutatás alkalmazásából adódó megsértésére alapított jogalapot.
- 167 Következésképpen — ami e fellebbezőket illeti — új, ennél fogva a fellebbezés szakaszában elfogadhatatlan jogalapokról van szó.

- 168 Érdemben az LR A/S, a Brugg, az LR GmbH és az ABB azt sérelmezik, hogy az Elsőfokú Bíróság az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 241–248. pontjában, a Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 137–144. pontjában, a Lögstør Rør kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 248–257. pontjában, illetve az ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 122–136. pontjában megsértette a bizalomvédelem elvét azzal, hogy elutasította azokat a jogalapokat, amelyeket az érintett felek ennek alátámasztására az Elsőfokú Bíróság előtt felhoztak.
- 169 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az Elsőfokú Bíróság helyesen idézte fel, hogy az a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos típusú jogsértésekre bizonyos mértékű bírságokat alkalmazott, nem fosztja meg a Bizottságot attól a lehetőségtől, hogy a 17. rendeletben meghatározott korlátok között megemelje ezt a mértéket, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a közösségi versenypolitika végrehajtását; éppen ellenkezőleg: a közösségi versenyszabályok hatékony alkalmazása megkívánja, hogy a Bizottság a bírságok mértékét bármikor a politika igényeihez tudja igazítani (a 100/80–103/80. sz., Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben 1983. június 7-én hozott ítélet [EBHT 1983., 1825. o.] 109. pontja és az Aristrain kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 81. pontja).
- 170 Ugyanis a Bizottság felügyeleti feladata, amelyet az EK-Szerződés 85. cikkének (1) bekezdése és a 86. cikke (jelenleg EK 82. cikk) ruház rá, nemcsak az egyedi jogsértések felderítését és megbüntetését foglalja magában, hanem azt a kötelezettséget is, hogy a Bizottság a Szerződésben megállapított elvek versenyügyekben való alkalmazására és a vállalkozások magatartásának ebbe az irányba történő befolyásolására irányuló általános politikát kövessen (lásd a Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 105. pontját).
- 171 Márpedig — amint arra az Elsőfokú Bíróság helytállóan rámutatott — a piaci szereplők nem lehetnek jogos bizalommal olyan meglévő helyzet fenntartása iránt,

amelyet a Bizottság a mérlegelési jogköre keretében módosíthat (a C-350/88. sz., Delacre és társai kontra Bizottság ügyben 1990. február 14-én hozott ítélet [EBHT 1990., I-395. o.] 33. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

172 Ez az elv egyértelműen alkalmazandó a versenypolitika keretében, amelyre a Bizottság széles mérlegelési jogköre jellemző, különösen ami a bírság összegének meghatározását illeti.

173 Az Elsőfokú Bíróság joggal következtetett arra, hogy az olyan közigazgatási eljárásban érintett vállalkozások, amelynek következményeképpen bírságot is kiszabhatnak, nem alapíthatnak jogos bizalmat arra, hogy a Bizottság a korábban kiszabottakhoz képest nem fogja növelni a bírságok összegét, így a jelen esetben a fellebbezők különösen nem alapíthatnak jogos bizalmat azon bírságok mértékére, amelyeket az EK-Szerződés 85. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/C/33.833. sz., ún. „kartonpapír”-ügy) 1994. július 13-án hozott 94/601/EK bizottsági határozat (HL L 243., 1. o.) tartalmaz. Amint arra a Bizottság rámutatott, ebből az következik, hogy a bírságszámítási módszerre sem alapítható jogos bizalom.

174 Több fellebbező állítja, hogy ezt az ítélkezési gyakorlatot megkérdőjelezi a 344/85. sz., Ferriere San Carlo kontra Bizottság ügyben 1987. november 12-én hozott ítélet [EBHT 1987., 4435. o.] 12. és 13. pontja. Ebben az ítéletben a Bíróság lényegében úgy ítélte meg, hogy — mivel az érintett piaci szereplőt külön nem

figyelmeztették időben a Bizottság két éve folytatott, bizonyos kvóták túllépésének tolerálására vonatkozó gyakorlatának megszüntetésére — a kiszabott bírság sértette azt a jogos bizalmat, amelyet az érintett piaci szereplő e gyakorlat fenntartása iránt táplálhatott.

- 175 Márpedig — amint arra a Bizottság rámutatott — az ebből az ítéletből levonható esetleges tanulságra semmilyen körülmények között sem lehet hivatkozni a felülvizsgálati jogkör sajátos kontextusában, amely jogkörrel a Bizottság a versenyjog területén rendelkezik, és amelyre a jelen ítélet 169. és 170. pontjában hivatkozott elvek alkalmazandóak.
- 176 Az Elsőfokú Bíróság egyébként joggal mutatott rá arra, hogy a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata nem kizárólag a releváns forgalmon alapult, és hogy következésképpen a jogos bizalom nem alapítható ilyen gyakorlatra.
- 177 Ezzel kapcsolatban meg kell állapítani, hogy az Elsőfokú Bíróságnak kizárólagos hatásköre van a releváns tények megállapítására és értékelésére, valamint a bizonyítékok értékelésére. E tények és bizonyítékok értékelése tehát — az elferdítés esetét kivéve — nem minősül jogkérdésnek, amelyet — mint ilyet — a Bíróságnak kellene megvizsgálnia (lásd különösen a Mag Instrument kontra OHMI ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 39. pontját).
- 178 Az LR A/S, a Brugg, az LR GmbH és az ABB nem vitatják az Elsőfokú Bíróság által hivatkozott határozatok létezését, de hangsúlyozzák, hogy egyedi esetről van szó. E tekintetben a Bizottság több határozatát és állásfoglalását idézik, amelyekből kitűnik,

hogy — épp ellenkezőleg — a bírság összegének a releváns forgalom alapján való kiszámítására vonatkozóan kellően egységes és világos határozathozatali gyakorlat alakult ki.

- 179 Márpedig ez az érv, még ha igaz is, nem szolgálhat az Elsőfokú Bíróság előtt bemutatott tények vagy bizonyítékok bármiféle elferdítésének bizonyítására. A fellebbezők valójában az Elsőfokú Bíróság ténybeli, tehát szuverén értékelését vitatják. Ez az érv tehát a fellebbezés szakaszában nem vehető figyelembe.
- 180 Ami a fent említett fellebbezők azon állítását illeti, miszerint a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlatából következik, hogy a bírság legnagyobb összege nem haladhatja meg a releváns forgalom 10%-át, ez szintén ténybeli természetű kérdés, amelyről a Bíróság nem dönthet a fellebbezés keretében.
- 181 Ugyanakkor rá kell mutatni arra — amint azt a Bizottság is tette — hogy az ilyen korlátozás semmi esetre sem következik a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdéséből, mivel az e rendelkezésben előírt korlátozás a vállalkozások teljes forgalmára, és nem pedig a releváns forgalmára vonatkozik (lásd e tekintetben a *Musique Diffusion française* és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 119. pontját).
- 182 A fellebbezők továbbá azt állítják, hogy a jogos bizalmat alapíthattak a Bizottságnak a bírságszámítás tárgyában kialakított korábbi határozathozatali gyakorlatára, mivel

az a döntésük, hogy együttműködnek a Bizottsággal, szükségszerűen e gyakorlaton alapult, és különösen azokon az előnyökön, amelyeket e gyakorlat alapján az együttműködésüktől reméltek.

- 183 A fellebbezők a 120/86. sz. Mulder-ügyben 1988. április 28-án hozott ítélet (EBHT 1988., 2321. o.) 24. pontjára alkalmazott analógia útján előterjesztik, hogy a Bizottság az engedékenységi közlemény közzétételével ösztönözte az együttműködést — és a jelen esetben élt is vele —, és kötelezte magát arra, hogy utólag nem módosítja azt a kiindulási pontot, amely alapján az együttműködést ajánlotta.
- 184 A fellebbezők azt állítják, hogy ha a Bizottság tetszése szerint módosíthatja a bírság összegének kiszámítását, fennáll az a veszély, hogy a jogos bizalom, amelyet a piaci szereplők az engedékenységi közleménytől remélhetnek — nevezetesen a bírságuk mérséklésének kedvezményére vonatkozó jog — megtevesztővé válik.
- 185 A piaci szereplőknek tehát tudniuk kell értékelní az esetleges együttműködés előnyeít, és előre ki kell tudniuk számítani a fizetendő bírság teljes összegét, amely alapján eldöntik, hogy együttműködnek-e, vagy sem.
- 186 E tekintetben meg kell állapítani — amint azt az Elsőfokú Bíróság a Brugg kontra Bizottság ügyben hozott, később megátadott ítélet 143. pontjában, valamint az

ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 127. és 128. pontjában tette —, hogy az engedékenységi közleményből nem vezethető le, hogy a közlemény jogos bizalmat alapít a kiszámítás módszerére vagy a bírság összegének mértékére.

187 Az engedékenységi közlemény E. szakaszának 3. pontjából következik, hogy a Bizottság tisztában van azzal, hogy e közlemény jogos elvárásokat teremt, amelyekre a vállalkozások számíthatnak, amikor valamely kartell fennállásáról tájékoztatják a Bizottságot. E közlemény A. szakaszának 5. pontja kimondja, hogy a vállalkozásnak a Bizottsággal való együttműködése csak egy azon elemek közül, amelyeket a Bizottság a bírság összegének megállapításakor figyelembe vesz.

188 A fenti pontok közös olvasatából következik, hogy a jogos bizalom, amelyet az érintett piaci szereplők a hivatkozott közleményből levezethetnek, a néhány százalékos mérséklés kedvezményének a biztosítására korlátozódik, és a közlemény nem terjed ki a bírságszámítás módszerére, még kevésbé a bírság meghatározott mértékére, amelyet akkor számíthatnak ki, amikor a piaci szereplő úgy dönt, hogy megvalósítja azt a szándékát, hogy együttműködik a Bizottsággal.

189 Az LR A/S és az LR GmbH továbbá azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság úgy határozott az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 244–246. pontjában, illetve a Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 255–257. pontjában, hogy a Bizottság nem volt köteles követni az e fellebbezők együttműködése címén a bírságcsökkentés tárgyában

kialakított korábbi gyakorlatát — azaz az engedékenységi közlemény tervezetében közzétett és a 94/601 határozatban elfogadottal azonosnak tartott gyakorlatot —, ahogy az abban az időben létezett, amikor az említett együttműködés megvalósult. E fellebbezők ezenkívül azt sérelmezik, hogy az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg az említett pontokban, hogy a Bizottságnak alkalmaznia kellett az engedékenységi közleményt, bár ezt az együttműködés megvalósulását követően fogadták el, és kevésbé kedvező a két fellebbezőre, mint az említett gyakorlat.

190 E fellebbezők lényegében úgy vélik, hogy jogos bizalmat alapíthattak a Bizottság érintett gyakorlatára, és hogy a Bizottság nem alkalmazhatta volna az engedékenységi közlemény végső változatát, amely rájuk nézve kevésbé kedvező.

191 Az Elsőfokú Bíróság azonban helyesen utasította el ezt a jogalapot, mert a gazdasági szereplők nem fektethetnek jogos bizalmat ilyen gyakorlat fenntartásába, hiszen a bíróságok összegének megállapítása területén a Bizottság olyan mérlegelési jogkörrel rendelkezik, amely — amint arra a jelen ítélet 169. és 170. pontja rámutat — lehetővé teszi, hogy a 17. rendeletben meghatározott korlátok között bármikor megemelje a bíróságok általános mértékét, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a közösségi versenypolitika végrehajtását.

192 Ebből következik — amint azt az Elsőfokú Bíróság joggal megállapította —, hogy az a puszta tény, hogy a Bizottság a korábbi határozathozatali gyakorlatában meghatározott magatartásért bizonyos mértékű csökkentést engedélyezett, nem jár azzal, hogy valamely későbbi közigazgatási eljárás keretében hasonló magatartás megítélésakor a Bizottság köteles engedélyezni ugyanezt az arányos csökkentést.

193 Az Elsőfokú Bíróság azt is joggal tette hozzá, hogy az LR A/S és az LR GmbH semmiképpen sem gondolhatták, amikor felvették a kapcsolatot a Bizottsággal, hogy ez utóbbi az esetükben alkalmazza az engedékenységi közlemény tervezetében közzétett módszert, mivel e szövegből világosan kitűnik, hogy tervezetről van szó.

194 Végül az Elsőfokú Bíróságot nem lehet bírálni azért, mert az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 245. pontjában úgy ítélte meg, hogy az engedékenységi közlemény létrehozhatott olyan jogos bizalmat, amely ettől kezdve kötelezi a Bizottságot a közlemény alkalmazására.

195 A közlemény E. szakaszának 3. pontja ugyanis kifejezetten megemlíti, hogy „[a] Bizottság tisztában van azzal, hogy e közlemény jogos elvárásokat teremt, amelyekre a vállalkozások számítanak, amikor egy kartell fennállásáról tájékoztatják a Bizottságot”.

196 Az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 245. pontját ebben az értelemben úgy kell érteni, hogy a gazdasági szereplők jogos bizalmat táplálhattak az engedékenységi közlemény alkalmazása iránt, bár nem voltak jogosultak arra, hogy jogos bizalmat tápláljanak a Bizottság állítólagos korábbi gyakorlata iránt.

197 Az előzőekből következik, hogy a vizsgált jogalapokat teljes egészében el kell utasítani.

b) A visszaható hatály tilalmának megsértésére alapított jogalapokról

198 Egyes jogalapjaikkal a Dansk Rørindustri (második jogalap), a Henss/Isoplus-csoport (az első jogalap negyedik része), a KE KELIT (harmadik jogalap), az LR A/S (második jogalap), a Brugg (első jogalap) és az LR GmbH (első jogalap) azt sérelmezik — mindegyik a rá vonatkozó részben —, hogy az Elsőfokú Bíróság a Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 162–182. pontjában, a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 487–496. pontjában, a KE KELIT kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 108–130. pontjában, az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 217–238. pontjában, a Brugg kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 106–129. pontjában, illetve a Løgstør Rør kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 215–238. pontjában úgy ítélte meg, hogy a bírságszámítás módszerének a közleménynek megfelelő, a jelen esetben történő alkalmazásával a Bizottság nem sértette meg a visszaható hatály tilalmát.

199 Előzetesen az LR A/S által felhozott jogalapot kell tárgyalni, mert azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság nem bírálta felül a vitatott határozatot a sérelem kérdésében, amelyet az az engedékenységi közlemény állítólagos visszaható hatállyal való alkalmazása miatt szenvedett el.

200 Meg kell állapítani, hogy ezt a jogalapot e fellebbező nem hozta fel az Elsőfokú Bíróság előtt. A jelen ítélet 165. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően tehát új, ennél fogva a fellebbezés szakaszában elfogadhatatlan jogalapról van szó.

201 A különböző megtámadott ítéletekben az Elsőfokú Bíróság lényegében azonos alapon elutasította e kifogásokat. Mindezt a következőképpen lehet összefoglalni.

202 Az Elsőfokú Bíróság először helyesen állapította meg, hogy az Egyezmény 7. cikkében alapjogként megfogalmazott, a büntető jogszabályok visszaható hatályának tilalmára vonatkozó elv a közösségi jog egyik alapelvét képezi, amelynek tiszteletben tartása a versenyszabályok megsértése miatti bírság kiszabása során is kötelező, és ezen elv megköveteli, hogy a kiszabott szankciók megfeleljenek a jogsértés elkövetése idején hatályban lévő szankcióknak.

203 Az Elsőfokú Bíróság ezek után úgy ítélte meg, hogy az iránymutatás a jogsértéseket megelőzően is hatályban lévő, a bírságok összegének meghatározását szabályozó 17. rendelet 15. cikkének jogi keretein belül marad.

204 Az iránymutatás által szabályozott bírságszámítási módszer továbbra is a fenti rendelkezés által előírt elveken alapul, mivel a számítást mindig a jogsértés súlyának és időtartamának alapján kell elvégezni, és a bírság legnagyobb összege nem haladhatja meg a teljes forgalom 10%-át.

205 Az iránymutatás nem módosítja tehát a szankciók jogi keretét, amelyet továbbra is kizárólag a 17. rendelet határoz meg. A Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata nem része e jogi keretnek.

- 206 Végül az Elsőfokú Bíróság szerint nincs szó a bíróságok visszaható súlyosításáról, még ha az iránymutatás bizonyos esetekben a bíróságok növelését eredményezheti is. Ez a Bizottság 17. rendeletből eredő, a bíróságok összegének meghatározásával kapcsolatos mérlegelési jogköréből adódik. A Bizottság tehát — amint az a jelen ítélet 169. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatból következik — versenypolitikája igényeinek megfelelően bármikor felemelheti a bíróságok mértékét, feltéve, hogy a 17. rendeletben meghatározott korlátok között marad.
- 207 E tekintetben meg kell állapítani, hogy ez az elemzés alapvetően azon az előfeltételezésen alapul, hogy az iránymutatás nem része a bíróságok összegét meghatározó jogi keretnek, mivel e jogi keretet kizárólagosan a 17. rendelet 15. cikke szabályozza, és ezért az iránymutatás elfogadását megelőzően elkövetett jogsértésekre való alkalmazása nem sérti a visszaható hatály tilalmát.
- 208 Ez az előfeltevés nem helyénvaló.
- 209 A Bíróság amikor a közigazgatás által elfogadott belső intézkedések kapcsán ítélkezett, úgy határozott, hogy bár ezen intézkedések nem minősülnek olyan jogi szabályoknak, amelyeket a közigazgatásnak mindenképpen kötelezően be kell tartania, mégis olyan, a gyakorlatban követendő magatartási szabályt tartalmaznak, amelytől a közigazgatás egyes esetekre nézve nem térhet el anélkül, hogy olyan magyarázatot ne adna, amely összeegyeztethető az egyenlő bánásmód elvével. Az ilyen intézkedések következtésképpen általános jellegű aktusok, amelyek jogellenességére az érintett tisztviselők és alkalmazottak hivatkozhatnak az ezek alapján hozott egyéni határozatok ellen benyújtott kereset alátámasztására (lásd a C-171/00. P. sz., *Libéros kontra Bizottság* ügyben 2002. január 15-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-451. o.] 35. pontját).

210 Ez az ítélkezési gyakorlat alkalmazandó még inkább az olyan külső hatások előidézésére vonatkozó magatartási szabályokra — mint például az iránymutatás —, amelyek gazdasági szereplőket érintenek.

211 Az ilyen magatartási szabályok elfogadásával és közzétételével, ahol az intézmény kijelenti, hogy ezentúl alkalmazni fogja e szabályokat az általuk érintett esetekre, az érintett intézmény korlátozza magát mérlegelési jogköre gyakorlásában, és nem térhet el e szabályoktól anélkül, hogy ne tenné ki magát annak, hogy egyes esetekben az általános jogelvek — mint az egyenlő bánásmód, a bizalomvédelem és a jogbiztonság elvének — megsértése címén felelősségre vonható. Következésképpen nem zárható ki, hogy az ilyen általános hatályú magatartási szabályok bizonyos feltételekkel és a tartalmuknak megfelelően joghatást fejthetnek ki.

212 Ezen túlmenően — amint arra indítványa 59. pontjában a főtanácsnok érdemben rámutatott — az ilyen magatartási szabályok joghatásaira vonatkozó, a fenti 209. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat megerősíti annak a következtetésnek a megalapozottságát, amelyre az Elsőfokú Bíróság a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 420. pontjában, illetve az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 276. pontjában jutott, amely szerint az iránymutatás, még ha nem képezi is a vitatott határozat jogi alapját, mivel az a 17. rendelet 3. cikkén és 15. cikkének (2) bekezdésén alapul, az EK-Szerződés 184. cikke alapján jogellenességi kifogás tárgya lehet.

213 A HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 418. pontjában, illetve az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 274. pontjában az Elsőfokú Bíróság helyesen mutatott rá arra,

hogyan az iránymutatás, még ha nem képezi is a vitatott határozat jogi alapját, általánosan és elvont módon meghatározza azt a módszertant, amelyet a Bizottság magára vállalt az e határozatban kiszabott bírságok összegének megállapítása végett, következésképpen garantálja a vállalkozások jogbiztonságát.

- 214 Éppúgy, ahogy a magatartási szabályok — mint amilyen például az iránymutatás — ellen felhozott jogellenességi kifogás elfogadhatósága nem függ attól a követelménytől, hogy azok a magatartási szabályok képezzék az aktus jogalapját, amelynek a jogellenességére hivatkoznak, az iránymutatás helytállósága a visszaható hatály vonatkozásában nem feltételezi azt sem, hogy az iránymutatás képezi az érintett bírságok kiszabásának jogalapját.
- 215 Ebben az összefüggésben, fel kell idézni az Emberi Jogok Európai Bíróságának az Egyezmény 7. cikkének (1) bekezdésére vonatkozó ítélkezési gyakorlatát, amelyet egyébként több fellebbező is idézett (lásd különösen az EJEB 1995. november 22-i, S. W. és C.R. kontra Egyesült Királyság ítéletének [A sorozat 335-B. és 335-C. szám] 34–36. §-át és 32–34. §-át; az 1996. november 15-i, Cantoni kontra Franciaország ítéletének [*Ítéletek és Határozatok Tára*, 1996-V] 29–32. §-át és a 2000. június 22-i Coëme és társai kontra Belgium ítéletének [*Ítéletek és Határozatok Tára*, 2000-VII] 145. §-át).
- 216 Ebből az ítélkezési gyakorlatból ugyanis az következik, hogy a fent említett 7. cikk (1) bekezdése értelmében vett „jog” („droit”) fogalma megfelel az Egyezmény egyéb rendelkezéseiben használt „törvény” („loi”) fogalmának, és magában foglalja a törvényhozói eredetű és az ítélkezési gyakorlatból levezetett jogot.

217 Ez a rendelkezés, amely többek között a bűncselekmények és a büntetések törvényességének elvét (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) szentesíti — bár nem lehet úgy értelmezni, mint amely megtiltaná a büntetőjogi felelősség szabályainak fokozatos világossá tételét —, a fent említett ítélkezési gyakorlat szerint ellentétes lehet a jogsértést megállapító norma új értelmezésének visszaható hatállyal történő alkalmazásával.

218 Az ítélkezési gyakorlat szerint ez az eset főképp akkor áll fenn, ha olyan bírói értelmezésről van szó, amelynek eredménye a jogsértés elkövetésének időpontjában — különösképpen a kérdéses jogszabályra vonatkozó ítélkezési gyakorlat által elfogadott értelmezésre tekintettel — nem volt ésszerűen előrelátható.

219 Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az előreláthatóság fogalmának hatálya nagymértékben a kérdéses szöveg tartalmától, a vonatkozó jogterülettől, valamint címzettjei számától és minőségétől függ. A törvény előreláthatóságával nem ellentétes, hogy az érintett személynek világos jogi tanácsokért kelljen folyamodnia ahhoz, hogy ésszerű szinten felmérhesse, hogy bizonyos jogi cselekménynek az adott ügy körülményei között milyen következményei lehetnek. Ez különösen igaz a szakmai tevékenységet ellátó személyek esetében, akik megszokták, hogy foglalkozásuk gyakorlásakor nagy gondossággal kell eljárniuk. Tehát elvárható tőlük, hogy különös gondossággal értékeljék a foglalkozásukkal járó veszélyeket (lásd a *Cantoni kontra Franciaország* ítélet 35. §-át).

220 Ezek az elvek egyébként tükröződnek a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatában, amely szerint azok az általános jogelvek, amelyek a közösségi jog részét képezik —

különösen a jogbiztonsÆg elve és a visszaható hatÆly tilalma — korlÆtozzÆk a nemzeti br azon kötelezettségét, hogy a nemzeti joga megfelelő szabÆlyainak értelmezésekor hivatkozzÆk az irÆnyelv tartalmÆra (lÆsd különösen a 80/86. sz., Kolpinghuis Nijmegen ügyben 1987. október 8-Æn hozott ítélet [EBHT 1987., 3969. o.] 13. pontjÆt).

- 221 Ezen ítélkezési gyakorlat szerint az ilyen értelmezés magÆnszemllyel szemben nem tÆmaszthat az irÆnyelv Åltal előírt, de mg Åt nem ltetett követelményt, és az irÆnyelv alapjÆn és a vgrehajtÆsÆra hozott törvény hiÆnyÆban mg kevésbé hatÆrzhatja meg vagy slyosthatja azoknak a büntetőjogi felelősségét, akik megsértik az irÆnyelv közösségi rendelkezéseit (lÆsd különösen a Kolpinghuis Nijmegen ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 14. pontjÆt és a C-168/95. sz. Arcaro-ügyben 1996. szeptember 26-Æn hozott ítélet [EBHT 1996., I-4705. o.] 42. pontjÆt).
- 222 Ehhez az ítélkezési gyakorlatban bekvetkez új fejlődésre vonatkoz ítélkezési gyakorlathoz hasonlóan a büntetési politika — ez esetben a BizottsÆg ÅltalÆnos versenyjogi brsÆgkiszabÆsi politikÆja mdostÆsa, különösen ha e politikÆt magatartÆsi szabÆlyok elfogadÆsa révén alkalmazzÆk, mint amilyen pldÆul az irÆnymutatÆs is — hatÆssal lehet a visszaható hatÆly tilalmÆnak elvére.
- 223 JoghatÆsÆikra s ÅltalÆnos hatÆlyukra tekintettel ugyanis — amint azt a jelen ítélet 211. pontja meghatÆrozta — az ilyen magatartÆsi szabÆlyok fszabÆly szerint az Egyezmény 7. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „jog” fogalmÆba tartoznak.

- 224 Ennélfogva — amint arra a jelen ítélet 219. pontjában rámutattunk — a visszaható hatály tilalma tiszteletben tartásának ellenőrzéséhez meg kell vizsgálni, hogy az adott jogsértés elkövetésekor az érintett módosítás ésszerűen előrelátható volt-e.
- 225 E tekintetben meg kell állapítani — amint arra több fellebbező is rámutatott—, hogy az iránymutatás fő újításának lényege az, hogy a Bizottság az említett iránymutatásban előírt sávok alapján meghatározott alapösszeget veszi a bírságszámítás alapjául; e sávok a jogsértés eltérő súlyossági fokait tükrözik, de önmagukban nem állnak összefüggésben a releváns forgalommal. Ez a módszer tehát lényegében a bírságok tételes kiszabásán alapul, még ha e tételes jelleg viszonylagos és rugalmas is.
- 226 Meg kell tehát vizsgálni, hogy az új bírságszámítási módszer — feltéve, hogy súlyosító hatással van a kiszabott bírságok mértékére — az adott jogsértés elkövetésekor ésszerűen előrelátható volt-e.
- 227 Ennélfogva — amint arra a bizalomvédelem elvének megsértésére alapított jogalapokkal kapcsolatban a jelen ítélet 169. pontjában már rámutattunk — a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos típusú jogsértésekre bizonyos mértékű bírságot alkalmazott, nem fosztja meg attól a lehetőségtől, hogy a 17. rendeletben meghatározott korlátok

között megemelje ezt a mértéket, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy a közösségi versenypolitika végrehajtását biztosítsa, éppen ellenkezőleg: a közösségi versenyszabályok hatékony alkalmazása megkívánja, hogy a Bizottság a bírságok mértékét bármikor e politika igényeihez tudja igazítani.

228 Ebből következik — amint azt a jelen ítélet 173. pontjában megítéltük —, hogy az olyan közigazgatási eljárásban érintett vállalkozások, amelyben bírság kiszabására is sor kerülhet, sem a bírságszámítási módszerre, sem arra nem alapíthatnak jogos bizalmat, hogy a Bizottság a korábban kiszabottakhoz képest nem fogja növelni a bírságok összegét.

229 Következésképpen a fent említett vállalkozásoknak tekintetbe kell venniük azt a lehetőséget, hogy a Bizottság bármikor úgy dönthet, hogy a múltban alkalmazott mértékhez képest megemeli a bírságok összegét.

230 Ez nemcsak arra az esetre érvényes, amikor a Bizottság a bírságok kiszabásakor az egyes határozatokban megemeli a bírság mértékét, hanem arra is, amikor ez az emelés egyes esetekben olyan általános hatályú magatartási szabályok alkalmazásával történik, mint az iránymutatás.

231 Ebből azt a következtetést kell levonni — különösen a jelen ítélet 219. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatra tekintettel —, hogy az iránymutatás és különösen

az abban meghatározott új bírságszámítási módszer — feltéve, hogy súlyosító hatással van a kiszabott bírságok mértékére — az adott jogsértés elkövetésekor ésszerűen előrelátható volt az olyan vállalkozások számára, mint amilyenek a fellebbezők.

232 Következésképpen a Bizottság a megtámadott határozatban az iránymutatásnak az elfogadása előtti jogsértésekre való alkalmazásával nem sértette meg a visszaható hatály tilalmának elvét.

233 A fentiekre tekintettel valamennyi vizsgált jogalapot el kell utasítani.

2. A bírságszámításnak az iránymutatásban megfogalmazott, illetve a vitatott határozatban alkalmazott módszerének a jogszerűségére vonatkozó jogalapokról

234 Jogalapjaikkal a Dansk Rørindustri (első jogalap), a Henss/Isoplus-csoport (első és harmadik jogalap), a KE KELIT (első és második jogalap), az LR A/S (első és harmadik jogalap), a Brugg (negyedik jogalap), az LR GmbH (második jogalap) és az ABB (harmadik jogalap) azt sérelmezik, hogy az Elsőfokú Bíróság elutasította azokat a jogalapjaikat, amelyekkel azt kívánták bizonyítani, hogy az iránymutatásban megfogalmazott, illetve a vitatott határozatban alkalmazott bírságszámítási módszer bizonyos szempontjai ellentétesek a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésével, valamint bizonyos általános elvekkel, különösen az arányosság és az egyenlő bánásmód elvével, továbbá a védelemhez való joggal.

235 E tekintetben a Henss/Isoplus-csoport és az LR GmbH elsődleges kérelmeikben, az LR A/S pedig másodlagos kérelmében vitatja az iránymutatás jogszerűségét, azon az alapon, hogy a jelen esetben követett számítási módszer jogellenessége szorosan kapcsolódik az iránymutatáshoz.

236 Az ezzel kapcsolatban a fellebbezők által hivatkozott és az Elsőfokú Bíróság által elfogadott jogellenességi kifogás elfogadhatósága nem vitatható.

237 Meg kell ugyanis állapítani, hogy közvetlen kapcsolat van e határozat és az iránymutatás között, különösen azokat a joghatásokat tekintve, amelyeket az iránymutatáshoz hasonló magatartási szabályok hoznak létre, és mivel ez utóbbiak olyan általános tartalmú rendelkezéseket tartalmaznak, amelyeket a Bizottság a vitatott határozatban kétségtávolan alkalmazott, amint arra a jelen ítélet 209–214. pontjában már rámutattunk.

a) A 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének a vitatott határozatban az iránymutatás által előírt számítási módszer szerinti bírságösszeg-megállapítás során való megsértésére alapított jogalapról

238 A Dansk Rørindustri, a Henss/Isoplus-csoport, az LR A/S, az LR GmbH és az ABB azt állítják, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot, amikor úgy ítélte meg, hogy a bírságszámítási módszer — ahogy azt a vitatott határozatban alkalmazták — nem ütközik a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésébe.

239 A Henss/Isoplus-csoport, az LR A/S és az LR GmbH ebből azt a következtetést vonják le, hogy a Bizottságnak nem volt hatásköre az iránymutatás elfogadására.

240 Előzetesen elsősorban arra kell rámutatni, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a bírságok összegének a meghatározásához figyelembe kell venni az jogsértés időtartamát és az összes olyan tényezőt, amely hatással lehet a jogsértések súlyának értékelésére (lásd a Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 129. pontját).

241 A jogsértések súlyát számos tényező alapján kell meghatározni — mint például az ügy sajátos körülményei, az ügy háttere, a bírságok elrettentő hatása —, azonban nincs olyan felsorolás, amely kimerítő vagy kötelező módon tartalmazná a mérlegelendő tényezőket (lásd különösen a Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 465. pontját).

242 A jogsértések súlyának értékelésére hatással lévő elemek között szerepel az egyes vállalkozások magatartása, az összehangolt magatartásban játszott szerepük, a haszon, amelyet e magatartásból húzhattak, a méretük, és az érintett áruk értéke, valamint az a veszély, amelyet az ilyen jogsértések jelentenek a Közösség célkitűzései számára (lásd a Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 129. pontját).

243 Ebből egyrészt az következik, hogy a bírság meghatározásának érdekében a Bíróság ugyanúgy jogosult figyelembe venni a vállalkozás jelzés értékű teljes forgalmát, még ha az hozzávetőleges vagy hiányos is, annak méretét, valamint a vállalkozás

gazdasági teljesítményét, mint a jogsértés tárgyát képező termékekből származó azon forgalomhányadot, amely a jogsértés terjedelme tekintetében jelzésértékű lehet. Másrészt az következik, hogy egyik összegnek sem szabad a többi mérlegelési tényezőhöz képest aránytalan fontosságot tulajdonítani, következésképpen az arányos bírság megállapítása nem lehet csak a teljes forgalomra alapuló számítás eredménye. Ez még inkább így van, amikor a kérdéses termékek a teljes forgalomnak csak kis hányadát teszik ki (lásd a *Musique Diffusion française* és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 121. pontját, valamint a 322/81. sz., *Michelin* kontra Bizottság ügyben 1983. november 9-én hozott ítélet [EBHT 1983., 3461. o.] 111. pontját).

244 Másodsorban meg kell jegyezni, hogy a fellebbezés keretében a Bíróság felülvizsgálatának célja egyrészt annak vizsgálata, hogy a meghatározott magatartás súlyának megállapításakor az Elsőfokú Bíróság jogilag megfelelő módon, kellő mértékben vette-e figyelembe a Szerződés 85. cikke és a 17. rendelet 15. cikke alapján az összes lényeges tényezőt, másrészt annak vizsgálata, hogy az Elsőfokú Bíróság jogilag megkövetelt módon adott-e választ a fellebbezőnek a bírság megsemmisítésére vagy mérséklésére irányuló érveire (lásd különösen a *Baustahlgewebe* kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 128. pontját, valamint a C-359/01. P. sz., *British Sugar* kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-4933. o.] 47. pontját).

245 Mivel azonban a bírság állítólag aránytalan jellegéről van szó, rá kell mutatni arra, hogy a Bíróságnak, amikor a fellebbezés keretén belül jogi kérdésekről határoz, nem feladata, hogy méltányossági okokból a sajátjával helyettesítse az Elsőfokú Bíróság értékelését, amikor ez utóbbi — korlátlan felülvizsgálati jogkörében — a közösségi jog megsértése miatt a vállalkozásokra kiszabott bírságok összegéről dönt (lásd különösen a *Baustahlgewebe* kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 129. pontját és a *British Sugar* kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 48. pontját).

- 246 Ebből következik, hogy a jogalapot elfogadhatatlannak kell nyilvánítani, ha a bíróságok általános felülvizsgálatára irányul (lásd a Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 129. pontját és a British Sugar kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 49. pontját).
- 247 A Dansk Rørindustri, a Henss/Isoplus-csoport, az LR A/S, az LR GmbH és az ABB először is azt állítják, hogy a jelen esetben alkalmazott bírságszámítás — amelynél az iránymutatás által meghatározott olyan alapösszegeket kell kiindulási alapul venni, amelyeket nem a releváns forgalom alapján határoztak meg — ellentétes a 17. rendelet 15. cikkének a Bíróság által értelmezett (2) bekezdésével.
- 248 Olyan mechanikus számítási módszerről van szó, amely nem, illetve legalábbis nem megfelelően veszi figyelembe a releváns forgalmat, valamint a bírásoknak az egyes érintett vállalkozások számára történő egyéni kiigazításának a követelményét.
- 249 A Henss/Isoplus-csoport, az LR A/S és az LR GmbH ennek alapján azt állítják, hogy az iránymutatásban e számítási módszer elfogadásával a Bizottság átlépte a 17. rendelet által ráruházott mérlegelési jogköre korlátait, így az említett iránymutatás a Bizottság hatáskörének hiánya miatt jogellenes.
- 250 Az iránymutatás tartalmának — különösen az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 223–232. pontjában szereplő — alapos vizsgálatából viszont az következik, az iránymutatás 1. pontja első bekezdésének megállapításával azonos módon, hogy a Bizottság a bírság kiszámításakor az

alapösszeget a jogsértés súlyával és időtartamával összhangban határozza meg — és ezek a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében említett kizárólagos feltételek —, tehát a Bizottság az alapösszeget a szankciók e rendelkezésben megállapított jogi keretének megfelelően állapítja meg.

- 251 Amint az az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 225–230. pontjából következik, az Elsőfokú Bíróság e következtetést az iránymutatás alábbi elemzésére alapította:

„225 Az iránymutatás szerint a Bizottság a bírságszámításkor a jogsértés súlya függvényében meghatározott összeget veszi alapul [...]. A jogsértés súlyának megállapításánál figyelembe kell venni a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac méretét (1.A. pont, hatodik bekezdés). Ezek szerint a jogsértések három kategóriára oszthatók: nevezetesen »enyhe jogsértésekre«, amelyekre a valószínű bírság 1000 és 1 millió ECU között van, »súlyos jogsértésekre«, amelyekre a valószínű bírság 1 millió és 20 millió ECU között van, és »különösen súlyos jogsértésekre«, amelyekre a valószínű bírság 20 millió ECU fölött van (1.A. pont, második bekezdés, első–harmadik francia-bekezdés). E kategóriákon belül — és főleg a »súlyos« és »különösen súlyos« jogsértések esetében — a bírság javasolt mértéke lehetővé fogja tenni a vállalkozásoknak az elkövetett jogsértés jellege szerinti differenciált kezelését (1.A. pont, harmadik bekezdés). Figyelembe kell venni továbbá, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzanak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő hatású (1.A. pont, negyedik bekezdés).

- 226 Ezt követően az a tény is figyelembe vehető, hogy a nagyobb vállalkozások rendszerint olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával

rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra, hogy könnyebben felismerjék, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és tudatában legyenek annak, hogy a versenyjog alapján ebből milyen következmények adódnak rájuk nézve (1.A. pont, ötödik bekezdés).

227 A három kategórián belül néhány esetben szükségessé válhat a meghatározott összegek súlyozása annak figyelembevétele érdekében, hogy az egyes vállalkozások jogsértő magatartása milyen súlyú, és így milyen tényleges hatást gyakorol a versenyre, különösen ha az azonos típusú jogsértéseket elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn, és következésképpen szükségessé válhat, hogy az általános alapösszegeket az egyes vállalkozások jellegéhez igazítsák [...] (1.A. pont, hatodik bekezdés).

228 Ami a jogsértés időtartamára vonatkozó tényezőt illeti, az iránymutatás megkülönbözteti a rövid időtartamú (általában egy évnél rövidebb) jogsértéseket, amelyek esetében a jogsértés súlya alapján meghatározott összeg nem emelkedik; a közepes időtartamú jogsértéseket (általában egy-öt év), amelyek esetében ez az összeg legfeljebb 50%-kal emelhető; valamint a hosszú időtartamú (általában öt évnél hosszabb) jogsértéseket, amelyek esetén ez az összeg a súlyosság alapján legfeljebb évi 10%-kal emelhető (1.B. pont, első bekezdés, első–harmadik franciabekezdés).

229 Ezt követően az iránymutatás példaként felsorol bizonyos súlyosító és enyhítő körülményeket, amelyek figyelembe vehetők az alapösszeg emeléséhez vagy csökkentéséhez, majd hivatkozik a(z engedékenységi) közleményre.

- 230 Általános észrevételként meghatározták azt, hogy az e módszerrel (százalékos alapon növelt vagy csökkentett alapösszeg) kiszámított végösszeg a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének megfelelően semmi esetre sem haladhatja meg a vállalkozások világméretű forgalmának 10%-át [5. pont, a) alpont]. Ráadásul az iránymutatás előírja, hogy a fenti számítások elvégzését követően a körülmények függvényében bizonyos olyan tényezőkre is figyelemmel kell lenni, mint például a sajátos gazdasági összefüggések, a jogsértők által elért gazdasági vagy pénzügyi előnyök vagy a kérdéses vállalkozások különös jellemzői és a sajátos társadalmi környezetben fennálló valós fizetőképessége, és a bírságot ennek megfelelően kell kiigazítani [5. pont, b) alpont].”
- 252 Az Elsőfokú Bíróság ebből arra következtetett — anélkül hogy tévesen alkalmazta volna a jogot —, hogy megállapítva az iránymutatásban azt a módszert, amelyet a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésének alkalmazásával kiszabott bírságok kiszámítására kívánt alkalmazni, a Bizottság az e rendelkezés által megkövetelt jogi kereten belül maradt, és a törvényhozó által ráruházott mérlegelési jogkörét sem lépte túl, amint arra a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 432. pontja és az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 277. pontja rámutatott.
- 253 Az Elsőfokú Bíróság erre a pontra vonatkozóan helyesen utasította el az iránymutatás ellen benyújtott és a Bizottságnak az iránymutatás elfogadásához hiányzó hatáskörére alapított jogellenességi kifogásokat.
- 254 E következtetést nem kérdőjelezi meg a fellebbezők által felhozott első kifogás, miszerint a Bizottság eltért a 17. rendelet 15. cikkének bírói értelmezésétől olyan bírságszámítási módszernek az iránymutatásban való megállapításával, amely nem az érintett vállalkozások forgalmán alapul.

255 Amint azt az Elsőfokú Bíróság — különösen a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 442. pontjában és az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 278. pontjában — megállapította, a Bizottság nem köteles az adott jogsértés súlya és időtartama alapján megállapítandó bírság összegének meghatározásakor az érintett vállalkozások fogalma alapján elvégezni a számítást.

256 Amint azt az Elsőfokú Bíróság a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 443. és 444. pontjában, valamint az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 280. és 281. pontjában ismertette, ez a következtetés világosan azokon az elveken alapul, amelyek — a Bíróságnak a jelen ítélet 240–243. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlata szerint — a 17. rendelet 15. cikkéből következnek.

257 Ezen elvekből ugyanis az következik, hogy az e rendelkezésben előírt, a teljes forgalomra vonatkozó felső korlát tiszteletben tartásával (lásd a *Musique Diffusion française* és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 119. pontját) a Bizottság figyelembe veheti az érintett vállalkozás forgalmát azért, hogy a bírság összegének megállapításakor értékelje a jogsértés súlyát, de a többi tényezőhöz képest nem tulajdoníthat aránytalan jelentőséget a forgalomnak.

258 E tekintetben hozzá kell tenni, amint arra az Elsőfokú Bíróság — különösen a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 447. pontjában és az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 283. pontjában — helyesen rámutatott, hogy jóllehet az iránymutatás nem írja elő, hogy a bírság összegét a teljes forgalom vagy a releváns forgalom alapján számítsák ki, nem zárja ki, hogy a Bizottság a bírság összegének meghatározásakor a forgalomra vonatkozó mutatószámokat az általános elvek betartása érdekében figyelembe vegye, amennyiben a körülmények ezt megkívánják.

259 E tekintetben az Elsőfokú Bíróság az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 284. és 285. pontjában a következőket állapította meg:

„284 Ugyanis úgy tűnik, hogy az iránymutatás alkalmazásakor az érintett vállalkozás forgalma számításba jöhet annak figyelembevételkor, hogy a jogsértők tényleges gazdasági lehetőségeik folytán jelentős kárt okozhatnak más piaci szereplőknek, továbbá kellően elrettentő hatású bírság biztosításának szükségességekor, valamint annak a ténynek a figyelembevételkor, hogy a nagy vállalkozások rendszerint olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra, hogy könnyebben felismerjék, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és tudatában legyenek annak, hogy a versenyjog alapján ebből milyen következmények származnak rájuk nézve (lásd a fenti 226. pontot). Az érintett vállalkozás forgalma szintén számításba vehető annak meghatározásakor, hogy az egyes vállalkozások jogsértő magatartása milyen súlyú, és ebből következően milyen tényleges hatást gyakorol a versenyre, különösen, ha az azonos típusú jogsértéseket elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn (lásd a fenti 227. pontot). Ugyanígy a vállalkozások forgalma tájékoztatást nyújthat a jogsértők által elért gazdasági vagy pénzügyi előnyökről vagy a vállalkozások különös jellemzőiről, amelyeket a körülményeknek megfelelően figyelembe kell venni (lásd a fenti 230. pontot).

285 Ráadásul az iránymutatás úgy rendelkezik, hogy az azonos magatartásért járó azonos büntetés elve — ha a körülmények így kívánják — az érintett vállalkozások vonatkozásában eltérő összegű bírságok kiszabásához vezethet, anélkül hogy ezt a különbségtételt aritmetikai számítások szabályoznák (1.A. pont, hetedik bekezdés).”

260 Ezzel szemben az iránymutatás által ajánlott számítási módszer — mivel a bírság összegének megállapításához a jogsértés súlyának értékelése során nagyszámú elem

figyelembevételét írja elő, amelyek között szerepel a jogsértéssel szerzett haszon, illetve a bírság elrettentő hatása biztosításának szükségessége — úgy tűnik, jobban megfelel a 17. rendeletben előírt elveknek — amint azt a Bíróság értelmezte, többek között a Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítéletben —, mint a fellebbezők által hivatkozott állítólagos korábbi bizottsági gyakorlat, amelyben a releváns forgalom döntő és viszonylag mechanikus szerepet játszott.

261 A fellebbezők tehát nem állíthatják, hogy az iránymutatás számítási módszere — annyiban, amennyiben az a lényege, hogy olyan alapösszegeket vesznek kiindulási pontnak, amelyeket nem a releváns forgalom alapján határoznak meg — ellentétes a 17. rendelet 15. cikkének a Bíróság által értelmezett (2) bekezdésével.

262 Amint azt indítványa 73. pontjában a főtanácsnok megjegyezte: a vitatott határozat maga kimutatja, hogy az iránymutatás módszere lehetővé teszi a forgalom figyelembevételét, mivel a Bizottság e határozatban a méretük alapján négy csoportba osztotta a fellebbezőket, és következőképpen alapvető módon megkülönböztette az alapösszegeket.

263 E tekintetben az Elsőfokú Bíróság az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 295–297. pontjában a következőkre mutatott rá:

„295 Ezt követően meg kell vizsgálni, hogy a Bizottság ahhoz, hogy figyelembe vegye a jogsértésben részt vevő vállalkozások mérete közötti különbséget, a

vállalkozásokat — Közösségi piacon képviselt jelentőségük alapján — négy csoportra osztotta, fenntartva a módosítás lehetőségét, ha az szükséges az elrettentő hatás biztosítása szükségességének figyelembevételéhez (a határozat [indokolása] 166. [pontjának], második–negyedik bekezdése). [Az indokolás] 168–183. [pontjából] következik, hogy a jelentőség sorrendjében meghatározott négy csoportra kiszabott bírság összegének kiszámításához az alapösszeg 20, 10, 5 és 1 millió ECU.

296 Ami az egyes csoportokra jellemző alapok meghatározását illeti, a Bizottság az Elsőfokú Bíróság egyik kérdésére elmagyarázta, hogy ezek az összegek tükrözik az egyes vállalkozásoknak az előszigetelt csövek ágazatában betöltött szerepét, amelynél figyelembe veszik a kartellbeli, illetve az ABB-hez viszonyított méretüket és súlyukat. E célból a Bizottság nemcsak az érintett piacon meglévő forgalmukat vette figyelembe, hanem a kartell tagjai által az egyes vállalkozásoknak tulajdonított viszonylagos jelentőséget is, amint ez a kartellben előírt, a kifogásközlés 60. pontjában szereplő kvótákból, valamint az 1995-ben elért és megtervezett, a kifogásközlés 169–171. pontjában szereplő eredményekből következik.

297 Ráadásul a Bizottság 50 millió euróra emelte az ABB-re kiszabandó bírság kiszámításhoz alkalmazott alapösszeget azért, hogy figyelembe vegye a fő európai csoportok egyikeként elfoglalt helyzetét (a határozat [indokolásának] 168. [pontja]).”

264 Meg kell állapítani, hogy — jóllehet az iránymutatás olyan előrelátható alapösszeget ír elő, amely a különösen súlyos jogsértésekre, mint amilyen a jelenlegi meghaladja a

20 millió eurót — ezt az összeget a vitatott határozatban valamennyi érintett vállalkozás számára jelentősen kiigazították, követve az Elsőfokú Bíróság által hivatkozott, az ítélet előző pontjában ismertetett bizottsági álláspontot.

265 A Bizottság a vitatott határozatban ugyanis az alapösszeget 10 millió euróban rögzítette a második csoportba sorolt LR A/S számára, 5 millió euróban a harmadik csoportba sorolt Dansk Rørindustri, Henss/Isoplus-csoport és LR GmbH számára, illetve 1 millió euróban a negyedik csoportba sorolt Brugg számára. Az ABB számára pedig sajátos, 50 millió eurós alapösszeget határozott meg.

266 Az iránymutatás tartalmának az Elsőfokú Bíróság által a jelen ítélet 251. pontjában végzett elemzéséből következik, hogy — a fellebbezők állításával ellentétben — az iránymutatás nem tartalmaz olyan aritmetikai számítási módszert, amely nem engedi meg, hogy az egyes érintett vállalkozások számára a jogsértésben való részvételük viszonylagos súlya alapján külön-külön kiigazítsák a bírságokat.

267 Amint arra indítványa 75. pontjában a főtanácsnok rámutatott: ez az elemzés éppen ellenkezőleg azt mutatja ki, hogy az iránymutatás számos rugalmassági tényezőt tartalmaz, ami lehetővé teszi a Bizottság számára, hogy a mérlegelési jogkörét a 17. rendelet 15. cikkének szabályai szerint, a Bíróság értelmezését figyelembe véve gyakorolhassa; a Bíróság erre vonatkozó ítélkezési gyakorlatát a jelen ítélet 240–243. pontja említi.

- 268 Amint azt a jelen ítélet 264. pontjában megállapítottuk, az iránymutatásnak — a vitatott határozatban alkalmazott — módszere egyébként tartalmazza a bíróság összegének az egyes piaci szereplők sajátos tulajdonságai alapján végzett jelentős kiigazítását, különösen az alapösszeget illetően.
- 269 Amennyiben a fellebbezők jogalapjait úgy kell felfogni, hogy azok bírálják az Elsőfokú Bíróságot azért, mert nem vizsgálta felül a vitatott határozatot amiatt, hogy az a releváns forgalmukat nem megfelelő módon vette figyelembe, akkor e jogalapokat el kell utasítani.
- 270 A Bíróság ítélkezési gyakorlatára tekintettel, amelyből az következik, hogy a forgalom csupán az egyik olyan tényező, amelyet a Bizottság szabadon figyelembe vehet a bíróság összegének kiszámításakor, amint arra a jelen ítélet 243. pontjában rámutattunk, és mivel nem vitatott, hogy a vitatott határozatban az említett forgalmat tényleg figyelembe vették, meg kell állapítani, hogy a megtámadott ítéletek e ponton semmilyen téves jogalkalmazást nem mutatnak.
- 271 Amennyiben e jogalapokkal a fellebbezők azt sérelmezik, hogy az Elsőfokú Bíróság a tények megállapítására vagy értékelésére vonatkozóan bizonyos hibákat követett el, elegendő azt megjelölni, hogy a tények semmilyen elferdítése nem mutatható ki, és az iratokhoz csatolt okiratokból nem következik az Elsőfokú Bíróság megállapításainak tárgyi tévedése.
- 272 A Dansk Rørindustri, a Henss/Isoplus-csoport, az LR A/S és az LR GmbH ezt követően azt állítják, hogy mivel a Bizottság az alapösszeget nem az egyes vállalkozások releváns forgalma alapján határozta meg, hanem abszolút értékben,

amely különösen magasnak tűnik a kis- és középvállalkozások számára, az ilyen méretű vállalkozások esetén már a számítás e kezdeti szakaszában túllépte a teljes forgalomnak a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése szerinti 10%-os korlátját, és végül is ilyen helyzetben a kiszabott bírság végösszegét kizárólag a teljes forgalom alapján, aritmetikai módszerrel számolta ki.

273 A fellebbezők szerint ennek az lenne az eredménye, hogy ilyen esetben a jogsértés időtartama vagy az esetleges súlyosító vagy enyhítő körülmények miatti kiigazítások nem tükröződhetnének a bírság végösszegében, és következésképpen ezeket nem lehetne figyelembe venni — vagy csak elvontan, illetve elméletben —, mivel a kiigazításokat a teljes forgalom 10%-os korlátját meghaladó összegben végezték.

274 Márpedig a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése megköveteli, hogy a bírságszámítás során ténylegesen figyelembe vegyék ezeket a tényezőket, és hogy ezek a tényezők a bírság végösszegén kifejezetten tükröződjenek.

275 A Henss/Isoplus-csoport, az LR A/S és az LR GmbH végül ennek alapján azt állítják, hogy e számítási módszernek az iránymutatásban történt elfogadásával a Bizottság átlépte a 17. rendeleten alapuló mérlegelési jogköre korlátait, így az iránymutatás a Bizottság hatáskörének hiánya miatt jogellenes.

- 276 E tekintetben meg kell állapítani, hogy az Elsőfokú Bíróság — többek között az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 287–290. pontjában kifejtett — okfejtése, amely ezen érvek elvetéséhez vezet, semmilyen téves jogalkalmazást nem tartalmaz.
- 277 Az Elsőfokú Bíróság ugyanis lényegében helyesen határozott úgy, hogy a bírság összegének a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése szerinti felső korlátját e tekintetben úgy kell felfogni, hogy a vállalkozásra végül kiszabott bírságösszeg nem haladhatja meg ezt a korlátot, és hogy az iránymutatás megegyezik ezzel az elvvel — amint az az iránymutatás 5. pontjának a) alpontjából következik.
- 278 Ahogy azt az Elsőfokú Bíróság helyesen megállapította: a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése nem zárja ki, hogy a Bizottság a számításhoz e korlátot meghaladó közbenső összeget alkalmazzon. Azt sem zárja ki, hogy a jogsértés súlyát és időtartamát figyelembe vevő közbenső számítási műveleteket az említett korlátnál nagyobb összegen alkalmazza.
- 279 Bár a számítás végén a bírság végösszegét csökkenteni kell azzal az összeggel, amely meghaladja a felső korlátot, az a tény, hogy bizonyos tényezők — mint a jogsértés súlya és időtartama — ténylegesen nem tükröződnek a kiszabott bírság összegében, csak egyszerű következménye annak, hogy az említett végösszeget meghaladó korlátot alkalmazták.
- 280 Amint azt a Bizottság kifejtette: a felső korlát célja az, hogy elkerülje olyan bírságok kiszabását, amelyeknél előre látható, hogy a vállalkozások — a teljes forgalmuk által

hozzávetőlegesen és nem tökéletesen meghatározott méretük miatt — nem képesek teljesíteni (lásd e tekintetben a Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 119. és 121. pontját).

281 Olyan korlátról van tehát szó, amely valamennyi vállalkozás esetén egyformán alkalmazandó, és amelyet az egyes vállalkozások mérete alapján alakítottak ki, és amelynek az a célja, hogy elkerülje a túl nagyméretű és aránytalan bírságokat.

282 Ennek a felső korlátnak tehát — a jogsértés súlyának és időtartamának szempontjával ellentétben — különálló és független célja van.

283 A felső korlát egyedüli lehetséges következménye az, hogy az e szempontok alapján kiszámított bírságot a maximálisan megengedett mértékre csökkentik. A korlát alkalmazása magában foglalja azt, hogy az érintett vállalkozás nem fizeti ki a bírságot, amelyet főszabály szerint ki kellene fizetnie, ha a Bizottság az említett szempontok alapján végezné az értékelést.

284 Ez még inkább így van, ha — mint a jelen esetben a Dansk Rørindustrinél, a Henss/Isoplus-csoportnál, az LR A/S-nél és az LR GmbH-nél — az érintett kiigazítások tovább növelik a bírság összegét.

- 285 Meg kell állapítani, hogy a Bizottság semmilyen enyhítő körülményt nem fogadott el a fellebbezők számára, és hogy az alapösszeget a Bizottság által meghatározott tényezők — vagyis a jogsértés időtartama és bizonyos súlyosító körülmények — miatt csak felfelé lehetett igazítani.
- 286 Ebből következik, hogy a felső korlát alkalmazásának az a hatása, hogy a Bizottság az érintett fellebbezőkre kiszabott bírságot nem növelte azzal az összeggel, amelyet elvileg ki kellett volna fizetni a fent említett súlyosító körülmények miatt.
- 287 A Dansk Rørindustri és az LR A/S állításaival ellentétben a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése szerinti felső határ alkalmazása nem foglalja magában, hogy a bírságot kizárólag a vállalkozás teljes forgalma alapján számolják ki.
- 288 Az a körülmény, hogy a bírság végösszege egyenlő a fent említett felső korláttal, nem azt jelenti, hogy a bírságot kizárólag e korlát alapján számították ki, hanem azt, hogy az említett összeget — amelyet főszabály szerint a jogsértés súlya és időtartama alapján kell kiszabni — az említett korlát szintjére csökkentették.
- 289 Az LR A/S tehát nem sérelmezheti, hogy az Elsőfokú Bíróság ellentmondott saját magának azzal, hogy egyrészt úgy ítélte meg, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a jogsértés súlyának megítélése a bírság összegének meghatározásakor nem alapulhat egyetlen tényezően, másrészt hogy a vitatott határozatban a bírságok összegét a fent említett felső határ szintjén rögzítették.

290 A Henss/Isoplus-csoport az iránymutatás 2. pontjának ötödik franciabekezdésére hivatkozva azt állítja, hogy az iránymutatás olyan új, jogellenes haszonra alapított súlyosító körülményt vezetett be, amely a vállalkozásra a jogsértés miatt vonatkozik.

291 A fent említett körülményre nem terjed ki a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése. Továbbá fennáll annak a veszélye, hogy a vállalkozás hasznát duplán veszik figyelembe, hiszen a jogsértés súlyának meghatározásánál már figyelembe vették. Következésképpen az iránymutatás e ponton jogellenes, mivel a Bizottságnak nem volt hatásköre az iránymutatás elfogadására.

292 A HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 454–456. pontjában az Elsőfokú Bíróság helyesen állapította meg, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy az a haszon, amelyet a vállalkozások a gyakorlatukból húzhattak, azon tényezők egyike, amelyeket figyelembe kell venni a jogsértés súlyának értékeléséhez, és hogy e tényező figyelembevételének célja az, hogy biztosítsa a bírság elrettentő hatását (lásd a Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 129. pontját).

293 Ennélfogva egyértelműen olyan tényezőről van szó, amelyet a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének megfelelően figyelembe lehet venni, függetlenül attól, hogy az iránymutatás kifejezetten említi-e, vagy sem.

294 Az iránymutatás előírja, hogy — amikor ilyen értékelés objektíve lehetséges — súlyosító körülményként figyelembe kell venni a szankció annak érdekében történő

emelésének szükségességét, hogy a szankció meghaladja azt a jogellenes hasznot, amelyre a jogsértésnek köszönhetően tehetnek szert. Ahogy azt a Bizottság állította: ebből az következik, hogy ennek a súlyosító körülménynek az a célja, hogy emelje az alapösszeget, ha a jogellenes haszon objektív értékelése lehetővé teszi annak megállapítását, hogy az alapösszeg mértéke nem elegendő a vállalkozás által a jogsértésből húzott haszon semlegesítésére.

295 Ilyen körülmények között az iránymutatás nem foglalja magában annak veszélyét, hogy duplán veszik figyelembe a hasznot.

296 Ebből következik, hogy a felhozott jogalapokat el kell utasítani.

b) Az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének a bírság összegének az iránymutatásban előírt számítási módszer alapján a vitatott határozatban történő meghatározása során való megsértésére alapított jogalapokról

297 A Dansk Rørindustri, a Henss/Isoplus-csoport, a KE KELIT, az LR A/S, a Brugg és az LR GmbH azt sérelmezik, hogy az Elsőfokú Bíróság a vitatott határozatban a bírságnak az iránymutatás által előírt számítási módszer alapján való meghatározásakor elutasította az arányosság, illetve — adott esetben — az egyenlő bánásmód elvének megsértésére alapított jogalapjaikat.

298 E fellebbezők lényegében azt állítják, hogy az iránymutatásban előírt módszer alapján az alapösszegeket nem a releváns forgalom alapján határozzák meg, hanem

átalányösszeg alapján, amelyet különösen magas szinten rögzítenek az ilyen méretű vállalkozások számára, vagyis a vitatott határozatban a második és a harmadik csoportba sorolt kis- és középvállalkozások számára.

299 Ebből következik, hogy a Bizottság — az ilyen vállalkozásokat illetően — a teljes forgalomnak a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése szerinti 10%-os felső korlátját már a számítás e kezdeti szakaszában jelentősen túllépte, így — elvonatkoztatva az engedékenységi közlemény alapján végzett mérsékléstől — a rájuk kiszabott bírságokat ténylegesen az említett felső korlát szintjén rögzítette, kiszabott bírságok tehát megegyeznek a bírság legnagyobb összegével.

300 A fellebbezőkre kiszabott bírságok összegének megállapítása együtt jár az egyenlő bánásmód és a bírság arányossága elvének megsértésével, ami különösen nyilvánvaló lenne, ha összehasonlítanánk az ABB-re — a távfűtési ágazatban működő egyetlen multinacionális vállalkozásra és a kartell vitathatatlan vezetőjére — kiszabott bírság összegének mértékével, mivel ez utóbbi összeg, mielőtt az engedékenységi közlemény alapján mérsékeltek, az ABB teljes forgalmának csak kis százalékát — tudniillik 0,36%-át — képviselte.

301 Először is az LR A/S által felhozott jogalapot, amellyel igazolni kívánja az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének megsértését, mint elfogadhatatlant el kell utasítani, mivel a sérelem abból a tényből következik, hogy e fellebbezőre a bírság legnagyobb

összegét szabták ki, az alábbi, általa vitathatatlannak tartott enyhítő körülmények ellenére:

- nem volt a kartell vezetője;

- az ABB — amely nála jóval erősebb vállalkozás — jelentős nyomást gyakorolt rá; az LR A/S-nek betudható jogsértés továbbá jóval kevésbé súlyos, mint az ABB-nek betudható jogsértés;

- az LR A/S, mivel releváns forgalmának csupán 36,8%-át érte el az érintett termékpiacon, nem olyan vállalkozás, amely csak egyetlen termékre specializálódik;

- a kartell kezdetben Dániára korlátozódott, de viszonylag rövid idő alatt közösségi méretet öltött;

- nincs bizonyíték arra a haszonra, amelyet az LR A/S húzott a jogsértésekből;

- még számos egyéb enyhítő körülmény is van.

302 Így fogalmazva e jogalap célja az LR A/S-re kiszabott bírság általános felülvizsgálata, és ennyiben a fellebbezés szakaszában — a jelen ítélet 245. és 246. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően — e jogalap elfogadhatatlan.

303 Azt is meg kell jegyezni, hogy a fellebbezés keretében a Bíróság vizsgálatának célja — amint arra már a jelen ítélet 244. pontjában rámutattunk — egyrészt annak vizsgálata, hogy a meghatározott magatartás súlyának megállapításakor az Elsőfokú Bíróság jogilag megfelelő módon, kellő mértékben vette-e figyelembe a Szerződés 85. cikke és a 17. rendelet 15. cikke alapján az összes lényeges tényezőt, másrészt annak vizsgálata, hogy az Elsőfokú Bíróság jogilag megkövetelt módon adott-e választ a fellebbezőnek a bírság megsemmisítésére vagy mérséklésére irányuló érveire.

304 A Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 198–210. pontjában, az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 292–301. pontjában, valamint a Lögstör Rør kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 299–305. pontjában az Elsőfokú Bíróság megállapíthatta — anélkül, hogy tévesen alkalmazta volna a jogot, mert ezt a Bíróság a fellebbezés szakaszban felülbírálhatja —, hogy a második és harmadik csoportba sorolt felperesekre kiszabott bírság összegének mértéke nem tekinthető olyanak, amely sértené az egyenlő bánásmód elvét, különösen ami az ABB-re kiszabott bírság összeget illeti.

305 Az Elsőfokú Bíróság a vitatott határozatban alkalmazott bírságkiszámítási módszer részletes vizsgálatából vonta le ezt a következtetést.

306 E tekintetben az Elsőfokú Bíróság ismertette, hogy a Bizottság a bírságok összegét az alapösszegek alapján állapította meg, az alapösszegeket pedig az iránymutatás szerint

a különösen súlyos jogsértésekre kiszabható 20 millió eurós összeg alapján határozta meg, és valamennyi érintett vállalkozás számára kiigazította, többek között mindegyiknek a mérete és a jogsértésben való részvételének súlyossága alapján.

307 Ennélfogva a Bizottság a Dansk Rørindustri, az LR A/S és az LR GmbH számára 5 millió euróban rögzítette az alapösszeget. Az Elsőfokú Bíróság azt is hangsúlyozza, hogy a Bizottság az ABB esetén meghatározott alapösszeget 50 millió euróra emelte, hogy figyelembe vegye, hogy az érintett ágazatban ez a vállalkozás a fő európai csoportok egyike.

308 Ráadásul az Elsőfokú Bíróság rámutatott arra, hogy az ABB esetén meghatározott alapösszeget a jogsértés időtartama alapján történt emelést követően még 50%-kal megemelték a súlyosító körülmények alapján, ideértve azt a körülményt, hogy az ABB volt a kartell vezetője.

309 Egyébiránt úgy tűnik, hogy — amint az különösen a Løgstør Rør kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 306. pontjából következik — a Bizottság a Dansk Rørindustri, az LR A/S és az LR GmbH esetén meghatározott százalékokat jelentősen alacsonyabb szinten rögzítette, figyelembe véve az egyes vállalkozásoknak a kartellben betöltött kevésbé jelentős szerepét.

310 A Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 210. pontjában, az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később meg-

támadott ítélet 298. pontjában, valamint a Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 304. pontjában az Elsőfokú Bíróság jogban való tévedés elkövetése nélkül arra a következtetésre jutott, hogy — a figyelembe vett releváns tényezők egészére tekintettel — az egyrészt a Dansk Rørindustri, az LR A/S és az LR GmbH esetén meghatározott kiindulási pont, másrészt az ABB esetén meghatározott kiindulási pont közötti különbség objektíve igazolt.

311 E következtetés helyállóságát egyébként a vitatott határozatban megerősíti a jogsértés időtartamára és a súlyosító körülményekre tekintettel alkalmazott többszörös súlyozás, amely az egyes vállalkozások adott jogsértésben való részvételének súlya alapján jelentős különbségekhez vezet.

312 Amint azt az Elsőfokú Bíróság helyesen megállapította — különösen a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 442. pontjában és az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 278. pontjában —, a jelen ítélet 240–243. pontjában idézett elvekből következik, hogy a Bizottság nem köteles a jogsértés súlyára és időtartamára tekintettel megállapítandó bírságösszeg meghatározásakor biztosítani, hogy amikor az ugyanazon jogsértésben részt vevő vállalkozásokra szab ki bírságot, akkor a különböző vállalkozások esetén elvégzett számítás eredményeként a bírság végső összege tükrözi a közöttük felállított, a teljes vagy releváns forgalmukra vonatkozó különbségtételt.

313 Az Elsőfokú Bíróság tehát helyesen utasította el a Henss/Isoplus által felhozott jogellenességi kifogást annyiban, amennyiben e kifogás az iránymutatásnak az egyenlő bánásmód elvének megsértése miatti jogellenességére alapul, annál fogva, hogy az iránymutatásban szereplő számítási módszer nem az érintett vállalkozás forgalmán alapul.

- 314 A Henss/Isoplus-csoport által e ponton felhozott jogalap tehát nem fogadható el.
- 315 Az Elsõfokú Bíróság arra is helyesen következtetett a jelen ítélet a 240–243. pontjában idézett elvekbõl, hogy nem róható fel a Bizottságnak az, hogy olyan kiindulási pontot alkalmazott, amely — a teljes forgalom százalékában — az ABB-re kiszabott bírság végösszegénél magasabb bírsághoz vezetett.
- 316 Ez egyébként lényegében ugyanazon az okfejtésen alapul, mint a jelen ítélet 306–310. pontjában összefoglalt okfejtés, miszerint az Elsõfokú Bíróság az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, késõbb megtámadott ítélet 303. és 304. pontjában elutasította azt az érvet, hogy a Bizottság nem vette kellõen figyelembe az LR A/S releváns forgalmát, aminek következtében harmadik csoportba sorolt vállalkozásokra kiszabott bírsággal szemben e társaságra megkülönböztetõ bírságot szabtak ki.
- 317 Az LR A/S által e ponton felhozott jogalap tehát — amennyiben elfogadható — nem támogatható.
- 318 A negyedik csoportba sorolt vállalkozásokkal szemben elkövetett állítólagos hátrányos megkülönböztetésre alapított és az LR A/S által felhozott jogalap nem fogadható el e fellebbezés keretében, mivel az e társaság által az Elsõfokú Bírósághoz benyújtott keresetbõl kitûnik, hogy abban nem hivatkoztak ilyen jogalapra.

319 A jelen ítélet 306–310. pontjában kifejtett okfejtés alapján az Elsőfokú Bíróság azt is megítélhette — anélkül, hogy tévesen alkalmazta volna a jogot —, hogy az így kiszabott bírságok nem aránytalanok.

320 Mivel a bírságok arányos jellegének megítélése során az Elsőfokú Bíróság a meghatározott magatartás súlyának megállapításakor jogilag megfelelő módon, kellő mértékben vette figyelembe a Szerződés 85. cikke és a 17. rendelet 15. cikke alapján az összes lényeges tényezőt, egyébiránt pedig nem nyert megállapítást az, hogy az Elsőfokú Bíróság jogilag megkövetelt módon adott-e választ a fellebbezőknek a bírság megsemmisítésére vagy mérséklésére irányuló érveire, a fellebbezők által kifejtett érvek, amelyekkel azt akarták igazolni, hogy az Elsőfokú Bíróság valamelyik tényezőt nem megfelelő módon vette figyelembe, a fellebbezés szakaszában elfogadhatatlanok.

321 A Dansk Rørindustri és az LR GmbH azt sérelmezik, hogy az Elsőfokú Bíróság nem bírálta felül a vitatott határozatot amiatt, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése szerinti felső korlátnak a bírság végösszegére való alkalmazása azzal a következménnyel jár, hogy néhány vállalkozás számára, köztük e fellebbezők számára, az alapösszeg kiigazítása — amely e vállalkozásoknak abszolút vagy relatív értelemben is előnyös — nem tükröződik a végösszegeken, mivel a felső korlátot meghaladó összegre alkalmazták, míg az ugyanezen kartellben részt vevő többi vállalkozásnál a kiigazítás ténylegesen tükröződik a rájuk kiszabott bírság végösszegében. Ez az eredmény pedig ellentétes az egyenlő bánásmód elvével.

322 E tekintetben az LR GmbH bírálja azt a tényt, hogy a többi vállalkozáshoz — például az ABB-hez — képest a neki felrótt jogsértés viszonylag kisebb időtartama nem tükröződik a bírság végösszegén, míg más vállalkozások — például a Brugg és a

KE KELIT — számára ez volt a helyzet, így a bírságuk végösszegét nem kellett mérsékelni a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése szerinti felső határ szintjére. A Dansk Rørindustri különösen azt rója fel az Elsőfokú Bíróságnak, hogy a kifogásolt jogsértés időtartamának csökkentése nem tükröződött a rá kiszabott bírság végösszegében.

- 323 Márpedig amint az a jelen ítélet 278–283. pontjából következik, az ilyen eredmény nem bírálható az egyenlő bánásmód elve alapján, amennyiben ez az eredmény csak a felső határnak a bírság végösszegére való alkalmazásának az egyszerű következménye, tekintve, hogy a fellebbezők számára az érintett felső határ meghaladottnak bizonyult.
- 324 Ezenkívül meg kell vizsgálni az egyenlőség és az arányosság elvének megsértésére alapított három sajátos kifogást.
- 325 Először is első jogalapja keretében az LR A/S azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság elutasította az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 308. pontjában azt az érvét, amely szerint a bírság aránytalan, amennyiben a Bizottság nem vette figyelembe e fellebbező bírságfizetési képességét, és ezért a bírság összegét olyan mértékben határozta meg, amely veszélyeztette a fellebbező fennmaradását.

326 Ezt a jogalapot azonban nem lehet elfogadni.

327 Az Elsőfokú Bíróság ugyanis a fent említett pontban helyesen ítélkezett úgy, hogy a Bizottság a bírság összegének meghatározása során nem köteles figyelembe venni az érintett vállalkozás veszteséges pénzügyi helyzetét, mivel az ilyen kötelezettség elismerése indokolatlan versenyelőnyhöz juttatná a piaci feltételekhez legkevésbé alkalmazkodó vállalkozásokat (e tekintetben lásd a 96/82–102/82., 104/82., 105/82, 108/82. és 110/82. sz., IAZ International Belgium és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. november 8-án hozott ítélet [EBHT 1983., 3369. o.] 54. és 55. pontját).

328 Ezt követően a KE KELIT a második jogalapjával azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság a KE KELIT kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 167., 169. és 170. pontjában úgy ítélte meg, hogy nem kifogásolható az, hogy a Bizottság 10%-kal megemelte a bírságot, amelyet a neki felrótt jogsértés időtartama — nevezetesen közel 15 hónap — alapján szabott ki, jóllehet ha ez az időtartam 12 hónap lett volna, ez alapján semmilyen emelést nem végzett volna.

329 Mivel az iránymutatás 1.B. pontja első bekezdésének második franciabekezdése értelmében vett közepes időtartamú jogsértésről van szó — vagyis egy-öt év közötti jogsértésről, amely esetén a legnagyobb emelés elérheti az 50%-ot —, az egy évet meghaladó három hónap miatt kijáró emelést lineárisan kell kiszámítani minden egyes hónapra, amellyel túllépik az egy évet; az egyéves időszakért még, ahogy az az iránymutatás 1.B. pontja első bekezdésének első franciabekezdéséből következik, semmilyen kiegészítő összeget nem helyeznek kilátásba. A kijáró emelés tehát havi 1,042% lehet — 50% 48 hónapra elosztva —, azaz 3,126% a három hónapos túllépésért.

- 330 Ez a lineáris megközelítés az egyenlő bánásmód elve miatt szükséges, amely szerint a kartellben részt vevő vállalkozások közötti, a jogsértés időtartamát illető különbségeknek tükröződniük kell a bírság összegében.
- 331 Az Elsőfokú Bíróság maga is így járt el egyébként a Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 214–216. pontjában, amikor a bírságot havi 1%-kal csökkentette azokért a hónapokért, amelyekre a Bizottság — szerinte — nem bizonyította a jogsértést.
- 332 Következésképpen az Elsőfokú Bíróság megsértette az egyenlő bánásmód elvét azáltal, hogy a KE KELIT-re vonatkozóan nem fogadta el ugyanezt a megközelítést (e tekintetben lásd a C-280/98. P. sz., Weig kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-9757. o.] 63. pontját).
- 333 Ez a jogalap nem megalapozott.
- 334 A KE KELIT kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 167–171. pontjában az Elsőfokú Bíróság lényegében úgy ítélte meg, hogy a KE KELIT vonatkozásában megállapított jogsértés időtartama nem aránytalan amiatt, hogy a vitatott határozatban a Bizottság nem ilyen lineáris megközelítésre támaszkodott.
- 335 Amint az a vitatott határozat 170. és 178. pontjából következik — amelyekre az Elsőfokú Bíróság a fent említett ítélet 170. pontjában hivatkozik —, a Bizottság

valamennyi vállalkozás esetében figyelembe vette azt a tényt, hogy először is a megállapodások kezdetben hiányosak voltak, és a dán piacon kívül korlátozott volt a hatásuk, másodszer e megállapodásokat 1993 vége és 1994 eleje között felfüggesztették, harmadszor pedig legtökéletesebb formájukat csupán a közösségi szintű kartell 1994-es és 1995-es megalakulásával érték el.

336 A Bizottságnak a bírságkiszabás terén meglévő széles mérlegelési jogkörét figyelembe véve az Elsőfokú Bíróság arra a következtetésre jutott — anélkül, hogy tévesen alkalmazta volna a jogot —, hogy a KE KELIT-nek felrótt jogsértés időtartama alapján történt emelés nem sértette meg az egyenlő bánásmód elvét.

337 Ami a KE KELIT által hivatkozott, a Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítéletre alapított érvet illeti, a Bíróság ítélkezési gyakorlatából kétségtől elvonható, hogy a korlátlan felülvizsgálati jogkör gyakorlása a bírságok összegének meghatározása során nem okozhat megkülönböztetést azok között a vállalkozások között, amelyek részt vettek a Szerződés 85. cikkének (1) bekezdésével ellentétes megállapodásban, és hogy ha az Elsőfokú Bíróság e vállalkozások egyikének esetében kimondottan el kívánt térni a Bizottság által követett számítási módszertől, amelyet nem kérdőjeleztek meg, az Elsőfokú Bíróságnak a megtámadott ítéletben magyarázatot kell adnia az eltérésre (lásd különösen a C-338/00. P. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 18-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-9189. o.] 146. pontját).

338 Mindenesetre ez az elv a jelen esetben nem alkalmazandó, mivel nem vitatott, hogy a KE KELIT bírságának összegét nem az Elsőfokú Bíróság határozta meg a korlátlan felülvizsgálati jogköre gyakorlása keretében, hanem a Bizottság a vitatott határozatban.

- 339 Ezenkívül a Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 55. és 215. pontjának együttes olvasatából következik, hogy az Elsőfokú Bíróság nem kívánt eltérni a Bizottság által követett számítási módszertől, hanem épp ellenkezőleg: biztosítani akarta, hogy a Bizottság által a jogsértés súlyosságának értékelése során figyelembe vett — a jelen ítélet 335. pontjában felsorolt — három tényező tükröződjék a Dansk Rørindustri esetében megállapított időszakon.
- 340 Egyébiránt nem bizonyított, hogy a KE KELIT helyzete összehasonlítható a Dansk Rørindustri helyzetével, mivel az első vállalkozás esetében az iránymutatás 1.B. pontja értelmében vett közepes (vagyis egy–öt év) időtartamú jogsértésről van szó, míg a második vállalkozás terhére ugyanezen rendelkezés értelmében hosszú (vagyis 5 év feletti) időtartamú jogsértést róttak fel.
- 341 Végül a Brugg a negyedik jogalapjával bírálja a Brugg kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 149–157. pontját.
- 342 A Brugg szerint a Bizottság a harmadik és a negyedik csoportba sorolt vállalkozások esetében önmagában helyes, 5 az 1-hez arányt fogadott el a bírság kiszámításának sajátos kiindulási pontjául.
- 343 Mindazonáltal mivel a harmadik csoportba sorolt vállalkozások esetében elfogadott alapösszeg már meghaladta a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése szerinti 10%-os felső határt, a Bizottság figyelmen kívül hagyta ezt az arányt, mert az alapösszeget mérsékelte a felső határ szintjére.

344 Az érintett fellebbező szerint tehát csökkenteni kell a negyedik csoportba sorolt vállalkozások alapösszegét is, hogy a számítás e szakaszában helyreállítsák az 5 az 1-hez arányt.

345 Ezt a jogalapot el kell utasítani.

346 Az Elsőfokú Bíróság helyesen utasította el ezt a jogalapot azon — a Brugg kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 155. pontjában megállapított — oknál fogva, hogy nem tekinthető megkülönböztetőnek az a körülmény, miszerint a harmadik csoportba sorolt vállalkozások esetében figyelembe vett kiindulási pont olyan összegekhez vezet, amelyeket mérsékelni kell ahhoz, hogy a 17. rendelet 15. cikkében előírt forgalom 10%-os korlátját figyelembe vegyék, míg a negyedik csoportba sorolt vállalkozások esetében nem volt szükség ilyen csökkentésre. Ez a bánásmódbeli különbség ugyanis csak a bírságokra a 17. rendelet alapján vonatkozó felső korlát közvetlen következménye, amelynek a jogszerűségét nem vonták kétségbe, és amely — amint az a jelen ítélet 278–283. pontjában olvasható — nyilvánvalóan csak abban az esetben alkalmazandó, amikor a tervezett bírság összege meghaladja az érintett vállalkozás forgalmának 10%-át.

347 A fentiekből következik, hogy a fellebbezők által az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének megsértése címén felhozott jogalapokat teljes egészében el kell utasítani.

c) A Henss/Isoplus-csoport által felhozott, a védelemhez való jognak a súlyosító körülmények értékelésekor történt megsértésére alapított jogalapokról

348 Az első jogalapjának harmadik részében a Henss/Isoplus-csoport azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot, mivel a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 474–481. pontjában elutasította az iránymutatás — és különösen az iránymutatás 2. pontjának második francia-bekezdése — ellen felhozott jogellenességi kifogást, amely rendelkezés előírja az alapösszeg emelését, „olyan súlyosító körülmények esetére, mint például [...] a Bizottsággal való együttműködés megtagadása, illetve a Bizottság által végzett vizsgálat akadályozására tett kísérletek”.

349 E fellebbező szerint az iránymutatás e ponton sérti a védelemhez való jogot, következésképpen ki kell nyilvánítani, hogy az iránymutatás órá alkalmazhatatlan, mivel e súlyosító körülmények rögtön teljesülnek, mihelyt a vállalkozás gyakorolja a védelemhez való jogát, különösen ha az ítélezési gyakorlatnak megfelelően visszautasítja a 17. rendelet 11. cikke szerinti információnyújtást, mert ezzel hozzájárulna önmaga megvádolásához.

350 Ezt a kifogást nem lehet elfogadni.

351 Amint arra a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 478. pontjában az Elsőfokú Bíróság helyesen rámutatott, a vállalkozásnak a közigazgatási eljárás során tanúsított magatartása azon elemek részét képezheti, amelyeket a bíróság összegének megállapításakor figyelembe kell venni (lásd különösen a C-298/98. P. sz., Finnboard kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-10157. o.] 56. pontját).

352 Amint az a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 478. pontjából következik, az iránymutatás 2. pontjának második franciabekezdését úgy kell érteni, hogy az olyan vállalkozásra, amely vitatja a Bizottság álláspontját, és ezért csupán a 17. rendeletben megkövetelt együttműködésre hajlandó, nem szabnak ki emelt bírságot (lásd a Finnboard kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 58. pontját).

353 Következésképpen a súlyosító körülmény — vagyis az együttműködés teljes megtagadása, illetve a Bizottság vizsgálat során való akadályoztatásának kísérlete — nem alkalmazható a védelemhez való jog pusztá gyakorlásának esetében.

354 Harmadik jogalapja második részében a Henss/Isoplus-csoport azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot, mivel a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 555–565. pontjában úgy ítélte meg, hogy a csoport védelemhez való alapvető joga nem sérült annyiban, amennyiben a Bizottság súlyosító körülményként elfogadta azt a tényt, hogy megkísérelte félrevezetni a Bizottságot az e csoportba sorolt vállalkozások közötti tényleges kapcsolatokról.

355 E fellebbező szerint az Elsőfokú Bíróság tévesen ítélte úgy, hogy a Bizottság kifogásolhatta azt, hogy a fellebbező vitatta a társasági jogi kapcsolatok meglétét, és nem tárta fel a különböző társaságok közötti, szigorúan bizalmasnak minősülő bizalmi kapcsolatokat.

356 Így eljárva a Henss/Isoplus-csoport csak a védelemhez való jogát gyakorolta, ezért e tényállást a Bizottság nem fogadhatta el súlyosító körülményként.

- 357 Ez az érv a megtámadott ítélet 556–560. pontjának hibás olvasatából ered.
- 358 E pontokban ugyanis az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy a fent említett csoport a közigazgatási eljárás során nem szorítkozott a tényállás, valamint a Bizottság jogi álláspontjának értékelésére, hanem hiányos és részben helytelen információkat nyújtott neki.
- 359 Az Elsőfokú Bíróság a hozzá benyújtott bizonyítékok elvileg független értékelését követően jutott erre a következtetésre, különösen az információkérésre adott válaszok vizsgálata, valamint a Henss/Isoplus-csoport által benyújtott kifogásközlésre tett észrevételek alapján.
- 360 Végeredményben — a fellebbező felvetésével ellentétben — a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 557. pontja nem jelenti azt, hogy az Elsőfokú Bíróság megállapította, hogy a fellebbezőnek a 17. rendelet 11. cikke alapján címzett információkérés olyan kérdést tartalmazott, amely kifejezetten a fent említett csoport vállalkozásai közötti bizalmi kapcsolatokra vonatkozik, vagyis olyan kapcsolatokra, amelyeket a Bizottságnak egyébként nem kellett ismernie, és nem ismerhetett.
- 361 Ezzel szemben az Elsőfokú Bíróság csak megállapította, hogy — egy általánosabb kérdésre válaszolva, amelyben megkérték az érintett vállalkozást, hogy szolgáltasson részleteket a versenytárs társaságokkal tartott találkozókról, különösen e találkozók résztvevőit, a résztvevők nevét, vállalkozását és pozícióját illetően — a fellebbező bizonyos esetekben hiányos és részben helytelen információkat adott.

362 E ponton tehát semmilyen ellentmondás nincs e megállapítás és az ügy iratai között. Következésképpen a Henss/Isoplus-csoport által a hetedik jogalapja részeként felhozott eljárási hibát el kell utasítani.

363 A fentiekre tekintettel a Henss/Isoplus-csoport által felhozott és a súlyosító körülmények értékelésében a védelemhez való jog megsértésére alapított jogalapokat el kell utasítani.

d) Az LR A/S által felhozott, az enyhítő körülmények figyelembevételének hiányára alapított jogalapról

364 Harmadik jogalapjával az LR A/S azt sérelmezi, hogy az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 336–346. pontjában az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy a Bizottság jogosan állapíthatta meg, hogy az LR A/S esetében semmilyen enyhítő körülményt nem lehet elfogadni.

365 E ponton az LR A/S először azt állítja, hogy a következő enyhítő körülmények miatt csökkentésben kellett volna részesülnie:

— alárendelt helyzetben van az ABB-hez képest, amely a legerősebb piaci szereplő és a távfűtési ágazat egyedüli multinacionális csoportja, valamint a kartell vezetője;

- az ABB gazdasÆgi nyomÆst gyakorolt rÆ, a kartellben való rÆszvÆtele æs a kartell Åtal elfogadott hatÆrozatok vÆgrehajtÆsa vÆgett;

- az ABB-nek betudható jogsÆrtÆsek jÅval komolyabbak voltak, mint az LR A/S-nek betudható jogsÆrtÆsek.

366 Az ElsÅfokú BÆrosÆg azonban a megtÆmadott ÅtÆlet 338. pontjÆban helyesen ÅtÆlte Ågy, hogy e fellebbezÅ kÅzepes mÆrete nem kÆpezhet enyhÆtÅ kÅrÅlmÆnyt.

367 Ami az ABB-vel szembeni helyzetÆt illeti, az LR A/S azt ÅllÆtja, hogy — az ElsÅfokú BÆrosÆgÆnak a megtÆmadott ÅtÆlet 339. pontjÆban hozott dÅntÆsÆvel ellentÆtben — azon kÅvetelmÆnynek, hogy a rÆ kiszabott bÆrsÆg ÅsszegÆt az Åsszes relevÆns egyÆni tÆnyezÅ alapjÆn hatÆrozzÆk meg, azzal a kÅvetkezmÆnyvel kell jÆrnia, hogy az ABB Åtal a tÅbbi kartellben rÆszet vevÅ vÆllalkozÆsra, mint pÆldÆul az LR A/S-re gyakorolt nyomÆs hatásÆra nemcsak az ABB bÆrsÆgÆt igazÆtjÆk felfelÆ, hanem az LR A/S bÆrsÆgÆt is lefelÆ.

368 Ez a kiigazÆtÆs egyÆbkÆnt nem biztosÆtja, hogy a bÆrsÆg tÅkrÅzza az LR A/S æs a tÅbbi vÆllalkozÆs helyzete kÅzÅtti esetleges kÅlÅnbsÆgeket, amelyek nem — vagy csak kisebb mÆrtÆkben — szenvedtek el ilyen nyomÆst, æs a kiigazÆtÆs az LR A/S tÅbbi vÆllalkozÆssal szembeni rendszeres megkÅlÅnbÅztetÆsÆhez vezet.

369 Ennek ellenére nem kifogásolható, hogy az Elsőfokú Bíróság elutasította a fent említett kifogást, mert az LR A/S — a kartellben való részvétel helyett — jelenthette volna a hatáskörrel rendelkező hatóságoknak a rá gyakorolt nyomást, és panaszt nyújthatott volna be a Bizottsághoz a 17. rendelet 3. cikke alapján.

370 Az ilyen nyomás ugyanis semmit sem változtat a fellebbező által elkövetett jogsértésen és a jogsértés súlyán.

371 Végül az LR A/S vitatja az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 345. pontját, amelyben az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy az LR A/S által benyújtott megfelelési programot nem lehet a bíróság mérsékléséhez vezető enyhítő körülménynek minősíteni. Ennélfogva az Elsőfokú Bíróság — az LR A/S szerint — nem ismerte el a következetes ítélkezési gyakorlatot.

372 Ezt az érvet nem lehet elfogadni.

373 Az Elsőfokú Bíróság ugyanis nem alkalmazta tévesen a jogot, amikor a fent említett ítélet adott pontjában úgy ítélte meg, hogy kétségtől fontos, hogy a fellebbező intézkedéseket tett annak megakadályozása érdekében, hogy alkalmazottai újabb közösségi versenyjogi jogsértéseket kövessenek el, ám ezen intézkedések meghozatala nem változtat a megállapított jogsértés megtörténtén. Az Elsőfokú Bíróság helyesen ítélte meg úgy, hogy önmagában ez a körülmény nem kötelezi a Bíróságot arra, hogy enyhítő körülmény címen mérsékelje e fellebbező bírságát.

374 A fentiekre tekintettel a vizsgált jogalapot el kell utasítani.

e) A Henss/Isoplus-csoport és az LR A/S által a közigazgatási eljárás során az együttműködésük figyelembevételének hiányára, illetve nem kellő mértékére alapított jogalapokról

375 Harmadik jogalapjának első részében a Henss/Isoplus-csoport azt sérelmezi, hogy a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 607–623. pontjában az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy a Bizottság helyesen utasította el, hogy az engedékenységi közlemény alapján mérsékelje a kiszabott bírság összegét, és következésképpen a Bizottság nem sértette meg e ponton a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdését.

376 E tekintetben a Henss/Isoplus-csoport azt sérelmezi, hogy a megtámadott ítélet 609. és 610. pontjában az Elsőfokú Bíróság először úgy ítélte meg, hogy a Bizottság az iránymutatás 3. pontjának hatodik francia bekezdése alapján helyesen utasította el a bírság mérséklését, mert az ilyen mérséklés feltételezi, hogy a jogsértés nem tartozik az engedékenységi közlemény hatálya alá, míg az érintett kartellel összehasonlítható kartell világosan e közlemény hatálya alá tartozik, amint azt a közlemény A. szakaszának 1. pontja leírja.

377 Az A. szakasz 1. pontjának megfogalmazása nem jelöli meg, hogy a fent említett közlemény kizárólag az ilyen jogsértésre alkalmazandó.

- 378 Az engedékenységi közleményből az sem következik, hogy a Bizottság csak e közlemény alapján veheti figyelembe a jogsértés elismerését vagy a részleges együttműködést. Az ilyen korlátozó értelmezés mindenestre ellentétes az Egyezmény 6. cikkével és az ártatlanság vélelmével, amely általános, közösségi jogelv.
- 379 Az Henss/Isoplus-csoport érve e ponton a megtámadott ítélet 609. és 610. pontjának hibás olvasatából ered.
- 380 Az iránymutatás 3. pontja hatodik franciabekezdésének értelmezése alapján ugyanis — amely egyébként semmilyen téves jogalkalmazást nem tartalmaz — az Elsőfokú Bíróság annak a megállapítására szorítkozott, hogy az abban szereplő speciális enyhítő körülmények csak azokra a jogsértésekre alkalmazandóak, amelyek nem tartoznak az engedékenységi közlemény hatálya alá.
- 381 Azonban — amint azt az Elsőfokú Bíróság hangsúlyozta — vitathatatlan hogy a jelen esetben kartellről van szó, és következésképpen olyan jogsértésről, amely ténylegesen a fent említett közlemény hatálya alá tartozik.
- 382 Az Elsőfokú Bíróság tehát helyesen következtetett arra, hogy nem róható fel a Bizottságnak az, hogy e fellebbező együttműködését nem vette enyhítő körülményként figyelembe.

383 A Henss/Isoplus-csoport ezt követõen azt állítja, hogy a megtámadott ítélet 615. pontjának utolsó mondata eljárási hibát tartalmaz annyiban, amennyiben az iratok közlik, hogy a kifogásközlésre adott válaszukban a Henss/Isoplus-csoporthoz tartozó mindegyik társaság elismerte azt, hogy 1994 vége és 1996 eleje között részt vett a közösségi szintû kartellben.

384 Ezzel a kifogással az érintett fellebbezõ lényegében azt sérelmezi, hogy az Elsõfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy a fent említett csoporthoz tartozó, érintett társaságok a kifogásközlésre tett észrevételeikben nemcsak az 1994 októbere elõtti idõszakra vonatkozóan vitatták a kartellben való részvételüket, hanem a felrótt jogsértés egész idõtartamára vonatkozóan is.

385 A Henss/Isoplus-csoport által e tekintetben a Bíróság elõtt kifejtett érv azonban e ponton egyáltalán nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy az Elsõfokú Bíróság tévesen ítélte meg a kifogásközlésre adott válasz jelentõségét, amikor úgy értelmezte, hogy e dokumentumban a csoportba tartozó érintett társaságok a kartell egész idõtartamára vonatkozóan vitatták a kartellben való részvételüket.

386 Az iratokhoz csatolt okiratokból tehát nem következik, hogy az Elsõfokú Bíróság megállapításai e ponton tárgyi tévedést tartalmaznak.

387 A Henss/Isoplus-csoport végül azt állította, hogy — az Elsőfokú Bíróság megállapításával ellentétben — a Bizottság köteles jelentősen mérsékelni az engedékenységi közlemény D. szakasza alapján a kiszabott bírság összegét.

388 E közlemény B. és C. szakaszától eltérően a D. szakasz értelmében vett mérséklés elnyerése nem követeli meg az állandó és teljes együttműködést, csupán bizonyos információknak, iratoknak vagy bizonyítékoknak a kifogásközlés megküldését megelőző nyújtását, amelyek hozzájárulnak az elkövetett jogsértés valós voltának megerősítéséhez.

389 Azonban mind az Elsőfokú Bíróság — a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 617. pontjában —, mind a Bizottság — a meghallgatás során és a vitatott határozat 110. és 180. pontjában — megállapította, hogy a fellebbezők együttműködése és a jogsértés elismerése, még ha csak részlegesen voltak is, elvileg teljesítették az engedékenységi közlemény D. szakasza 2. pontja első franciabekezdésének alkalmazási feltételeit.

390 A Henss/Isoplus-csoport szerint e mérséklés kedvezményét nem tagadhatták volna meg a súlyosító körülmények megléte miatt, vagy azért, mert a védelemhez való joga gyakorlása során tartózkodott attól, hogy felfedjen a Bizottságnak bizonyos körülményeket, és mert ez utóbbinak téves információkat adott, vagy vitatott néhány tényt.

- 391 Ezt a kifogást el kell utasítani.
- 392 Amint arra az érintett fellebbezõ rámutat, a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, késõbb megtámadott ítélet 617. pontjából az következik, hogy az Elsõfokú Bíróság elismerte a fellebbezõ — nem meghatározó — együttmûködését és a jogsértés — részleges — elismerését.
- 393 Mindazonáltal az Elsõfokú Bíróság helyesen ítélte úgy — anélkül, hogy tévesen alkalmazta volna a jogot, mert ezt a fellebbezés szakaszában felül lehetne vizsgálni —, hogy a fellebbezõ által nyújtott információknak, amelyek elvileg rámutathatnak olyan helyzetekre, amelyek az engedékenységi közlemény D. szakaszának 2. pontja alapján lehetővé teszik a bírság mérséklését, nem szükségszerûen kellett a Bizottságot arra indítaniuk, hogy e közlemény alapján a fellebbezõ javára elismerje a mérséklést.
- 394 A Bizottság e tekintetben ugyanis mérlegelési jogkörrel rendelkezik, amint az a fent említett pont megfogalmazásából következik, és különösen a bevezetõ szavakból: „Ilyen lehet különösen az az eset [...]”.
- 395 Ráadásul és mindenekelõtt az engedékenységi közlemény alapján való bírságcsõk-kentés csak akkor indokolt, amikor az átadott információt — és általánosabban az érintett vállalkozás magatartását — úgy lehet tekinteni, hogy az a vállalkozás valódi együttmûködési szándékára utal.

396 Az együttműködés fogalmából következik — mint azt az engedékenységi közlemény szövege, különösen a bevezetője és D. szakaszának 1. pontja nyilvánvalóvá teszi —, hogy e közlemény alapján csak akkor lehet csökkentést engedélyezni, ha az érintett vállalkozás magatartása az együttműködés szellemiségéről tanúskodik.

397 Ahogy azonban azt az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 618. és 622. pontjában megállapította: ebben az esetben a Henss/Isoplus-csoport nem tanúsított ilyen magatartást, hiszen hiányos és részben helytelen információkat adott.

398 A fellebbező állításával ellentétben az Elsőfokú Bíróság tehát nem sértette meg sem azt az elvet — amely a fellebbező állítása szerint a büntetőjog egyik elve —, miszerint a jogsértés bármiféle, akár részleges elismerésének feltétlenül a bírság csökkentéséhez kell vezetnie, sem a védelemhez való jog elvét vagy a *ne bis in idem* elvét.

399 Mivel a bírság olyan mérsékléséről van szó, amelynek az a célja, hogy kárpótolja a vállalkozást a közigazgatási eljárás során nyújtott közreműködésért, amely lehetővé tette a Bizottság számára, hogy kisebb nehézség árán állapítsa meg a jogsértést, és adott esetben véget vessen annak, abszurd lenne — amint azt a Bizottság állítja — ilyen mérséklés engedélyezésére kötelezni őt, ha az adott hozzájárulás nem teszi lehetővé e cél elérését, hanem épp ellenkezőleg még akadályozza is azt.

- 400 Amint azt a Bíróság már a jelen ítélet 358–362. pontjában megállapította: a Henss/Isoplus-csoport — olyan helyzetben, mint amilyen a jelenlegi — nem állíthatja, hogy megsértették a védelemhez való jogát.
- 401 E fellebbezőt ugyanis nem kötelezték arra, hogy együttműködjék, vagy hogy elismerje a jogsértést. Ráadásul a védelemhez való jog nem foglal magában olyan jogot, hogy hiányos és részben helytelen információkat lehessen közölni.
- 402 A *ne bis in idem* elvének megsértését sem lehet elfogadni, ha azon a körülményen alapult, hogy az adott magatartást már súlyosító körülményként figyelembe vették.
- 403 Az, hogy nem kárpótolják a vállalkozást azért az együttműködésért, amely nem tette lehetővé a Bizottság számára, hogy kevesebb nehézség árán állapítsa meg a jogsértést, és adott esetben véget vessen annak, nem minősíthető a súlyosító körülmény elismerését képező büntetés kiegészítő szankciójaként.
- 404 Negyedik jogalapjával az LR A/S hangsúlyozza, hogy az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 359–370. pontja téves jogalkalmazást

tartalmaz, amennyiben a fellebbező közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködése alapján az Elsőfokú Bíróság jóváhagyta a Bizottság által engedélyezett bírság mérséklésének mértékét, vagyis 30%-ot, jóllehet a fellebbező szerint ezen az alapon nagyobb mérséklésre volt jogosult.

405 Először is: amint arról a jelen ítélet 191–196. pontjában a Bíróság a fellebbező második jogalapjára válaszolva határozott, a fellebbező semmiféle jogos bizalmat nem alapíthatott a Bizottság feltételezett határozathozatali gyakorlatára, ahogy az akkor létezett, amikor az együttműködés megvalósult, és amely a jelen esetben kedvezőbb volt, mint az engedékenységi közlemény.

406 Következésképpen az LR A/S által felhozott negyedik jogalapot el kell utasítani, amennyiben a megtámadott ítélet 361. és 366. pontját kívánja vitatni.

407 A fellebbező másodszor azt állítja, hogy nagyobb mérséklést kellett volna neki megítélni, mert ő volt az első vállalkozás, amely együttműködött a Bizottsággal, és a többi vállalkozást ő indította arra, hogy ugyanígy tegyenek.

408 E tekintetben elég azt megállapítani, hogy a megtámadott ítélet 363–365. pontjában a tények független értékelését követően az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy az LR A/S-nek az együttműködés alapján megítélt mérséklés összege megfelelő volt,

különösen mivel a vitatott határozatból következik, hogy a Bizottság nem volt hajlandó arra, hogy 50%-os bírságcsökkentést engedélyezzen azoknak a vállalkozásoknak, amelyek az információkérés átvétele előtt nem közöltek vele információkat, és nem vitatott, hogy ez a fellebbező csak akkor adta át az iratokat a Bizottságnak, miután megkapta ez utóbbi információkérését.

409 Harmadszor: az LR A/S azt sérelmezi, hogy az ítélet 368. pontjában az Elsőfokú Bíróság elutasította azt az érvét, amely szerint a vizsgálatokat követő időszakra joga volt mentesülni a bírság alól, mivel ő volt az első olyan vállalkozás, amely felfedte, hogy a Bizottság vizsgálatait követően a kartell folytatódott.

410 Az Elsőfokú Bíróság által a megtámadott ítélet 368. pontjában ismertetett indokolás, nevezetesen hogy a jogsértést és ennél fogva a mérséklést az együttműködés vizsgálata során annak egészében kell értékelni, nem döntő és nem akadályozza meg a nagyobb mérséklést.

411 E tekintetben az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg — anélkül hogy tévesen alkalmazta volna a jogot, mert ez a fellebbezés szakaszában felülvizsgálható lenne —, hogy a kartellnek a vizsgálatokat követő folytatása elválaszthatatlan a jogsértéstől, és hogy az engedékenységi közlemény alkalmazása során a jogsértést csak egészében lehetett megítélni.

- 412 Ami az LR A/S által vitatott mérséklés összegét illeti, az Elsőfokú Bíróság az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 368. pontjában leírt, a kifogásközlésen alapuló érvelése során nem alkalmazta tévesen a jogot, mivel az említett közlemény értelmezéséről van szó. Következésképpen ezt a kifogást nem lehet elfogadni.
- 413 Az LR A/S negyedszer azt állítja, hogy mivel az Elsőfokú Bíróság az ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 240–245. pontjában úgy ítélte meg, hogy az ABB-nek 30%-nál több bírságcsökkentést kellene kapnia azon körülmény miatt, hogy a kifogásközlés átvétele után — vele ellentétben — nem vitatta a fő tények valóságát, az Elsőfokú Bíróság megbüntette az LR A/S-t a védelemhez való joga egyszerű gyakorlása miatt. Következésképpen az LR A/S szerint az Elsőfokú Bíróság megsértette például az Egyezmény 6. cikkében meghatározott alapelveket, és ráadásul megkülönböztető bánásmódban részesítette őt.
- 414 Az ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 243. pontjából azonban az következik, hogy az Elsőfokú Bíróság — a vitatott határozat indokolása 26. pontjának második bekezdésére és 27. pontjának ötödik bekezdésére hivatkozva — megállapította, hogy — az ABB-vel ellentétben — az LR A/S azt állította, hogy 1994 előtt nem volt kartell a dán piacon kívül, és ráadásul hogy a kartell nem volt állandó. Az LR A/S továbbá tagadta, hogy bármilyen olyan akcióban részt vett, amelynek célja a Powerpipe kiszorítása volt, illetve hogy e szankciókat végrehajtotta.
- 415 Ilyen körülmények között nem kifogásolható, hogy az Elsőfokú Bíróság az LR A/S-t megkülönböztető bánásmódban részesítette az ABB-vel szemben.

- 416 Az LR A/S állításaival ellentétben a Bizottság a védelemhez való jog egyszerű gyakorlása miatt nem büntette az LR A/S-t az ABB-hez képest.
- 417 Ebben az esetben ugyanis az ABB — a többi vállalkozással, például az LR A/S-szel ellentétben — lemondott arról a jogáról, hogy vitassa a Bizottság által leírt fő tényállást, valamint ez utóbbi következtetéseit, és e tekintetben teljesen együttműködött a Bizottsággal azért, hogy a bíróság további mérséklésében részesülhessen.
- 418 Tehát az ABB szabad választásáról van szó, amelyért a Bizottság kedvező elbánásban részesítette az ABB-t.
- 419 Ez az a lehetőség az LR A/S számára is adva volt. Ebből nem következik, hogy mivel az LR A/S nem kapott további csökkentést, mert úgy döntött, hogy nem él ezzel a lehetőséggel, ezt a vállalkozást — az Egyezmény 6. cikkét megsértve — bírósággal fenyegetés terhe mellett kötelezték arra, hogy vallomást tegyen, vagy hogy a védelemhez való joga egyszerű gyakorlása miatt büntetéssel sújtották.

420 A fentiekre tekintettel az LR A/S által felhozott negyedik jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

D — A meghallgatáshoz való jogra, illetve az indokolási kötelezettségre alapított jogalapokról

1. A meghallgatáshoz való jog megsértésére alapított jogalapokról

421 Az egyes jogalapjaikkal a Dansk Rørindustri (harmadik jogalap), a Henss/Isoplus-csoport (első két jogalap), a KE KELIT (negyedik jogalap), a Brugg (harmadik jogalap) és az LR GmbH (negyedik jogalap) azt sérelmezik, hogy az Elsőfokú Bíróság elutasította a meghallgatáshoz való jog megsértésére alapított jogalapjaikat, mert a közigazgatási eljárásban és különösen a kifogásközlésre válaszolva nem ismertethették az álláspontjukat az iránymutatásnak a jelen esetben visszaható hatályúnak tartott alkalmazásának a kérdéséről, amennyiben a Bizottság a közigazgatási eljárásban egyáltalán nem jelezte az iránymutatás alkalmazására irányuló szándékát.

422 Meg kell állapítani — amint azt a Bizottság helyesen állította —, hogy a Dansk Rørindustri által e célból előterjesztett jogalapot nem hozták fel az Elsőfokú Bíróság előtt, ennélfogva új jogalapot képez, következésképpen a fellebbezés szakaszában elfogadhatatlan.

- 423 E fellebbező a válaszában lényegében azt állítja, hogy nem új jogalapról van szó, mivel az általa az Elsőfokú Bíróság előtt a bírságkiszabás tárgyában kifejtett jogalapokból és érvekből hallgatólagosan következtetni lehet rá.
- 424 Mindenesetre az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott iratokból kiderül, hogy az érintett fellebbező sem az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott keresetében, sem válaszában nem hozta fel a jogalapot az általa első fokon felhozott többi jogalap alátámasztására.
- 425 Meg kell továbbá állapítani, hogy e ponton a fellebbezés nem közli és nem teszi lehetővé a megtámadott ítélet vitatottnak tekintett pontjának vagy részének az azonosítását.
- 426 Rá kell mutatni azonban arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EK-Szerződés 168a. cikkéből (jelenleg EK 225. cikk), a Bíróság EK-alapokmánya 51. cikkének első bekezdéséből, valamint a Bíróság eljárási szabályzata 112. cikke 1. §-a első bekezdésének c) pontjából következik, hogy a fellebbezésnek pontosan meg kell jelölnie az ítélet vitatott elemeit, amelyek megsemmisítését a fellebbező kéri, valamint azokat a jogi érveket, amelyek kimondottan alátámasztják e kérelmet, a fellebbezés vagy az érintett jogalap elfogadhatatlanságának terhe mellett (lásd különösen a Limburgse Vinyl Maatschappij ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 497. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 427 Ami a Henss/Isoplus-csoport, a KE KELIT, a Brugg és az LR GmbH által előterjesztett jogalapokat illeti — nem számítva e fellebbezők néhány sajátos

szempontját, amelyeket ezt követően tárgyalunk, amennyiben azok vitatottak e fellebbezésben — az Elsőfokú Bíróság a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 310–322. pontjában, a KE KELIT kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 75–89. pontjában, a Brugg kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 82–98. pontjában és a Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 192–206. pontjában alapvetően ugyanazon okokból elutasította őket.

428 A fent említett megtámadott ítéletekben az Elsőfokú Bíróság először helyesen arra mutatott rá, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint, a Bizottság — mivel kifejezetten jelzi a kifogásközlésében, hogy meg fogja vizsgálni: ki kell-e szabni bírságot az érintett vállalkozásokra, és megfogalmazza azokat a fő ténybeli és jogi elemeket, amelyek bírságot vonhatnak maguk után, mint például a feltételezett jogsértés súlya és időtartama, továbbá az a tény, hogy ez utóbbit „szándékosan vagy gondatlanságból” követették-e el — teljesíti a vállalkozások meghallgatáshoz való jogának tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettségét. Az Elsőfokú Bíróság azt is helyesen ítélte meg, hogy Bizottság így megadja a vállalkozásoknak a szükséges adatokat ahhoz, hogy ne csak a jogsértés megállapításával szemben, hanem a bírságkiszabás tényével szemben is megvédhessék magukat (lásd e tekintetben a Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 21. pontját).

429 Az Elsőfokú Bíróság ezt követően megállapította, hogy a kifogásközlés vizsgálata e fellebbezők mindegyikének esetében kimutatta, hogy a kifogásközlés olyan ténybeli és jogi elemeket tartalmaz, amelyekre a Bizottság az érintett vállalkozásokra kiszabandó bírság összegének kiszámítását kívánta alapítani, és Elsőfokú Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a fellebbezők meghallgatáshoz való jogát megfelelően betartották.

430 Mivel a bizonyítékok értékeléséről van szó, vagyis e fellebbezők kifogásközléséről, a Bíróság felülvizsgálata a fellebbezés szakaszában kizárólag e bizonyítékok elferdítésének eseteire korlátozódik (lásd különösen a Mag Instrument kontra OHMI ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 39. pontját).

- 431 A Henss/Isoplus-csoport, a KE KELIT, a Brugg és az LR GmbH érvei azonban nem a bizonyítékok elferdítésének bemutatására irányultak, így a szóban forgó megítéletek ezen része nem vitatható.
- 432 Az érintett fellebbezők azt állítják, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot, amikor úgy ítélte meg, hogy az érintett fellebbezők kifogásközlése elegendő bizonyítékot tartalmazott ahhoz, hogy lehetővé tegye, hogy tiszteletben tartsák a meghallgatáshoz való jogot, és ebből következik, hogy ebben az esetben e jog tiszteletben tartása nem követelt többet, következésképpen a Bizottság a közigazgatási eljárás során nem volt köteles közölni a fellebbezőkkel azon szándékát, hogy a bírságszámítás új módszerét kívánja alkalmazni.
- 433 A fellebbezők lényegében hangsúlyozzák, hogy a jelen esetben a közigazgatási eljárás során meg kellett volna említeni az iránymutatás alkalmazásának szándékát, mivel e szabályok a bírságszámítás alapvető reformját tartalmazzák, és azt, hogy ráadásul visszaható hatállyal való alkalmazásról van szó. E körülmények között ez az információ a fellebbezők védelméhez szükséges adatot jelentett a bírságszámítás kérdésében.
- 434 E tekintetben az Elsőfokú Bíróság helyesen mutatott rá arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a tervezett bírságok mértékének jelzése — amikor a vállalkozások nem voltak abban a helyzetben, hogy az ellenük felhozott kifogásokkal szemben benyújtsák észrevételeiket — a Bizottság határozatának helytelen előrevetítéséhez vezetne (lásd a Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 21. pontját és a Michelin kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 19. pontját).

435 Az Elsőfokú Bíróság azt is helyesen tette hozzá, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság nem volt köteles megjelölni a kifogásközlésben, hogy a bírság mértékének szintje kapcsán változhat a politikája, amely lehetőség a versenypolitika általános megítélésétől függ, és nincs közvetlen kapcsolatban az adott ügy egyedi körülményeivel (lásd a Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 22. pontját).

436 Kétségekívül kitűnik, hogy az iránymutatás új bírságszámítási módszert tartalmaz, amely ezzel kapcsolatban jelentős reformokat vezet be, különösen az alapösszegek — jóllehet viszonylagos és rugalmas — díjszabását illetően, amelyet a számítás kiinduló pontjaként ír elő.

437 Mindazonáltal — amint az az iránymutatás állítólagos jogellenességére vonatkozó kifogások elutasításából következik (lásd a jelen ítélet 250–253. pontját) — ez az új módszer a jogsértés súlyának és időtartamának a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében előírt kötelező szempontjain alapul, mivel lényegében abból áll, hogy pontosítja azt a módot, amelyben a Bizottság alkalmazni kívánja a bírságszámítás szempontjait.

438 Igaz, hogy az iránymutatás e ponton fontos részleteket tartalmaz, és kívánatos lehet, hogy a Bizottság ilyen részleteket szolgáltatson a vállalkozásoknak, amennyiben ez nem jelenti azt, hogy helytelen módon előrevetíti határozatát.

- 439 Mindazonáltal — amint azt az Elsõfokú Bíróság helyesen megítélte — a bírságszámítás kapcsán a meghallgatáshoz való jog nem fed le azt a módot, ahogy a Bizottság a bírság összegének meghatározásához alkalmazni kívánja a jogsértés súlyának és idõtartamának kötelezõ szempontjait.
- 440 Ami e fellebbezõk azon érvét illeti, amely szerint joguk volt ahhoz, hogy meghallgassák õket arra vonatkozóan, hogy a Bizottság visszaható hatállyal kívánja alkalmazni az iránymutatást, meg kell állapítani, hogy — amint azt a jelen ítélet 231. pontjában megítéltük — a bírságszámítás új módszere, amelyet az iránymutatás tartalmaz, az adott jogsértések elkövetésekor ésszerûen elõrelátható volt az érintett vállalkozások számára. Ilyen körülmények között az iránymutatás visszaható hatállyal való alkalmazásával kapcsolatban a fellebbezõk nem hivatkozhatnak a meghallgatáshoz való jogra. Ezeket a kifogásokat tehát szintén el kell utasítani.
- 441 Ezt követõen tárgyalni kell azokat a sajátos érveket, amelyeket egyes fellebbezõk terjesztettek elõ a meghallgatáshoz való joguk megsértésére alapított jogalapjuk alátámasztására.
- 442 A Henss/Isoplus-csoport azt sérelmezi, hogy az Elsõfokú Bíróság megjelõlte a HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott, késõbb megtámadott ítélet 312. pontjában, hogy ami a bírság összegének meghatározását illeti, a vállalkozások kiegészítõ garanciákat kapnak a védelemhez való jogukat illetõen, amennyiben az Elsõfokú Bíróság a korlátlan felülvizsgálati jogkörében határoz, és megsemmisítheti vagy mérsékelheti a bírságot a 17. rendelet 17. cikke értelmében.

443 E fellebbező szerint a fent említett rendelet értelmében két korlátlan felülvizsgálati jogkörrel rendelkező fokhoz van joga, nevezetesen a Bizottság és az Elsőfokú Bíróság előtt, és a bírságszámításra vonatkozó meghallgatáshoz való jog megsértésével nem fosztható meg az eljárás egyik szintjétől. A meghallgatáshoz való jognak a közigazgatási eljárás szakaszában történt megsértése nem hozható helyre az Elsőfokú Bíróság előtti eljárás során.

444 Ez a kifogás nem megalapozott.

445 Amint azt a Bizottság a HFB kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 312. pontjában megjegyezte: az Elsőfokú Bíróság kizárólag és helyesen ítélte meg, hogy a bírságok tárgyában meglévő korlátlan felülvizsgálati jogköre kiegészítő garanciát képez. Nem ítélte meg, és nem is vetette fel — amint azt a Henss/Isoplus állítja —, hogy az eljárás szintjének a helyettesítéséről van szó a Bizottság előtt folytatott közigazgatási eljárást illetően, amely lehetővé teszi az Elsőfokú Bíróság számára, hogy helyrehozza a meghallgatáshoz való jog ezen eljárási szakaszban történt bármiféle megsértését.

446 Ugyanez a fellebbező egyébként azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta a jogot, amikor elutasította a meghallgatáshoz való jog megsértésére alapított jogalapját, mivel különösen az iránymutatás 2. pontjának második franciabekezdésében előírt súlyosító körülményt — nevezetesen a Bizottsággal való együttműködés megtagadása, illetve a Bizottság által végzett vizsgálat akadályozására tett kísérletek — megállapították a terhére anélkül, hogy tájékoztatták volna arról, hogy a Bizottság így kíván eljárni, és következképpen anélkül, hogy ennek kapcsán meghallgatták volna.

- 447 E tekintetben elég azt megállapítani, hogy ez az érv nem fogadható el, mivel az iratokból következik, hogy ez a körülmény nyilvánvalóan nem lehetett a kifogásközlés tárgya, hiszen a közigazgatási eljárás során jelentkezett, nevezetesen az érintett fellebbező által benyújtott kifogásközlésre adott válaszban, és ezt követően is folytatódott.
- 448 A Brugg azt sérelmezi, hogy az Elsőfokú Bíróság elutasította a Brugg kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 97. pontjában azt az érvét, amely szerint a meghallgatás során a Bizottság elhitette e fellebbezővel, hogy a bírságot a releváns forgalom alapján határozzák meg. Amint azt az Elsőfokú Bíróság ezen ítélet fent említett pontjában megállapította, a Bizottság a meghallgatás során kifejezetten megkérte a Bruggot, hogy erősítse meg az említett forgalmat. A Bizottság semmikor sem jelezte, hogy a határozatát az iránymutatásra fogja alapítani.
- 449 E tekintetben elég azt megállapítani, hogy ezzel a kifogással a Brugg egy egyszerű állítással kétségbe akarja vonni az Elsőfokú Bíróság ténymegállapítását, amely — a bizonyítékok elferdítését kivéve — nem képez a Bíróság felülvizsgálata alá tartozó jogkérdést.
- 450 Mivel a fellebbező nem hivatkozik semmilyen olyan jellegű érvre, amely bizonyítaná a kérdéses bizonyítékok — mint például a Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 94–97. pontjában vizsgáltak — bármiféle elferdítését, e kifogást el kell utasítani.

2. A bírságszámításra vonatkozó indokolási kötelezettség megsértésére alapított jogalapokról

451 Egyes jogalapjaikkal a KE KELIT (ötödik jogalap), az LR A/S (második jogalap) és az LR GmbH (harmadik jogalap) azt sérelmezik, hogy az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg a KE KELIT kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 205. pontjában, az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 390. pontjában, illetve a Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 374. pontjában, hogy a vitatott határozatban a Bizottság nem volt köteles pontosan kifejteni, hogy a jelen esetben alkalmazza-e az iránymutatást, és milyen okból.

452 A KE KELIT és az LR GmbH kiemelik, hogy figyelembe véve azoknak a módosításoknak a jelentőségét, amelyet az iránymutatás hajtott végre a bírságszámítási módszer kapcsán, a vitatott határozatban konkrétan és pontosan ki kellett volna fejteni e módosítás okát és az iránymutatás jelen esetben történő, visszaható hatállyal való alkalmazását. Az LR A/S azt állítja, hogy a határozatban indokolni kellett volna az iránymutatás és az engedékenységi közlemény visszaható hatállyal való alkalmazását.

453 E tekintetben előzetesen rá kell mutatni arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint az indokolási kötelezettség terjedelmének kérdése olyan jogkérdést képez, amely a fellebbezés keretében a Bíróság felülvizsgálata alá tartozik, mivel a határozat jogszerűségének vizsgálatának, amelyet a Bíróság e keretben gyakorol, szükségszerűen figyelembe kell vennie azt a tényállást, amely alapján az Elsőfokú Bíróság eldöntötte, hogy az indokolás megfelelő-e, vagy sem (e tekintetben lásd a C-188/96. P. sz., Bizottság kontra V ügyben 1997. november 20-án hozott ítélet [EBHT 1997., I-6561. o.] 24. pontját).

- 454 Ami az érintett fellebbezők azon kifogását illeti, miszerint a vitatott határozatnak indokolnia kellett volna az iránymutatás visszaható hatállyal való alkalmazását, rá kell mutatni, hogy a jelen ítélet 231. pontjában úgy ítéltük meg, hogy a számítás új módszere, amelyet az iránymutatás tartalmaz, ésszerűen előrelátható volt az érintett vállalkozások számára, amikor az adott jogsértést elkövették. Ilyen körülmények között az iránymutatás visszaható hatállyal való alkalmazása nem igényel külön indokolást. Ezt a kifogást tehát szintén el kell utasítani.
- 455 Az LR A/S által felhozott, az engedékenységi közlemény visszaható hatállyal való alkalmazására vonatkozó indokolási kötelezettség megsértésére alapított jogalapot szintén el kell utasítani.
- 456 A jelen ítélet 227–231. pontjában kimondottakkal azonos okokból az engedékenységi közlemény — még ha azt feltételezzük is, hogy súlyosító hatással volt a kiszabott bírság mértékére — ésszerűen előrelátható volt a vállalkozások, így például az érintett fellebbező számára, amikor a szóban forgó jogsértést elkövették, így az e közlemény elfogadása előtt elkövetett jogsértésekre való alkalmazása nem sértette a visszaható hatály elvét.
- 457 Következésképpen az engedékenységi közlemény visszaható hatállyal való alkalmazására vonatkozóan a vitatott határozatot nem kellett indokolni.

458 A KE KELIT kontra Bizottság, az LR AF 1998 kontra Bizottság és a Lögstör Rör kontra Bizottság ügyekben hozott, később megtámadott ítéletekben az Elsőfokú Bíróság azt állítja, hogy nem lehet felróni a Bizottságnak, hogy nem fejtette ki pontosan azt a jogi keretet, amely a jelen esetre alkalmazandó, különösen az iránymutatás alkalmazását.

459 A megtámadott ítéletekből, különösen az LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 209. cikkéből az is kiderül, hogy a Bizottság a közigazgatási eljárás során egyáltalán nem jelezte, hogy alkalmazni kívánja az iránymutatást.

460 A vitatott határozat olvasatából kitűnik, hogy ez utóbbi az iránymutatás egyetlen kitételét sem tartalmazza.

461 Rá kell mutatni, hogy az iránymutatás olyan általános hatályú magatartási szabályokat tartalmaz, amelyeket a Bizottságnak főszabály szerint alkalmaznia kell. Ebből következik, hogy az iránymutatást alkalmazó határozat (így a vitatott határozat) jogszerűsége az iránymutatás tekintetében értékelhető (lásd a jelen ítélet 211. pontját).

462 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az egyéni határozat indokolási kötelezettségének célja az, hogy lehetővé tegye, hogy a Bíróság a határozat jogszerűségét

vizsgálja, és megfelelő információt nyújtson ahhoz, hogy az érdekelt megtudhassa, hogy a határozat kellően megalapozott-e, vagy esetleg tartalmaz-e olyan hibát, amely lehetővé teszi, hogy az érvényességét vitassa (lásd különösen a C-199/99. P. sz., Corus UK kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-11177. o.] 145. pontját).

⁴⁶³ Az indokolást tehát főszabály szerint ugyanakkor kell közölni a fellebbezővel, amikor az őt hátrányosan érintő határozatot. Az indokolás hiánya nem hozható helyre azzal, hogy az érintett a Bíróság előtti eljárás során megismeri a határozat indokolását (a 195/80. sz., Michel kontra Parlament ügyben 1981. november 26-án hozott ítélet [EBHT 1981., 2861. o.] 22. pontja).

⁴⁶⁴ Ebből következik, hogy ellenőrizni kell, hogy a vitatott határozat elfogadásakor a vállalkozások — ahhoz, hogy adott esetben az említett iránymutatás vonatkozásában vitathassák e határozat jogszerűségét — kellő bizonyossággal tudtak-e arról, hogy az e tekintetben elvégzett bírságszámítást az iránymutatás által előírt új számítási módszer alapján végezték el.

⁴⁶⁵ A megtámadott ítéletekben az Elsőfokú Bíróság helyesen úgy ítélte meg, hogy az indokolás követelménye többek között a szövegösszefüggés és az adott tárgyat meghatározó szabályok összességének a függvénye. Ebből következik, hogy a Bizottság nem volt köteles pontosan kifejezni, hogy a jelen esetben alkalmazza-e az iránymutatást, és miért, mivel ez utóbbi bevezetése kimondja, hogy „a bírság összegének meghatározásánál alkalmazandó új módszer a következő szabályokat követi”. A Bizottság tehát a bírságok összegének a versenyszabályok megsértéséért való megállapításakor kötelezi magát ezek alkalmazására.

466 Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy az iránymutatás bevezetőjének a jelen ítélet előző pontjában idézett részlete nem mondja ki világosan és kétséget kizáróan azt, hogy az iránymutatás időbeli hatályának meghatározására irányul, és így lefedi azokat a jelen ügyben kérdéseshez hasonló jogsértéseket, amelyeket az iránymutatás elfogadását megelőzően követtek el.

467 Az Elsőfokú Bíróság a Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott, később megtámadott ítélet 375. pontjában legalább rámutatott arra, hogy a vitatott határozatnak a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének alkalmazására vonatkozó részleteiben — különösen e határozat indokolásának 163–168. pontjában — a Bizottság kifejezetten leírta a bírságszámításra vonatkozó, az iránymutatás preambulumbekendéseinek tartalmával egyező megfontolásait.

468 A vitatott határozat bírságszámításra vonatkozó indokolása egészének — nevezetesen az említett határozat 168–183. pontjának — a vizsgálata megerősíti, hogy a határozatot az érintett vállalkozásoknak ésszerűen úgy kellett volna felfogniuk, mint amely tartalmazza az iránymutatásnak és az ez utóbbi által előírt új számítási módszernek a rájuk történő alkalmazását.

469 Ilyen körülmények között az Elsőfokú Bíróság határozhatott úgy, hogy a vitatott határozat megfelelő indokolást tartalmaz.

- 470 Következésképpen a KE KELIT, az LR A/S és az LR GmbH által felhozott, a bírságszámításra vonatkozó indokolási kötelezettség megsértésére alapított jogalapot el kell utasítani.

VII — A költségekről

- 471 Az eljárási szabályzat 69. cikkének 2. §-a alapján, amelyet az eljárási szabályzat 118. cikke alapján a fellebbezési eljárásban is alkalmazni kell, a Bíróság a perveztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Mivel a Dansk Rørindustri, a Henss/Isoplus-csoport, a KE KELIT, az LR A/S, a Brugg, az LR GmbH és az ABB perveztes lett, a Bizottság kérelmének megfelelően kötelezni kell őket a költségek viselésére.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

- 1) A C-189/02. P., a C-202/02. P., a C-205/02. P.–C-208/02. P. és a C-213/02. P. sz. ügyeket ítélethozatal céljából egyesíti.

- 2) A fellebbezéseket elutasítja.

- 3) A Dansk Rørindustri A/S-t, az Isoplus Fernwärmetechnik Vertriebsgesellschaft mbH-t, az Isoplus Fernwärmetechnik Gesellschaft mbH-t, az Isoplus Fernwärmetechnik GmbH-t, a KE KELIT Kunststoffwerk GmbH-t, az LR AF 1998 A/S-t, a Brugg Rohrsysteme GmbH-t, az LR af 1998 (Németország) GmbH-t és az ABB Asea Brown Boveri Ltd-t kötelezi a költségek viselésére.

Aláírások